

Betænkning om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder

*Afgivet af
Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg*

Publikationen kan bestilles hos
Danmark.dk's/netboghandel
Telefon: **1881**
www.danmark.dk/netboghandel

100 kr. inkl. moms

Publikationen kan hentes på Justitsministeriets hjemmeside <http://www.jm.dk>

ISBN 87-601-9910-5
ISBN 87-601-9911-3 (Internet)

Tryk: Fihl Jensens Bogtrykkeri/Offset

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1: Indledning	9
1.1. Udvalgets kommissorium, hidtidige arbejde og sammensætning.....	9
1.2. Særligt om udvalgets arbejde med spørgsmålet om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn.....	9
1.3. Betænkningens hovedindhold.....	12
Kapitel 2: Gældende ret	15
2.1. Indledning.....	15
2.2. Særlige regler i retsplejeloven om behandlingen af børn og unge.....	15
2.3. Kan børn under 15 år sigtes? – Spørgsmålets betydning for børns processuelle stilling under efterforskningen.....	17
2.3.1. Sigtedes rettigheder.....	17
2.3.2. Kan børn sigtes?.....	18
2.4. Forsvarerbeskikkelse.....	20
2.4.1. De almindelige regler.....	20
2.4.2. Forsvarerbeskikkelse for børn under 15 år.....	21
2.5. Straffeprocessuelle tvangsindgreb – betydning af sigtelse.....	22
2.6. Afhøring af mistænkte børn under 15 år.....	23
2.7. Anholdelse (tilbageholdelse).....	25
2.7.1. De almindelige regler.....	25
2.7.2. Anholdelse (tilbageholdelse) af børn under 15 år.....	27
2.8. Andre straffeprocessuelle tvangsindgreb.....	29
2.9. Indgreb i meddelelseshemmeligheden.....	30
2.9.1. De almindelige regler.....	30
2.9.2. Indgreb over for børn under 15 år.....	33
2.10. Observation.....	35
2.10.1. De almindelige regler.....	35
2.10.2. Indgreb over for børn under 15 år.....	37

2.11. Dataaflysning.....	37
2.11.1. De almindelige regler.....	37
2.11.2. Indgreb over for børn under 15 år.....	38
2.12. Ransagning.....	39
2.12.1. De almindelige regler.....	39
2.12.2. Indgreb over for børn under 15 år.....	43
2.13. Legemsindgreb.....	44
2.13.1. De almindelige regler.....	44
2.13.1.1. Legemsindgreb – definition og afgrænsning.....	44
2.13.1.2. Betingelser for legemsindgreb.....	45
2.13.2. Indgreb over for børn under 15 år.....	50
2.13.2.1. Indgreb over for børn, der ikke er ”sigtede”/mistænkte.....	50
2.13.2.2. Indgreb over for børn, der er ”sigtede”/mistænkte.....	52
2.14. Optagelse i DNA-profilregister.....	53
2.14.1. De almindelige regler.....	53
2.14.2. Indgreb over for børn under 15 år.....	54
2.15. Beslaglæggelse.....	55
2.15.1. De almindelige regler.....	55
2.15.2. Indgreb over for børn under 15 år.....	58
2.16. Edition.....	60
2.16.1. De almindelige regler.....	60
2.16.2. Indgreb over for børn under 15 år.....	61
2.17. Andre efterforskningsskridt.....	62
2.17.1. De almindelige regler.....	62
2.17.1.1. Fotoforevisning.....	62
2.17.1.2. Konfrontation.....	64
2.17.1.3. Offentlig efterlysning.....	65
2.17.2. Indgreb over for børn under 15 år.....	67
2.18. Danmarks folkeretlige forpligtelser (Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og FN’s Konvention om Barnets Rettigheder).....	68
2.18.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.....	68
2.18.2. FN’s Børnekonvention.....	70

Kapitel 3: Norsk og svensk ret.....75

3.1. Indledning.....75

3.2. Norge.....75

3.3. Sverige.....76

Kapitel 4: Udvalgets overvejelser.....79

4.1. Indledning.....79

4.2. Regler om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn
under den kriminelle lavalder.....80

4.2.1. Anvendelse af straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn.....80

4.2.2. Reglernes udformning.....85

4.3. Anholdelse (tilbageholdelse) af børn.....87

4.4. Proportionalitetskrav.....92

4.5. Underretning om tilbageholdelse og afhøring af børn mv.93

4.6. Samtykke til straffeprocessuelle tvangsindgreb.....96

4.7. Beskikkelse af advokat for barnet.....99

Kapitel 5: Udvalgets lovudkast med bemærkninger.....103

Bilag

1. Oversigt over hvilke straffeprocessuelle tvangsindgreb der efter retsplejeloven enten kræver eller ikke kræver, at den pågældende er mistænkt, sigtet mv.
2. Rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998 om behandlingen af sager mod unge lovovertrædere.
3. Bekendtgørelse nr. 786 af 21. september 1992 om underretning af kommunalbestyrelsen om afhøringer af sigtede under 18 år.
4. Bekendtgørelse af kommunernes bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring.
5. Justitsministeriets Forskningsenheds statistiske oversigt fra 17. juni 2003 om kriminalitet begået af børn under 15 år.

Kapitel 1

Indledning

1.1. Udvalgets kommissorium, hidtidige arbejde og sammensætning

Strafferetsplejeudvalget blev nedsat den 16. januar 1968 med den opgave at gennemgå den del af retsplejelovens regler om strafferetsplejen, der vedrører tidsrummet forud for tiltalens rejssning og forberedelsen af domsforhandlingen.

I overensstemmelse med sit kommissorium har udvalget i en række betænkninger beskæftiget sig med den del af straffeprocessen, der også betegnes efterforskningsstadiet, herunder de såkaldte straffeprocessuelle tvangsmidler.

Udvalgets arbejde har omfattet en gennemgang og revision af spørgsmål og emner, som allerede var reguleret i retsplejeloven, da udvalget blev nedsat. I forbindelse hermed – og i visse tilfælde efter særskilt anmodning fra Justitsministeriet – har udvalget også behandlet en række spørgsmål og emner, som ikke tidligere har været lovreguleret.

Med afgivelsen af betænkning nr. 1298/1995 om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation har Strafferetsplejeudvalget for så vidt afsluttet sin opgave med gennemgang og revision af den førnævnte del af retsplejelovens regler om strafferetsplejen.

1.2. Særligt om udvalgets arbejde med spørgsmålet om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn

Ved skrivelse af 5. april 2002 anmodede Justitsministeriet udvalget om at behandle spørgsmålet om adgangen til at tilbageholde og foretage straffeprocessuelle indgreb over for børn og unge under den kriminelle lavalder.

Skrivelsen har følgende ordlyd:

”1. Folketinget vedtog den 1. juni 2001 et forslag til lov om ændring af straffeloven og lov om social service (Ungdomskriminalitet) (lovforslag nr. L 210 fremsat den 28. marts 2001), jf. nu lov nr. 469 af 7. juni 2001. Formålet med loven, der trådte i kraft den 1. juli 2001, er at styrke indsatsen og reaktionsmulighederne over for den hårde kerne af socialt belastede og utilpassede unge kriminelle.

Lovændringen indebærer, at der i straffeloven indføres en ny ungdoms-sanktion i form af en struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling af 2 års varighed for de 15-17 årige. Ungdomssanktionen giver mulighed for at fastholde den unge i længere tid og for samtidig at iværksætte en behandling, der på længere sigt kan få den unge på ret kurs.

Endvidere er der i lov om social service indført en pligt for kommuner til at udarbejde en foreløbig handleplan senest 7 dage efter, at en kommune har modtaget dokumentation fra politiet om alvorligere kriminalitet, således at den nødvendige sociale indsats navnlig over for *børn og unge under den kriminelle lavalder* kan iværksættes så hurtigt som muligt efter, at kriminaliteten er begået.

2. De nævnte lovændringer bygger på en rapport, som en ekspertgruppe om ungdomskriminalitet afleverede den 2. februar 2001.

Om ekspertgruppens overvejelser om *den straffeprocessuelle behandling af unge lovovertrædere under den kriminelle lavalder* er der i Justitsministeriets bemærkninger til den nævnte lovændring anført følgende (pkt. 5.3.4. i de almindelige bemærkninger):

”Selv om børn og unge under 15 år ikke kan straffes, kan politiet dog efterforske sådanne sager, bl.a. for at klarlægge omfanget af kriminaliteten, for at konstatere, om andre personer kan mistænkes, og for at få eventuelle kosten tilbagegivet. Det er endvidere almindelig antaget, at også børn og unge under 15 år kan tilbageholdes som led i efterforskningen af en forbrydelse. Det antages herudover, at en række straffeprocessuelle bestemmelser over for ikke sigtede – f.eks. om indgreb i meddelelshemmeligheden, visitation, legemsbesigtigelse, ransagning og beslaglæggelse – også kan anvendes over for børn og unge under 15 år. I et vist omfang må det tillige gælde bestemmelser, der forudsætter en sigtelse.

Ingen af disse spørgsmål er dog reguleret i lovgivningen, jf. rapporten s. 168-169.

Ekspertgruppen har foreslået, at der indføres *hjemmel i lovgivningen* for politiet til at tilbageholde børn og unge under 15 år i forbindelse med mistanke om kriminalitet. Der bør ligeledes tilvejebringes en klar hjemmel for politiet til at kunne oplyse sagen ved anvendelse af *efterforskningsmidler*, der kendes fra retsplejeloven.

Ekspertgruppen har imidlertid ikke kunnet afslutte de nærmere overvejelser om disse spørgsmål inden for de tidsmæssige rammer for ekspertgruppens arbejde. Ekspertgruppen har derfor foreslået, at spørgsmålet overvejes nærmere i et andet forum...”

Det er i tilknytning hertil i lovforslagets bemærkninger anført, at Justitsministeriet vil anmode Strafferetsplejeudvalget om nærmere at overveje de spørgsmål, der vedrører ekspertgruppens forslag om at tydeliggøre hjemmelen til at tilbageholde og foretage straffeprocessuelle indgreb over for børn og unge under 15 år.

3. Om spørgsmålet om efterforskning af kriminalitet begået af børn og unge under 15 år er det i regeringens handlingsplan mod volds- og ungdomskriminalitet ”Stop volden” (marts 2002) anført:

”Selv om børn og unge under 15 år ikke kan straffes, er det vigtigt, at politiet kan efterforske sagerne – bl.a. for at klarlægge omfanget af kriminaliteten til brug for de sociale myndigheders overvejelser om foranstaltninger efter den sociale lovgivning og med henblik på, at barnet skal forstå alvoren af den begåede kriminalitet. Som det er påpeget i ”Rapporten om ungdomskriminalitet” fra januar 2001, er der behov for at tydeliggøre lovhjemmelen til (kortvarigt) at tilbageholde børn og unge under 15 år og at foretage straffeprocessuelle tvangsindgreb – f.eks. indgreb i meddelelshemmeligheden, visitation, legemsindgreb, ransagning og beslaglæggelse – i forhold til dem.

Regeringen vil derfor nu anmode Strafferetsplejeudvalget om at udarbejde forslag til lovregler om politiets beføjelser ved efterforskning af kriminalitet begået af børn og unge under den kriminelle lavalder.”

4. På den anførte baggrund skal Justitsministeriet anmode Strafferetsplejeudvalget om nærmere at overveje de spørgsmål, som den nævnte ekspertgruppe har rejst om adgangen til som led i politiets efterforskning at tilba-

geholde og foretage straffeprocessuelle indgreb over for børn og unge under den kriminelle lavalder.

Udvalget anmodes i den forbindelse om at udarbejde et udkast til lovbestemmelser, der udtrykkeligt fastlægger, i hvilket omfang der vil være mulighed for som led i efterforskningen af straffesager at tilbageholde og foretage straffeprocessuelle indgreb over for børn og unge under 15 år.

Justitsministeriet skal anmode om, at Strafferetsplejeudvalgets udtalelse afgives inden den 1. juli 2003.”

Strafferetsplejeudvalget har på den anførte baggrund foretaget en gennemgang af de relevante bestemmelser i retsplejeloven om straffeprocessuelle tvangsindgreb, samt overvejet behovet for at fastsætte nærmere regler om politiets adgang til som led i efterforskningen at foretage straffeprocessuelle indgreb mod børn. På baggrund heraf foreslår udvalget, at der indsættes særligt kapitel i retsplejeloven om straffeprocessuelle indgreb over for børn under 15 år.

1.3. Betænkningens hovedindhold

Betænkningen omhandler straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder på 15 år.

I betænkningen foreslås retsplejeloven ændret, således at der indsættes et nyt kapitel (75 b) i retsplejeloven om straffeprocessuelle indgreb over for børn under 15 år. I tilknytning hertil foreslås en konsekvensændring af retsplejelovens § 752, stk. 2, om kommunalbestyrelsens deltagelse i afhøringer af sigtede under 18 år.

Udvalgets forslag indebærer, at der som hovedregel kan foretages straffeprocessuelle indgreb over for børn under den kriminelle lavalder efter retsplejelovens almindelige regler. Udvalget har herved lagt vægt på, at såvel hensynet til kriminalitetsbekæmpelsen som hensynet til muligheden for at iværksætte sociale hjælpeforanstaltninger for børn, der er kommet ud i kriminalitet, med styrke taler herfor. Udvalget har endvidere lagt vægt på, at retsplejelovens regler om straffeprocessuelle indgreb i forvejen er restriktivt udformet i lyset af det enkelte indgrebs karakter, og at indgrebene allerede

i dag i vid udstrækning må anses for anvendelige i forhold til børn under 15 år. Udvalget foreslår i forbindelse med reglerne om indgreb indført lovregler om underretning af de sociale myndigheder og af indehaveren af forældremyndigheden samt om advokatbeskikkelse i særlige tilfælde for mistænkte under 15 år.

I *kapitel 1* omtales udvalgets kommissorium, hidtidige arbejde og sammensætning.

Kapitel 2 indeholder en samlet beskrivelse af gældende ret vedrørende straffeprocessuelle indgreb over for børn under den kriminelle lavalder, herunder Danmarks folkeretlige forpligtelser.

Kapitel 3 indeholder en kort beskrivelse af gældende ret i Sverige og Norge med hen syn til straffeprocessuelle indgreb over for børn.

Kapitel 4 indeholder udvalgets overvejelser.

Kapitel 5 indeholder udvalgets lovudkast med bemærkninger.

København, september 2003

Christian Bache
(formand)

Anne Kristine Axelsson

Carsten Egeberg Christensen

Søren Søltøft Madsen

Bjarne Pedersen

Ole Scharf

Eva Smith

Merethe Stagetorn

Lars Stevnsborg

Rasmus Blaabjerg

Kapitel 2

Gældende ret

2.1. Indledning

Som det fremgår ovenfor, er retsstillingen for børn under den kriminelle lavalder i forbindelse med en strafferetlig efterforskning på flere punkter uafklaret. Dette kapitel indeholder derfor en gennemgang af de gældende regler i retsplejeloven om efterforskningen, som *kan* have betydning for børns rettigheder og pligter i forbindelse med efterforskningen af straffesager.

Det drejer sig således bl.a. om reglerne om *sigtedes rettigheder* – f.eks. ret til forsvarerbeskikkelse, jf. § 731. Der vil i den forbindelse blive redegjort for det hermed sammenhængende spørgsmål om, hvorvidt der efter de gældende regler kan rejses formel sigtelse mod børn under 15 år, som mistænkes for en forbrydelse.

Endvidere indeholder kapitlet en gennemgang af de enkelte *straffeprocessuelle tvangsindgreb* i retsplejelovens kapitel 69-75 a, samt en drøftelse af hvorvidt disse indgreb efter gældende ret kan antages at finde anvendelse over for børn under den kriminelle lavalder.

Endelig gennemgås ligeledes i hovedtræk de regler i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og FN's børnekonvention, som kan have betydning for den straffeprocessuelle behandling af børn.

2.2. Særlige regler i retsplejeloven om behandlingen af børn og unge

Retsplejeloven indeholder enkelte bestemmelser, der udtrykkeligt regulerer tilfælde, hvor børn og unge er impliceret i en straffesag.

Efter retsplejelovens § 29, stk. 2, nr. 1, og § 30, nr. 1, kan retten i retsmøder i straffesager træffe bestemmelse om dørlukning eller referatforbud, hvis sigtede er under 18

år. Bestemmelserne finder anvendelse både på indenretlige afhøringer under efterforskningen og domsforhandlingen.

Med hensyn til afhøring af børn i retten, fremgår det af § 183, stk. 3, at retten bestemmer, hvordan og ved hvem afhøring af børn under 15 år skal ske. Retten kan i den forbindelse tilkalde en repræsentant for det sociale udvalg eller en anden egnet person til at yde bistand under afhøringen. Det følger af bestemmelsen, at børn under 15 år kan indkaldes til at afgive vidneforklaring i retten, men barnet kan som følge af den kriminelle lavalder ikke pålægges at udtale sig under strafferetligt vidneansvar.

Herudover indeholder retsplejelovens § 752, stk. 2, en bemyndigelsesbestemmelse, hvorefter justitsministeren fastsætter regler om, i hvilke tilfælde kommunalbestyrelsen skal underrettes om og have adgang til at overvære afhøringen af sigtede under 18 år. Sådanne regler er fastsat ved Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 786 af 21. september 1992, jf. nedenfor.

Efter § 730, stk. 1, er enhver, der sigtes for en forbrydelse, berettiget til at vælge en forsvarer. Hvis den sigtede er under 18 år og ikke har indgået ægteskab, fremgår det af bestemmelsen, at valget af forsvarer tilkommer den, der har forældremyndigheden over den pågældende.

Spørgsmålet om retsstillingen for børn og unge, som er sigtede eller vidner i en straffesag, er af Strafferetsplejeudvalget tidligere navnlig behandlet i betænkning nr. 622/1971 (s. 17 ff.) om efterforskning i straffesager mv. og betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt (s. 37 ff.)

2.3. Kan børn under 15 år sigtes? – Spørgsmålets betydning for børns processuelle stilling under efterforskningen

2.3.1. Sigtedes rettigheder

Spørgsmålet om, hvorvidt der kan rejses sigtelse mod børn, der er under 15 år, og som derfor ikke kan straffes, har væsentlig betydning for hvilken processuel retsstilling, der må indrømmes barnet under en strafferetlig efterforskning.

Således har personer, der er sigtede i en straffesag, f.eks. krav på inden afhøring af politiet at blive gjort bekendt med sigtelsen samt oplysning om, at han eller hun ikke er forpligtet til at udtale sig under sagen (§ 752, stk. 1, om politiafhøring og § 754, stk. 1, om indenretlig afhøring), adgang til forsvarerbeskikkelse (§§ 730-32) og krav på ved anholdelse at blive gjort bekendt med sigtelsens indhold og tidspunktet for anholdelsen (§ 758, stk. 2).

Endvidere har sigtede – og dennes forsvarer – en række ”partsbeføjelser” i relation til den pågældende straffesag, jf. herved § 729. Som udgangspunkt skal sigtede således så vidt muligt gøres bekendt med og have adgang til at overvære alle retsmøder under efterforskningen, jf. § 748.

Sigtedes forsvarer har, jf. § 745, stk. 1-2, som udgangspunkt adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, politiet har tilvejebragt under efterforskningen, samt adgang til at overvære politiets afhøringer af sigtede og ret til at stille yderligere spørgsmål. Endvidere skal forsvareren normalt underrettes om og gives mulighed for at være til stede under afhøring, konfrontation, fotoforevisning eller andre efterforskningsskridt af lignende betydning, som kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under domsforhandlingen i sagen, jf. § 745, stk. 3.

Herudover har sigtedes forsvarer i medfør af § 748, stk. 2, adgang til at overvære retsmøder, der afholdes med henblik på at opnå rettens forudgående kendelse om for-

anstaltninger i henhold til retsplejelovens kapitel 69-74 – dvs. retsmøder om anholdelse, varetægtsfængsling, indgreb i meddelelseshemmeligheden, legemsindgreb, ransagning og beslaglæggelse.

Om afhøring af sigtede er det i øvrigt fastsat i retsplejelovens § 752, stk. 3, at spørgsmål ikke må stilles således, at noget, der er benægtet eller ikke erkendt, forudsættes tilstået, og at der ikke må anvendes løfter, urigtige foregivender eller trusler. Efter bestemmelsens stk. 4, må afhøringen af sigtede desuden ikke forlænges alene for at opnå en tilståelse.

I praksis er der udviklet visse *melleformer*, hvorved der i tilfælde, hvor en formel sigtelse ikke er rejst, i et vist omfang alligevel kan indrømmes den pågældende sigtelses rettigheder. Den mest almindelige mellemform består i afhøring af en mistænkt med ”*en sigtets retsstilling*”, således at der gives den pågældende adgang til at benytte forsvarer, der gives oplysning om, at den pågældende ikke har pligt til at udtale sig, og vedkommende indrømmes ret til aktindsigt mv. Der henvises herom til Hans Gammeltoft-Hansen, Strafferetspleje II, 1989, s. 12.

Det bemærkes i den forbindelse, at det i praksis er antaget – jf. Østre Landsrets kendelse refereret i Ugeskrift for Retsvæsen, 1999, s. 1744 (1) – at der, selv om en person afhøres med en sigtets retsstilling, ikke er hjemmel til at beskikke forsvarer for den pågældende.

2.3.2. Kan børn sigtes?

Retsplejeloven indeholder ikke regler, der regulerer, hvorvidt der kan rejses sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder. Spørgsmålet ses endvidere ikke at være endelig afklaret i retspraksis, ligesom der ikke er fuld enighed om spørgsmålet i den juridiske litteratur.

Hans Gammeltoft-Hansen antager i Strafferetspleje II, (1. udg.), s. 67, at børn, der er under 15 år og derfor ikke kan straffes: ”...*af formelle grunde ej heller bør betegnes som ”sigtede” i rapporter m.v.*”. Selv om børn således formelt ikke kan sigtes, anta-

ger Hans Gammeltoft-Hansen imidlertid, at en række af de processuelle retsgarantier, som normalt kun tilkommer sigtede personer, alligevel finder anvendelse på børn under 15 år.

Eva Smith, *Straffeprocessen*, (4. udg.), s. 48, antager, at der ikke er hjemmel til at sigte børn under den kriminelle lavalder. Det samme antages f.eks. af Bernhard Gomard, *Studier i den danske straffeprocessen*, (1976), s. 225, der anfører, at sigtelse forudsætter mulighed for strafforfølgning.

I en ombudsmandssag, der er refereret i Folketingets ombudsmands beretning for året 1970, s. 72 f., i hvilken politiet havde indbragt en 12-årig, der var mistænkt for tyveri af nogle fiskestænger, til politistationen, lagde ombudsmanden ligeledes til grund, at børn under 15 år ikke kan være sigtet i en straffesag.

Spørgsmålet om, hvorvidt der kan rejses sigtelse over for børn under 15 år, blev ligeledes behandlet i Vestre Landsrets sag (refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1997 s. 802). I sagen, der vedrørte spørgsmålet om forsvarerbeskikkelse for børn under den kriminelle lavalder, havde byretten i en skrivelse bl.a. anført, at den pågældende, fordi han var under 15 år, ikke kunne sigtes. Vestre Landsret tog i sin kendelse ikke stilling til dette spørgsmål.

Om denne sag anfører Gorm Toftegaard Nielsen i *Straffesagens gang*, (2. udg.), s. 47, note 1, at byrettens afgørelse er tvivlsom. Der peges i den forbindelse på, at børn under 15 år, selv om de ikke kan straffes, dog f.eks. kan idømmes konfiskation. Se om spørgsmålet om sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder endvidere Gorm Toftegaard Nielsen i *Strafferet 1, Ansvar*, (1. udg.), s. 273-275, med omtalen i note 9 af den tidligere bestemmelse i retsplejelovens § 767, stk. 4, om afhøring af ”sigtede under 15 år”.

I Østre Landsrets kendelse (refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1995, s. 536), havde en 14-årig pige nedlagt påstand om forhøjelse af en af Rigsadvokaten tilkendt erstatning for uberettiget anholdelse.

Under sagen havde der af politiet været rejst *sigtelse* mod pigen for overtrædelse af politivedtægten.

Østre Landsret, der forhøjede erstatningen, udtalte sig – i lighed med byretten – ikke om, hvorvidt der havde været hjemmel til at rejse sigtelse mod den pågældende.

2.4. Forsvarerbeskikkelse

2.4.1. De almindelige regler

Den, der sigtes for en forbrydelse, er berettiget til at *vælge en forsvarer* til at bistå sig under straffesagen, jf. § 730, stk. 1, 1. pkt. Hvis sigtede er under 18 år og ikke har indgået ægteskab, tilkommer valget af forsvarer den, der har forældremyndigheden over den pågældende, jf. § 730, stk. 1, 2. pkt.

Efter bestemmelsen i § 731, der omhandler den såkaldte *obligatoriske forsvarerbeskikkelse*, har en person, der er sigtet i en straffesag, krav på beskikkelse af offentlig forsvarer i visse nærmere angivne tilfælde. Det gælder således f.eks., når sigtede fremstilles for retten med henblik på varetægtsfængsling eller opretholdelse af anholdelsen, når der – inden tiltalerejsning – skal afhøres vidner, eller der skal foretages besigtigelse eller syn eller skøn til brug under domsforhandling, eller når der er spørgsmål om såkaldt ”formuebeslag”, jf. § 802, stk. 3.

I andre tilfælde end de i § 731 nævnte kan der, både før og efter at tiltale er rejst, beskikkes sigtede offentlig forsvarer, når retten efter sagens beskaffenhed, sigtedes person eller omstændighederne i øvrigt anser det for ønskeligt, og sigtede ikke selv har skaffet sig bistand af en forsvarer, jf. § 732 (*fakultativ forsvarerbeskikkelse*).

Det er i praksis antaget – jf. Østre Landsrets dom refereret i Ugeskrift for Retsvæsen, 1999, s. 1744 (1) – at det forhold, at en person afhøres uden sigtelse, men med en sigtes retsstilling, ikke giver den pågældende ret til forsvarerbeskikkelse, jf. ligeledes ovenfor afsnit 2.3.1.

2.4.2. Forsvarerbeskikkelse for børn under 15 år

Det er som nævnt uafklaret, hvorvidt der kan rejses *sigtelse* mod børn under 15 år, der mistænkes for en forbrydelse, jf. ovenfor afsnit 2.3.2., og det er derfor tvivlsomt, om retsplejelovens regler om beskikkelse af forsvarer for sigtede finder anvendelse over for børn under denne alder.

Retspraksis om spørgsmålet om forsvarerbeskikkelse for børn under 15 år er sparsom.

I en sag – refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1997 s. 802 – der vedrørte spørgsmålet om adgang til beskikkelse af forsvarer for en 13-årig dreng, havde Retten i Århus i en skrivelse bl.a. anført, at den pågældende på grund af sin alder ikke kunne straffes eller sigtes, og at der derfor ikke fandtes hjemmel til at beskikke forsvarer for ham i forbindelse med politiafhøring. Vestre Landsret stadfæstede byrettens kendelse, men synes ikke herved at have taget stilling til spørgsmålet om forsvarerbeskikkelse for børn under de kriminelle lavalder.

Sagen er bl.a. omtalt af Gorm Toftegaard Nielsen i Straffesagens gang, 2. udg. s. 47, note 1, hvor det anføres, at byrettens afgørelse om, at et barn under 15 år ikke kan sigtes og derfor ligeledes ikke kan beskikkes forsvarer, er tvivlsom. Gorm Toftegaard Nielsen peger i den forbindelse på, at børn under den kriminelle lavalder, selv om de ikke kan straffes, f.eks. kan idømmes konfiskation.

Under henvisning til dommen anfører Ib Henricson, Politiret, 2. udg. 1999, bl.a. følgende (s. 58-59):

”Endelig kan en undersøgelse mod børn og unge under 15 år som mistænkt for strafbare forhold ikke direkte ske i straffeprocessens former, da barnet efter strfl. § 15 ikke kan straffes. Det er tvivlsomt, om den unge kan sigtes, og om han dermed har adgang til de rettigheder, dette medfører herunder bistand af advokat. Imidlertid giver ordlyden af rpl. §§ 730 og 731 om forsvarerbeskikkelse ikke mulighed for at stille denne garanti til rådighed for den unge...”

I Østre Landsrets sag (ØLK 11 a S-4035-93 - 24.1.1.1994), der er refereret i Fuldmægtigen nr. 5, 1994, var to drenge på henholdsvis 12 og 14 år blevet afhørt af politiet med en sigtets rettigheder mistænkt for blufærdighedskrænkelser (§ 232) og vold (§ 244) mod en 3-årig dreng. Omkring en uge senere anmodede advokat A om at blive beskikket som forsvarer i sagen og anførte, at yderligere afhøring af drengene kun måtte foregå, hvis A blev indkaldt til afhøringen. Byretten konstaterede, at drengene på gerningstidspunktet var under den kriminelle lavalder. En formelig sigtelse ville i modsætning til en mistanke derfor ikke kunne rejses mod de pågældende, hvorefter forholdet fandtes at falde uden for strafferetsplejens partsbegreb, jf. retsplejelovens kapitel 66. Byretten afsagde herefter kendelse om, at begæringen om beskikkelse af A som forsvarer ikke kunne tages til følge. På vegne af værgerne påkærede A kendelsen. Da der på afgørelsestidspunktet ikke skulle ske yderligere afhøring af drengene, tiltrådte landsretten, at begæringen om forsvarerbeskikkelse var afslået.

2.5. Straffeprocessuelle tvangsindgreb – betydning af sigtelse

Spørgsmålet om, hvorvidt der kan rejses sigtelse mod børn under 15 år, har ligeledes betydning for, i hvilket omfang der – i forbindelse med efterforskningen – kan iværksettes straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under denne alder.

I rapporten afgivet af Ekspertgruppen om ungdomskriminalitet i januar 2001, anføres det (s. 168), at det antages, at en række bestemmelser om indgreb over for ikke-sigtede – *f.eks. indgreb i meddelelshemmeligheden* – også finder anvendelse over for børn og unge under 15 år. Det anføres imidlertid samtidig, at dette i et vist omfang tillige må gælde bestemmelser, der forudsætter en sigtelse (dette er i praksis *f.eks.* antaget med hensyn til anholdelse (tilbageholdelse)).

Reglerne om straffeprocessuelle tvangsindgreb under efterforskningen findes i retsplejelovens kapitel 69-75 a. Efter disse regler kan der efter omstændighederne iværksettes forskellige straffeprocessuelle tvangsindgreb under efterforskningen i straffesager, hvor en forbrydelse er eller formodes at være begået.

2.6. Afhøring af mistænkte børn under 15 år

2.6.1. Som det fremgår ovenfor, er det er i teori og praksis ikke ganske afklaret, hvorvidt der kan rejses *sigtelse* mod børn, der er under den kriminelle lavalder, og som således ikke kan straffes. Det er derfor ligeledes forbundet med en vis usikkerhed, i hvilket omfang de *straffeprocessuelle rettigheder*, som efter retsplejeloven tilkommer sigtede personer, efter omstændighederne finder anvendelse på mistænkte under 15 år.

Retsplejeloven regulerer ikke dette spørgsmål.

Det fremgår således f.eks. ikke af retsplejeloven, hvorvidt politiet – som ved afhøring af sigtede personer – har pligt til at oplyse det mistænkte barn om, at det ikke er forpligtet til at udtale sig til politiet (§ 752, stk. 1).

Om spørgsmålet om mistænkte børns processuelle rettigheder i forbindelse med politiets afhøring anfører Hans Gammeltoft-Hansen i Strafferetspleje II, (1. udg.), s. 67, bl.a. følgende:

”Ved afhøring af børn som mistænkte må retsplejelovens bestemmelser om afhøring af sigtede og mistænkte finde anvendelse, herunder reglerne om tilkendegivelse af retten til at nægte at udtale sig, meddelelse om sigtelsens (mistankens) indhold samt reglerne i § 751 om udfærdigelsen af rapporter. At børn under 15 år ikke kan straffes og derfor af formelle grunde ej heller bør betegnes som ”sigtede” i rapporter m.v. (se herved FOB 1978, s. 263), kan ikke tages til indtægt for, at de materielle retsgarantier ved afhøring af sigtede personer skulle være udelukkede i disse situationer. Bestemmelserne i § 752 stk. 3 og 4 om afhøringens udførelse må selvsagt iagttages med den yderste omhu, jo yngre den afhørte er.”

For børn under 15 år, som ikke er mistænkte, gælder de almindelige regler om afhøring af vidner, jf. § 753, jf. §§ 173, stk. 1, 182 og 184, stk. 1 og 2. Det følger således bl.a. af bestemmelsen i § 753 (jf. § 173, stk. 1), at politiet, hvis omstændighederne giver anledning hertil, har pligt til at gøre vidnet opmærksom på de i §§ 169-172 nævnte vidnefritagelses- eller vidneudelukkelsesgrunde.

2.6.2. Efter retsplejelovens § 752, stk. 2, skal justitsministeren fastsætte regler om, i hvilke tilfælde kommunalbestyrelsen skal underrettes om og have adgang til at overvære afhøringen af sigtede under 18 år.

Disse regler er fastsat ved Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 786 af 21. september 1992 om underretning af kommunalbestyrelsen om afhøringer af sigtede under 18 år.

Det fremgår af bekendtgørelsens § 1, stk. 1, at politiet skal *underrette kommunalbestyrelsen om sagen*, når der skal ske afhøring af personer under 18 år, der er sigtet for overtrædelse af straffeloven eller for andre forhold, der kan medføre frihedsstraf. Underretning kan dog undlades med hensyn til afhøringer, der foretages i direkte forbindelse med, at politiet træffer sigtede under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af et strafbart forhold, for hvilket der ikke bliver spørgsmål om højere straf end bøde, jf. § 1, stk. 2.

Underretningen skal gives til kommunalbestyrelsen på sigtedes hjemsted. Er hjemstedet ikke oplyst, eller kan der på grund af afstanden ikke gives møde, skal der i stedet gives underretning til den stedlige kommunalbestyrelse, jf. § 2.

Det fremgår endvidere af bekendtgørelsens § 3, at en repræsentant for kommunalbestyrelsen så vidt muligt skal have *adgang til at overvære såvel udenretlige som indenretlige afhøringer* af de nævnte personer.

2.6.3. For så vidt særligt angår *afhøring af børn under 15 år*, antages politiets underretningspligt og kommunalbestyrelsens adgang til at overvære afhøringen at gælde tilsvarende, jf. f.eks. Folketingets Ombudsmands beretning for året 1970, s. 74, samt Socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunernes bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring.

Rigsadvokaten har ved meddelelse nr. 7/1998 fastsat særlige retningslinier for behandlingen af sager mod unge lovovertrædere.

Det følger bl.a. af meddelelsen (pkt. 1.3.), at der, når politiet skal afhøre børn under 15 år – ud over tilkaldelse af en repræsentant fra de stedlige sociale myndigheder – ligeledes skal ske *underretning af barnets forældre* (forældremyndighedsindehaver). Underretning kan dog udsættes i det omfang, efterforskningen nødvendiggør det. Det beror i øvrigt på politiets bestemmelse, om barnets eller den unges forældre kan være til stede under afhøringen (pkt. 2.2.).

2.7. Anholdelse (tilbageholdelse)

2.7.1. De almindelige regler

De nugældende regler om anholdelse i retsplejelovens kapitel 69 er fastsat på grundlag af Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1974/728 om anholdelse og varetægt.

De almindelige betingelser for anholdelse fremgår af § 755. Efter denne bestemmelse kan politiet anholde en person, der med rimelig grund mistænkes for et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale, såfremt anholdelse må anses for påkrævet for at hindre yderligere strafbart forhold, for at sikre hans foreløbige tilstedeværelse eller for at hindre hans samkvem med andre.

Politiet skal snarest muligt *gøre den anholdte bekendt med sigtelsen og tidspunktet for anholdelsen*, og det skal fremgå af rapporten, at denne regel er iagttaget, jf. § 758, stk. 2.

Efter retsplejelovens § 758, stk. 1, skal en anholdelse foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader. Politiet kan under iagttagelse af bestemmelserne i § 792 e foretage besigtigelse og undersøgelse af den anholdtes legeme og tøj med henblik på at fratage vedkommende genstande, som kan benyttes til vold eller undvigelse, eller som i øvrigt kan medføre fare for den anholdte eller andre. Politiet kan tage sådanne effekter samt penge, der findes hos den anholdte, i bevaring. Under anholdelsen er den pågældende i øvrigt ikke undergivet andre indskrænkninger i sin frihed, end anholdelsens øjemed og ordenshensyn nødvendiggør.

Efter § 755, stk. 4, må anholdelse ikke foretages, hvis frihedsberøvelse efter sagens art eller omstændighederne i øvrigt ville være et uforholdsmæssigt indgreb. Efter denne bestemmelse skal politiet i alle tilfælde inden anholdelse foretage en afvejning af på den ene side det ønskelige i foreløbig at sikre sig den anholdtes person og på den anden side indgrebets omfang i forhold til arten af det forhold, den pågældende mistænkes for, og omstændighederne i øvrigt, jf. betænkning nr. 1974/728, s. 60. Den mistænkte eventuelle unge alder må antages at skulle indgå i denne vurdering.

Enhver har i øvrigt samme anholdelsesbeføjelse som politiet, såfremt den pågældende træffer nogen under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale, jf. § 755, stk. 2. Såfremt der er foretaget sådan ”privat anholdelse”, skal den anholdte snarest muligt overgives til politiet med oplysning om tidspunktet og grundlaget for anholdelsen.

Enhver der anholdes skal i medfør af § 760, stk. 1, løslades, så snart begrundelsen for anholdelsen ikke længere er til stede. Tidspunktet for løsladelsen skal fremgå af rapporten. Inden 24 timer efter anholdelsen skal den anholdte, hvis den pågældende endnu ikke er løsladt, fremstilles for en dommer. Tidspunktet for anholdelsen og for fremstillingen i retten anføres i retsbogen, jf. § 760, stk. 2.

Hvis anholdelse har fundet sted for et strafbart forhold, for hvilket varetægtsfængsling er udelukket, skal den anholdte løslades inden retsmødets afslutning, jf. § 760, stk. 3.

Er anholdelsen derimod begrundet i et strafbart forhold, *for hvilket varetægtsfængsling ikke er udelukket*, eller i medfør af § 756 (vedr. vilkårsovertrædelse), og findes anholdte ikke at kunne løslades straks, kan retten, når den på grund af de foreliggende oplysningers utilstrækkelighed eller af anden grund ikke finder straks at kunne tage stilling til spørgsmålet om varetægtsfængsling, beslutte, at han foreløbig skal forblive under anholdelse (opretholdt anholdelse), jf. § 760, stk. 4. I beslutningen skal retten anføre de omstændigheder, der bevirker, at anholdelse opretholdes. Under den opretholdte anholdelse finder § 765 om varetægtsurrogater tilsvarende anvendelse. Sigte-

de skal have lejlighed til at angive eventuelle oplysninger, som han ønsker tilvejebragt.

Hvis anholdelse er opretholdt, skal den pågældende, såfremt vedkommende ikke forinden er løsladt, på ny fremstilles for en dommer, der inden 3 x 24 timer efter afslutningen af det første retsmøde træffer bestemmelse om, hvorvidt anholdte skal løslades eller varetægtsfængsles, jf. § 760, stk. 5.

2.7.2. Anholdelse (tilbageholdelse) af børn under 15 år

Retsplejeloven indeholder ikke særlige regler om adgangen til at foretage anholdelse af børn under 15 år. Det er dog almindeligt antaget, at også børn under 15 år, der mistænkes for et strafbart forhold, kan anholdes (tilbageholdes) som led i efterforskningen af en forbrydelse, jf. herved rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998¹.

Sådan tilbageholdelse forudsætter, jf. pkt. 1.2.1. i rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998, at betingelserne for anholdelse er til stede, og at hensynet til sagens opklaring

¹ Politikommissionen har betænkning nr. 1410/2002 om politilovgivning udarbejdet et udkast til en lov om politiets virksomhed (politiloven). Udkastet til politilov indeholder bl.a. regler om politiets brug af tvangsindgreb uden for strafferetsplejen – herunder indgreb over for svage og udsatte personer (§§ 9-11). § 9 i lovudkastet indeholder en særlig regel om politiets indgreb over for børn. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”§ 9. Politiet skal tage sig af et barn, der træffes under forhold, der indebærer fare for dets sikkerhed eller sundhed. Er der mistanke om, at barnet er sygt eller har pådraget sig skader af ikke ringe omfang, skal barnet straks undersøges af en læge.

Stk. 2. Med henblik på

- 1) at vurdere faren for barnet,
- 2) at afværge faren for barnet, eller
- 3) at fastlægge barnets identitet

kan politiet besigtige barnets legeme, undersøge tøj og genstande i dets besiddelse samt uden retskendelse skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted.

Stk. 3. Med henblik på at afværge faren for barnet kan politiet foretage indgreb over for dette, herunder udstede påbud og fratage barnet genstande. Findes sådanne mindre indgribende midler ikke tilstrækkelige, kan barnet om nødvendigt frihedsberøves med henblik på overgivelse til forældremyndighedens indehaver, de sociale myndigheder eller andre, der på forsvarlig vis er i stand til at tage sig af barnet. Frihedsberøvelsen skal være så kortvarig og skånsom som mulig og må så vidt mulig ikke udstrækkes ud over 6 timer.”

og barnets tarv gør tilbageholdelsen nødvendig. Tilbageholdelsen skal bringes til op-hør snarest muligt og må ikke udstrækkes ud over, hvad der er strengt nødvendigt af hensyn til efterforskningen og for at sikre, at barnet overgives til rette vedkommende.

Ifølge meddelelsens pkt. 1.2.2. skal tilbageholdte børn under 15 år anbringes i et al-mindeligt kontor, vagtlokale eller lignende. Anbringelse i venterum eller detentions-lokale må kun ske, såfremt anden anbringelse ikke er mulig. Anbringelse i arresthus må ikke finde sted. Håndjern og lignende magtmidler må ikke benyttes.

Tilbageholdes barnet, eller skal barnet afhøres, tilkaldes en repræsentant for de sted-lige sociale myndigheder, jf. pkt. 1.3. Barnets forældre (forældremyndighedens inde-haver) underrettes også i disse tilfælde. Underretning af forældrene i tilfælde af tilba-geholdelse af et barn, der bor hjemme, skal foretages snarest, jf. meddelelsens pkt. 2.2. Underretning af forældrene kan dog udsættes, i det omfang efterforskningen nødvendiggør det.

Om sådan underretning er det i Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt, s. 62, i øvrigt anført, at:

”Udvalget betragter det som en selvfølge, at politiet ved anholdelse af per-soner under 18 år underretter forældremyndighedens indehaver eller andre, der har den faktiske omsorg for den unge.”

Senest når efterforskningen er afsluttet, orienteres de sociale myndigheder i den kommune, hvor barnet har bopæl, hvis kriminaliteten eller andre oplysninger i sagen giver formodning om, at barnet har behov for social bistand, jf. pkt. 1.4. De nærmere regler herom findes i bekendtgørelse nr. 875 af 27. november 1997 om underret-ningspligt over for kommunen efter lov om social service.

I Østre Landsrets kendelse refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1995, s. 536 var erstat-ningssøgende E, der var 14 år gammel, blevet *sigtet* for overtrædelse af politivedtæg-ten ved på Christiania at have råbt ukvemsord efter politiet. E blev herefter indbragt til politistationen og afhørt under tilstedeværelse af en repræsentant for de sociale myndigheder og sin fader, men nægtede at udtale sig. E blev løsladt efter ca. 2 timer.

Landsretten forhøjede erstatningen for uberettiget anholdelse, idet retten ikke fandt, at det havde været nødvendigt, at der medvirkede en repræsentant for de sociale myndigheder ved afhøringen, ligesom det ikke havde været nødvendigt at udstrække frihedsberøvelsen til at omfatte transport til politistationen og ventetid.

Som anført ovenfor forudsætter opretholdelse af anholdelse i medfør af retsplejelovens § 760, stk. 4, at varetægtsfængsling af den pågældende ikke er udelukket. Da børn under den kriminelle lavalder ikke kan varetægtsfængsles, følger det således af bestemmelsen, at en anholdelse af et barn under 15 år ikke kan opretholdes udover 24 timer.

2.8. Andre straffeprocessuelle tvangsindgreb

I Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1023/1984 om indgreb i meddelelseshemmeligheden og anvendelse af agenter, anførte udvalget generelt om straffeprocessuelle tvangsindgreb følgende (s. 15):

”Efter udvalgets opfattelse er det ønskeligt, at egentlige straffeprocessuelle tvangsindgreb så vidt muligt bliver hjemlet og reguleret i selve loven, navnlig retsplejeloven, og at endvidere hovedlinjerne af den retlige regulering af de efterforskningsmidler, der ikke er straffeprocessuelle tvangsindgreb, bliver nedfældet i loven. Kun herved kan man opnå den nødvendige fasthed, klarhed og ensartethed i retsanvendelsen.

Derfor vil udvalget søge i retsplejeloven at opstille et så vidt muligt udtømmende katalog over de straffeprocessuelle tvangsindgreb med tilhørende regulering.”

Som nævnt i Ekspertgruppen om ungdomskriminalitets rapport fra januar 2001 (s. 168), må det anses for uafklaret i hvilket omfang retsplejelovens regler om straffeprocessuelle tvangsindgreb finder anvendelse over for børn under 15 år.

Ib Henricson, Politiret, 2. udg. 1999 (s. 59), antager om andre indgreb end anholdelse, at disse efter bestemmelseernes formulering ikke er til hinder for, ”...at den unge

undergives legemsundersøgelse, ransagning eller telefonaflytning, såfremt de øvrige kriterier for indgrebene er opfyldt. I givet fald måtte disse indgreb støttes på den almindelige overordnede hjemmel i rpl. § 108, da det er politiets opgave at opklare forbrydelsen, uanset om gerningsmanden måtte være under den kriminelle lavalder.”

Om adgangen til uden for strafferetsplejen at foretage indgreb over for børn under den kriminelle lavalder i medfør af retsplejelovens § 108 henvises i øvrigt til betænkning nr. 1410/2002 om politilovgivning, som blev afgivet af Politikommissionen i februar 2002.

2.9. Indgreb i meddelelseshemmeligheden

2.9.1. De almindelige regler

Reglerne om politiets indgreb i meddelelseshemmeligheden samt observation og dataaflæsning findes i retsplejelovens kapitel 71 (§§ 780-791 b).

Bestemmelserne om indgreb i meddelelseshemmeligheden (dvs. telefonaflytning, anden aflytning, teleoplysning, udvidet teleoplysning, brevåbning og -standsning) har i det væsentlige fået deres nuværende udformning ved lov nr. 227 af 6. juni 1985, der er udarbejdet på grundlag af Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1023/1984 om politiets indgreb i meddelelseshemmeligheden og anvendelse af agenter. Der henvises herom til Folketingstidende 1984-85, forhandlingerne, sp. 5985-6027, 10678-10703 og 11229-11242, tillæg A, sp. 2955-3054, samt tillæg B, sp. 1709-1716 og 2225-2230.

Reglerne er senest ændret ved lov nr. 378 af 6. juni 2002 om ændring af straffeloven, retsplejeloven, lov om konkurrence- og forbrugerforhold på telemarkedet, våbenloven, udleveringsloven samt lov om udlevering af lovovertrædere til Finland, Island, Norge og Sverige. (Gennemførelse af FN-konventionen til bekæmpelse af finansiering af terrorisme, gennemførelse af FN's Sikkerhedsråds resolution nr. 1373 (2001) samt øvrige initiativer til bekæmpelse af terrorisme mv.) (jf. lovforslag nr. L 35 af 13. december 2001) og lov nr. 380 af 6. juni 2002 om ændring af straffeloven, retspleje-

loven og færdselsloven (Skærpelse af straffen for voldtægt, vold, uagtsomt manddrab, uagtsom betydelig legemsbeskadigelse, forsætlig fareforvoldelse, biltyveri, grov forstyrrelse af ro og orden, menneskesmugling og menneskehandel mv.) (jf. lovforslag nr. 118 af 26. februar 2002).

Om kompetencen til at foretage indgreb i meddelelseshemmeligheden fastsætter § 783, stk. 1, at indgrebet sker efter rettens kendelse. Hvis indgrebets formål ville forspildes, hvis man skulle afvente retskendelse, kan politiet dog træffe beslutning om at foretage indgrebet ("periculum in mora"), men politiet skal i så fald inden 24 timer forelægge sagen for retten, jf. § 783, stk. 3.

Inden retten træffer afgørelse om indgreb i meddelelseshemmeligheden, skal der ifølge § 784 beskikkes en advokat for den, som indgrebet vedrører, og advokaten skal have lejlighed til at udtale sig. Advokaten skal underrettes om alle retsmøder i sagen og er berettiget til at overvære disse samt til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt (§ 785, stk. 1). I tilfælde af brevåbning kan advokaten, medmindre åbningen ikke kan udsættes, forlange at overvære åbningen af breve og andre lukkede forsendelser (§ 787).

Betingelserne for at foretage indgreb i meddelelseshemmeligheden er fastsat i retsplejelovens § 781.

Efter § 781, stk. 1, nr. 1, må der kun foretages indgreb i meddelelseshemmeligheden, såfremt der er bestemte grunde til at antage, at der på den pågældende måde gives meddelelser eller foretages forsendelser til eller fra en *mistænkt* (mistankekravet). Herudover kræves efter stk. 1, nr. 2, at indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen (indikationskravet). Endvidere kræves efter § 781, stk. 1, nr. 3, som udgangspunkt, at efterforskningen angår en lovovertrædelse, der efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover (kriminalitetskravet).

Der gælder dog visse *undtagelser fra kriminalitetskravet*. Således er det i § 781, stk. 1, nr. 3, fastsat, at der – uanset at strafferammen er under 6 år – kan foretages indgreb i meddelelseshemmeligheden i forbindelse med efterforskningen af en forsætlig over-

trædelse af straffelovens kapitel 12 og 13 (om forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed og mod statsforfatningen og de øverste statsmyndigheder). Endvidere omfatter denne bestemmelse en række andre nærmere opregnede overtrædelser af straffeloven og udlændingeloven (bl.a. straffelovens § 266 (trusler), § 281 (afpresning) og § 286, stk. 1 (groft tyveri)).

Herudover fastsætter § 781, stk. 2, at der kan foretages *telefonaflytning og teleoplysning* i sager om overtrædelse af straffelovens § 263, stk. 2 og 3, hvorefter det er strafbart at skaffe sig adgang til en andens oplysninger eller programmer, der er bestemt til at bruges i et anlæg til elektronisk databehandling. Ved stk. 3 er det bestemt, at der kan foretages teleoplysning i sager om gentagne fredskrænkelser, jf. straffelovens § 265, og i sager om overtrædelse af straffelovens § 279 a (databedrageri) og § 293, stk. 1, (brugstyveri), der begås ved anvendelse af en telekommunikationstjeneste ("tyveri af telefontid").

Der kan endvidere foretages *brevåbning og brevstandsning*, hvis der foreligger en særlig bestyrt mistanke om, at forsendelsen indeholder genstande, som bør konfiskeres, eller ved en forbrydelse er fravendt nogen, som kan kræve den tilbage, jf. § 781, stk. 4.

Efter § 781, stk. 5, kan *aflytning* (§ 780, stk. 1, nr. 2) og *udvidet teleoplysning* (§ 780, stk. 1, nr. 4) kun foretages, når mistanken vedrører en forbrydelse, som har medført eller som kan medføre fare for menneskers liv eller velfærd eller for betydelige samfundsværdier. Udvidet teleoplysning kan foretages, uanset at mistankekravet i stk. 1, nr. 1, ikke er opfyldt.

Efter *proportionalitetsbestemmelsen* i § 782, må indgreb i meddelelshemmeligheden ikke foretages, såfremt det efter indgrebets formål, sagens betydning og den krænkelse og ulempe, som indgrebet må antages at forvolde den eller de personer, som det rammer, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

Efter afslutningen af et indgreb i meddelelshemmeligheden skal retten som udgangspunkt give *underretning om indgrebet*, jf. § 788, stk. 1. Hvis en person har væ-

ret mistænkt i sagen, skal der tillige gives den pågældende underretning om dette samt om, hvilken lovovertrædelse mistanken har angået.

På politiets begæring kan retten dog beslutte, at underretning skal undlades eller udsættes i et nærmere fastsat tidsrum, hvis underretning vil være til skade for efterforskningen mv. Ved udvidet teleoplysning (§ 780, stk. 1, nr. 4) skal der ikke gives underretning til indehaverne af de berørte telefoner, jf. § 788, stk. 5.

2.9.2. Indgreb over for børn under 15 år

Retsplejeloven indeholder ikke særlige regler om adgangen til at foretage indgreb i meddelelshemmeligheden over for børn under den kriminelle lavalder.

I rapporten afgivet af Ekspertgruppen om ungdomskriminalitet i januar 2001, anføres det (s. 168), at det antages, at en række bestemmelser om indgreb over for ikke-sigtede – *f.eks. indgreb i meddelelshemmeligheden* – også finder anvendelse over for børn under 15 år.

Det gældende mistankekrav (§ 781) for indgreb i meddelelshemmeligheden – hvorefter der skal foreligge en *mistanke* – blev fastsat ved lov nr. 227 af 6. juni 1985. Til grund for lovændringen lå Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1023/1984 om politiets indgreb i meddelelshemmeligheden og anvendelse af agenter.

Om mistankekravet er i betænkningen bl.a. anført følgende (s. 97-98):

”Udvalget foreslår, at der i loven fastlægges et fælles mistankekrav for alle indgreb i meddelelshemmeligheden, og at dette udformes således, at mistankens styrke ikke nærmere beskrives, men at det ligesom i de gældende §§ 786, 787 og 789 blot angives, at der skal foreligge en mistanke. Dette betyder ikke, at enhver løs formodning er tilstrækkelig. Mistanken skal være rimeligt og konkret begrundet i de foreliggende oplysninger.

Endvidere foreslås kravet om sammenhæng mellem den mistænkte person og kommunikation beskrevet således, at der skal være ”bestemte grunde til at antage, at der på den pågældende måde gives meddelelser eller foretages

forsendelser til eller fra en mistænkt”. Denne udformning giver adgang til at gribe ind i kommunikation, hvori en mistænkt direkte er part f.eks. som afsender eller modtager af et brev eller som deltager i en telefonsamtale eller anden samtale.”

Det er således ikke en betingelse for at foretage indgreb i meddelelseshemmeligheden, at der har kunnet rejses sigtelse i sagen, og der er efter ordlyden af bestemmelsen i § 781 heller ikke i øvrigt noget generelt til hinder for, at indgreb i meddelelseshemmeligheden kan iværksættes over for børn under den kriminelle lavalder.

Spørgsmålet om indgreb i meddelelseshemmeligheden, når den mistænkte er under 15 år, er ikke særligt behandlet i betænkning nr. 1023/1984 eller i forarbejderne til lov nr. 227 af 6. juni 1985 (Folketingstidende 1984-1985, tillæg A, sp. 2955-3054).

I betænkningen er imidlertid – om opbevaring eller destruktion af det ved indgrebet tilvejebragte materiale i form af båndoptagelser, fotokopi eller anden gengivelse, (jf. nu retsplejelovens § 791) – anført følgende (s. 121):

”Hovedindholdet i de foreslåede regler er følgende: Hvis der rejses sigtelse mod nogen for den overtrædelse, der dannede grundlag for indgrebet, skal det ved indgrebet tilvejebragte, relevante materiale opbevares sammen med sagens øvrige akter. Hvis materialet er uden relevans, f.eks. uvedkomne telefonsamtaler, eller hvis materialet hidrører fra indgreb, der ikke har ført til, at nogen sigtes, eller fra indgreb i sager, hvor påtale senere opgives, skal materialet senere destrueres. Sidstnævnte regel nødvendiggør ikke destruktion af materialet, hvis påtale undlades i medfør af retsplejelovens § 723, eller fordi den sigtede er under 15 år...”

Det af udvalget på dette sted anførte synes således ligeledes at forudsætte, at der også kan foretages indgreb i meddelelseshemmeligheden med hensyn til kommunikationen med mistænkte, som er under den kriminelle lavalder.

2.10. Observation

2.10.1. De almindelige regler

Reglerne om observation, der har deres baggrund i Strafferetsplejeudvalgets betænkning 1298/1995 om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation, blev indsat i retsplejeloven ved lov nr. 229 af 21. april 1999. Der henvises herom til Folketingsstidende 1998-99, forhandlingerne, s. 244-252, 5204-5209 og 5328-5329, tillæg A, s. 828-913, samt tillæg B, s. 462-468.

De almindelige betingelser for observation er fastsat i retsplejelovens § 791 a, stk. 1. Efter denne bestemmelse kan politiet foretage observation i form af fotografering eller iagttagelse ved hjælp af kikkert eller andet apparat af *personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted*, såfremt indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen (indikationskravet), og efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængselsstraf (kriminalitetskravet).

Observation som nævnt i stk. 1, som foretages ved hjælp af *fjernbetjent eller automatisk virkende tv-kamera, fotografiapparat eller lignende apparat* (de såkaldte ”mere kvalificerede indgreb”), må dog kun foretages, hvis efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover (kriminalitetskravet), jf. stk. 2.

Endvidere må *observation af personer, der befinder sig i en bolig eller andre husrum*, ved hjælp af fjernbetjent eller automatisk virkende tv-kamera, fotografiapparat eller lignende apparat eller ved hjælp af apparat, der anvendes i boligen eller husrummet (de såkaldte ”særligt kvalificerede indgreb”), kun foretages, såfremt der er bestemte grunde til at antage, at bevis i sagen kan opnås ved indgrebet, indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen (indikationskravet) og efterforskningen angår en lovovertrædelse, der efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover (kriminalitetskravet), jf. stk. 3, nr. 1-3.

Som ved indgreb i meddelelshemmeligheden gælder der imidlertid visse *undtagelser fra kriminalitetskravet* på 6 års fængsel i § 791 a, stk. 3. Efter stk. 3, nr. 3, kan der således foretages observation af personer, der befinder sig i en bolig eller andre rum, ved hjælp af fjernbetjent eller automatisk virkende tv-kamera mv., hvis efterforskningen vedrører en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitel 12 og 13, selv om strafferammen for den pågældende lovovertrædelse er under 6 års fængsel. Dette gælder efter bestemmelsen ligeledes overtrædelse af bl.a. straffelovens § 266 (trusler), § 281 (afpresning) og § 286, stk. 1 (groft tyveri).

Efter stk. 3, nr. 4, er det endelig et krav for at kunne foretage observation i form af de særligt kvalificerede indgreb, at *efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, som har medført eller som kan medføre fare for menneskers liv eller velfærd eller for betydelige samfundsværdier*. Kravet svarer til det, der i medfør af § 781, stk. 5, gælder for indgreb i meddelelshemmeligheden i form af rumaflytning og udvidet teleoplysning.

Hvis det er den forurettede ved lovovertrædelsen, der har rådighed over et ikke frit tilgængeligt sted, hvor politiet ønsker at observere, kan den pågældende meddele skriftlig tilladelse til, at politiet foretager observation, jf. stk. 4. Samtykke indebærer, at de materielle betingelser for anvendelse af observation ikke gælder.

Observation, der er omfattet af stk. 2 eller stk. 3, kan alene iværksættes efter forudgående eller – i tilfælde af ”periculum in mora” – efterfølgende retskendelse, jf. stk. 6. Observation, der er omfattet af stk. 1, kan derimod besluttes af politiet.

Efter stk. 6 finder yderligere en række af de regler, der gælder for indgreb i meddelelshemmeligheden, tilsvarende anvendelse på observation. Det drejer sig bl.a. om §§ 784-785 om advokatbeskikkelse mv.

Retsplejeloven indeholder ikke regler om observation af personer, der befinder sig på frit tilgængelige steder eller observation uden anvendelse af optisk udstyr.

2.10.2. Indgreb over for børn under 15 år

Spørgsmålet om observation af børn under den kriminelle lavalder ses ikke at være behandlet i betænkning nr. 1298/1995 eller i lovforslaget til de gældende bestemmelser, (jf. Folketingstidende 1998-1999, tillæg A, s. 828-913).

Som det fremgår, indeholder de gældende regler om observation intet mistankekrav, jf. herved pkt. 6.2.1.3. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget (Folketingstidende, 1998-1999, tillæg A, s. 863). Det er således f.eks. ikke en betingelse for iværksættelse af observation, at indgrebet retter sig mod personer, som er sigtede i sagen.

Om begrundelsen for det manglende mistankekrav anføres i betænkning nr. 1298/1995 bl.a. følgende (s. 98):

”I nogle tilfælde vil mistanken være rettet mod en ubestemt kreds af personer med tilknytning til en bestemt lokalitet, f.eks. hvor den kriminelle genstand – et brev eller en pakke – skal afhentes på den privat adresse. I sådanne tilfælde kan man ikke på forhånd vide, hvem der vil være eller komme til stede. Indgrebet kan således komme til at omfatte en række personer, der er uden forbindelse med forbrydelsen. Dette er en nødvendig følge af indgrebets karakter.”

Det må på den nævnte baggrund formentlig antages, at de gældende regler om observation – herunder som følge af indgrebets karakter – ikke er til hinder for, at indgrebet iværksættes over for børn under 15 år.

2.11. Dataaflæsning

2.11.1. De almindelige regler

Efter retsplejeloven § 791 b kan politiet foretage aflæsning af ikke offentligt tilgængelige oplysninger i et informationssystem ved hjælp af programmer eller andet udstyr (dataaflæsning).

Dataaflæsning kan foretages, såfremt 1) der er bestemte grunde til at antage, at informationssystemet anvendes af en *mistænkt* i forbindelse med planlagt eller begået kriminalitet, 2) indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen og 3) efterforskningen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitel 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens § 286, stk. 1, eller § 289.

Indgreb i form af dataaflæsning må i medfør af proportionalitetsbestemmelsen i stk. 2, ikke foretages, såfremt det efter indgrebets formål, sagens betydning og den krænkelse og ulempe, som indgrebet må antages at forvolde den eller de personer, som det rammer, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

2.11.2. Indgreb over for børn under 15 år

Der er ikke i forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven, lov om konkurrence- og forbrugerforhold på telemarkedet, udleveringsloven samt lov om udlevering af lovovertrædere til Finland, Island, Norge og Sverige (Gennemførelse af FN-konventionen til bekæmpelse af finansiering af terrorisme, gennemførelse af FN's Sikkerhedsråds resolution nr. 1373 (2001) samt øvrige initiativer til bekæmpelse af terrorisme mv.) (L 35) (jf. nu lov nr. 378 af 6. juni 2002) (Folketingstidende 2001-02, tillæg A, s. 808-1058.), som ligger til grund for bestemmelsen i retsplejelovens § 791 b om dataaflæsning, taget særlig stilling til spørgsmålet om anvendelse af dette indgreb over for børn under 15 år.

Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen (jf. Folketingstidende 2001-02, tillæg A, s. 1011), at betingelserne for indgreb i form af dataaflæsning er udformet med udgangspunkt navnlig i reglerne om indgreb i meddelelshemmeligheden, jf. § 781, stk. 1, og for hemmelig ransagning, jf. § 799.

Der er ikke efter bestemmelsen krav om, at indgreb i form af dataaflæsning skal være rettet mod en person, der er sigtet, og der ses heller ikke i øvrigt – efter bestemmelsens ordlyd eller forarbejder – at være noget til hinder for at foretage aflæsning af

computere mv., som benyttes af mistænkte børn under 15 år, eller af computere mv., som børn under 15 år har rådighed over.

2.12. Ransagning

2.12.1. De almindelige regler

2.12.1.1. Retsplejelovens regler om ransagning, der er indsat ved lov nr. 411 af 10. juni 1997, findes i lovens kapitel 73 (§§ 793-799). Der henvises herom til Folketings-tidende 1996-97, forhandlingerne, s. 2202-2215, 7453 og 7938, tillæg A, s. 2475-2538, samt tillæg B, s. 988-993 og 1294-1299. Reglerne bygger på Strafferetspleje-udvalgets betænkning 1159/1989 om ransagning under efterforskning. Reglerne om ransagning er senest ændret ved lov nr. 378 af 6. juni 2002.

Herudover indeholder retsplejeloven i §§ 759 og 761 regler om ransagning med henblik på at finde en mistænkt, der skal anholdes, eller en person, der skal pågribes for at fuldbyrde en straffedom eller forvandlingsstraffen for bøde. Retsplejelovens kapitel 71 om indgreb i meddelelshemmeligheden indeholder desuden regler om undersøgelser af breve, telegrammer og lignende under forsendelse, og kapitel 72 indeholder regler om undersøgelser af en persons legeme og visitation af det tøj, som den pågældende er iført.

Såfremt de i retsplejelovens kapitel 73 nævnte betingelser i øvrigt er opfyldt, kan politiet ifølge § 793, stk. 1, foretage ransagning af (1) boliger og andre husrum (f.eks. kontorer, værksteder mv.), dokumenter, papirer og lignende (f.eks. elektronisk lagrede dokumenter) og indholdet af aflåste genstande samt (2) andre genstande og lokaliteter uden for husrum (f.eks. uaflåste tasker, kufferter eller biler).

Undersøgelser af lokaliteter eller genstande, som er frit tilgængelige for politiet, er ikke omfattet af reglerne om ransagning, jf. stk. 2.

Retsplejelovens regler om ransagning sonderer mellem ransagning mod en mistænkt og ransagning mod en ikke mistænkt. Sondringen har bl.a. betydning for de materielle betingelser for at foretage indgrebet.

2.12.1.2. For så vidt angår ransagning hos en mistænkt fremgår de materielle betingelser af retsplejelovens § 794.

Efter § 794, stk. 1, må *ransagning af husrum og andre lokaliteter eller genstande, som en person, der er mistænkt, råder over*, kun foretages, hvis (1) den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, og (2) ransagningen må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen.

Hvis der er tale om ransagning i medfør af § 793, stk. 1, nr. 1, af *boliger og andre husrum, dokumenter, papirer og af indholdet af aflåste genstande* kræves efter § 794, stk. 2, desuden, at sagen angår en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængselsstraf, eller at der er bestemte grunde til at antage, at der ved ransagningen kan findes bevis i sagen eller genstande, der kan beslaglægges.

2.12.1.3. Ransagning hos en person, der ikke er mistænkt, kan efter retsplejelovens § 795, stk. 1, kun finde sted, såfremt (1) efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængselsstraf, og (2) der er bestemte grunde til at antage, at bevis i sagen eller genstande, der kan beslaglægges, kan findes ved ransagningen.

Ransagning kan herudover alene finde sted hos en person, der ikke er mistænkt, hvis den pågældende *skriftligt giver samtykke* til ransagningen. Sådant ransagning er ikke omfattet af reglerne i retsplejelovens kapitel 73.

2.12.1.4. Kompetencen til at træffe afgørelse om *ransagning af genstande eller lokaliteter omfattet af § 793, stk. 1, nr. 2, som en mistænkt har rådighed over*, ligger hos politiet. I *alle andre tilfælde* træffes afgørelsen om ransagning som udgangspunkt af retten ved kendelse, jf. § 796, stk. 1 og 2.

Der gælder dog visse *undtagelser fra kravet om retskendelse*. Politiet kan således træffe beslutning om ransagning, hvis formålet med indgrebet ville forspildes, såfremt politiet skulle afvente retskendelse ("periculum in mora"), jf. § 796, stk. 3.

Såfremt ransagningen er rettet imod husrum, lokaliteter eller genstande, som *en mistænkt* har rådighed over, og denne skriftligt meddeler samtykke til, at ransagningen foretages, kan beslutningen om ransagning ligeledes træffes af politiet, jf. § 796, stk. 5. Endvidere kan politiet i forbindelse med opdagelse eller anmeldelse af en forbrydelse træffe beslutning om ransagning af gerningsstedet, hvis den person, der har rådighed over husrummet, genstanden eller lokaliteten ikke er mistænkt, og det ikke er muligt straks at komme i kontakt med den pågældende, jf. stk. 6. Den pågældende skal i så fald snarest muligt gives underretning om ransagningen.

2.12.1.5. Hvis den person, der har rådighed over husrummet, lokaliteten eller genstanden, eller i dennes fravær andre personer træffes til stede, skal politiet gøre de pågældende bekendt med ransagningen og grundlaget herfor samt opfordre de pågældende til at overvære ransagningen, jf. § 798, stk. 2.

Den, der har rådighed over de lokaler mv., der ransages, kan desuden som udgangspunkt kræve, at et af den pågældende udpeget vidne er til stede under ransagningen, medmindre tidsmæssige eller efterforskningsmæssige grunde taler imod det.

Hvis der ikke træffes nogen til stede, når en ransagning efter § 793, stk. 1, nr. 1, skal foretages, skal politiet ifølge § 798, stk. 3, så vidt muligt tilkalde to husfæller eller andre vidner til at overvære ransagningen. Når ransagningen er gennemført, skal politiet underrette den person, som har rådighed over husrummet eller genstanden om ransagningen.

Efter § 799, stk. 1, er der under visse betingelser adgang til i særlige tilfælde (bl.a. i sager om overtrædelse af straffelovens § 237 og kapitel 12 og 13) at foretage ransagning uden at den mistænkte eller andre gøres bekendt hermed (hemmelig ransagning).

For hemmelig ransagning gælder ligeledes reglerne i retsplejelovens § 783, stk. 2 og 3, § 784, § 785 og § 788, jf. § 799, stk. 2. Det følger bl.a. af disse bestemmelser, at politiet kan træffe beslutning om at foretage indgrebet uden forudgående retskendelse, hvis indgrebets øjemed ville forspildes, såfremt retskendelse skulle afventes ("periculum in mora"). I så fald skal politiet snarest og senest inden 24 timer forelægge sagen for retten (§ 783, stk. 2). Det følger endvidere af reglerne, at retten efter afslutningen af en hemmelig ransagning som udgangspunkt skal give den pågældende underretning om indgrebet mv. (§ 788, stk. 1).

2.12.1.6. De gældende regler om ransagning er som nævnt udformet på grundlag af Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1159/1989 om ransagning under efterforskning. I betænkningen foreslog udvalget en ændring af de dagældende bestemmelser om ransagning i retsplejelovens § 759 og kapitel 73. Ved forslaget opstilledes bl.a. ændrede betingelser for adgangen til at foretage ransagning.

Strafferetsplejeudvalget foreslog således bl.a., at den dagældende sondring mellem ransagning mod sigtede og ransagning mod ikke sigtede erstattedes af den nuværende sondring mellem ransagning mod henholdsvis mistænkte og ikke mistænkte personer.

I betænkningen s. 48-50 anføres herom følgende:

"Efter udvalgets opfattelse bør sondringen i forbindelse med reglerne om ransagning ikke bygge på, hvorvidt der er rejst formel sigtelse eller ej, men derimod på, hvorvidt den pågældende er mistænkt eller ej. Dette beror på, at ransagning under tiden iværksættes mod en person, der mistænkes for lovovertrædelser, uden at der forinden er foreholdt den pågældende nogen sigtelse, og uden at der ved ransagningen bliver lejlighed hertil, idet han eller hun ikke træffes hjemme. I sådanne tilfælde, hvor der ikke er sket en formelig sigtelse, bør reglerne om ransagning mod mistænkte anvendes.

.....

Om en ransagning skal anses for foretaget mod en mistænkt eller ej, vil afhænge af, om den person, som har rådighed over det husrum eller anden lokalitet eller den løsøregenstand, som indgrebet retter sig imod, er mistænkt eller ej. Det er rådigheden og ikke ejerforholdet, der må lægges vægt

på. Dette gælder både spørgsmålet, hvem indgrebet er rettet imod, og spørgsmålet, hvem der kan give samtykke...”

2.12.2. Indgreb over for børn under 15 år

Der ses ikke i forarbejderne til reglerne om ransagning at været taget særlig stilling til spørgsmålet om ransagning mod børn under 15 år.

De gældende bestemmelser i retsplejelovens kapitel 73 – hvorefter der under visse nærmere angivne betingelser kan foretages ransagning over for *mistænkte* og *ikke-mistænkte* personer – og forarbejderne til disse regler giver på den anden side ikke grundlag for at antage, at der er noget til hinder for, at ransagning – såfremt betingelserne i øvrigt er opfyldt – kan iværksættes over for børn under den kriminelle lavalder.

Det må således formentlig antages, at der i medfør af reglerne i retsplejelovens kapitel 73 efter omstændighederne vil kunne foretages indgreb i form af ransagning over for børn under 15 år. Det gælder således for det første i *sager, hvor barnet eller den unge er mistænkt* for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, og ransagningen må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen (§ 794).

Om ransagning med henblik på anholdelse er anført følgende i betænkning nr. 1159/1989 (s. 105):

”Af retsplejelovens § 755 fremgår de materielle betingelser for at foretage anholdelse af en mistænkt under efterforskning. Udvalget finder ikke grundlag for at fastsætte særskilte krav til kriminalitet og mistanke, når ransagning skal gennemføres med henblik på anholdelse. Det er således tilstrækkeligt, at grundlaget for anholdelse er opfyldt.”

Det må formentlig antages, at der i medfør af § 759 vil kunne ske ransagning af hus, andre lokaliteter eller af genstande med henblik på at *eftersøge en mistænkt under 15 år*, der skal anholdes (tilbageholdes), når der er grund til at antage, at den pågældende

opholder sig dér. Som det fremgår af afsnit 2.7.2. ovenfor, er det almindeligt antaget, at der kan ske anholdelse (tilbageholdelse) af børn under 15 år.

Herudover må der ligeledes antages at kunne foretages indgreb i form af ransagning over for børn under 15 år i *sager, hvor den pågældende ikke er mistænkt*, hvis efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, som kan medføre fængselsstraf, og der er bestemte grunde til at antage, at der ved ransagningen vil kunne findes bevis i sagen eller genstande, som kan beslaglægges (§ 795).

Beslutning om ransagning over for børn under 15 år må naturligvis træffes under iagttagelse af bl.a. bestemmelsen i § 797 om proportionalitet.

Samtykkekravet ved ransagning over for personer, som ikke er mistænkte, svarer til de regler om samtykke til legemsindgreb, som Strafferetsplejeudvalget foreslog i betænkning nr. 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskning, idet kravet om skriftlighed dog blev frafaldet, jf. herved betænkning nr. 1159/1989, s. 77. Se herom endvidere afsnit 2.13.2.1. nedenfor.

2.13. Legemsindgreb

2.13.1. De almindelige regler

2.13.1.1. Legemsindgreb – definition og afgrænsning

De gældende regler om straffeprocessuelle legemsindgreb, der bygger på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskning, findes i retsplejelovens kapitel 72, som affattet ved lov nr. 332 af 24. maj 1989.

De indgreb, som er omfattet af retsplejelovens kapitel 72 om legemsindgreb, er beskrevet i § 792. Bestemmelsen definerer begrebet ”*legemsindgreb*” som besigtigelse af legemets ydre, optagelse af fotografier, aftryk og lignende af legemets ydre samt visitation af det tøj, som den pågældende er iført (*legemsbesigtigelse*), samt nærmere undersøgelse af legemet, herunder af dets hulrum, udtagelse af blodprøver eller andre

tilsvarende prøver, røntgenundersøgelse og lignende (legemsundersøgelse). Bestemmelsens opregning af indgreb, som anses for legemsindgreb, er ikke udtømmende.

I betænkningen side 38-39 er der i øvrigt opstillet følgende ikke udtømmende oversigt over indgreb, der må karakteriseres som legemsindgreb:

1. Besigtigelse, der kræver en vis medvirken, f.eks. vejning, måling og besigtigelse af håndflader.
2. Besigtigelse, der ikke kræver egentlig afklædning, men f.eks. opknapning af en skjorte for at se kradsemærker på halsen og opsmøgning af et ærme for at se tatooveringer m.v.
3. Optagelse af fingeraftryk.
4. Besigtigelse, der kræver afklædning.
5. Ydre undersøgelse, der består i en beføling af legemets overflade, f.eks. for at finde kapsler skjult under huden.
6. Sikring af prøver fra legemets ydre, f.eks. negleskrab eller hår.
7. Udtagelse af blodprøver.
8. Ultralyd- og røntgenundersøgelser.
9. Undersøgelse af legemets hulrum: Mundhule, anus og vagina.
10. Indgivelse af medicin (afføringsmidler o. lign.).
11. Udtagelse af prøver fra det indre legeme, f.eks. vævsprøver.
12. Andre undersøgelser af legemets indre, f.eks. rektoskopi, gynækologisk undersøgelse og egentlige operationer.

Sondringen mellem legemsbesigtigelse og legemsundersøgelse er foretaget ud fra en vurdering af indgrebets intensitet og har dannet grundlag for de øvrige regler i retsplejelovens kapitel 72 om betingelserne for foretagelse af legemsindgreb.

2.13.1.2. Betingelser for legemsindgreb

Reglerne i retsplejelovens kapitel 72 om legemsindgreb – henholdsvis legemsbesigtigelse og legemsundersøgelse – skelner mellem, om indgrebet skal foretages over for en sigtet eller en ikke-sigtet person.

Ud over reglerne i kapitel 72 kan der endvidere foretages *legemsindgreb over for anholdte personer* efter retsplejelovens § 758, stk. 1. Efter denne bestemmelse kan politiet – under iagttagelse af bestemmelserne i § 792 e – foretage besigtigelse og undersøgelse af den anholdtes legeme og tøj med henblik på at fratage vedkommende genstande, som kan benyttes til vold eller undvigelse, eller som i øvrigt kan medføre fare for den anholdte eller andre.

Betingelserne i reglerne i retsplejelovens kapitel 72 for at kunne foretage **legemsindgreb mod sigtede** er fastlagt i krav til den påsigtede lovovertrædelse (kriminalitetskrav), krav til mistankens styrke (mistankekrav), krav til indgrebets betydning for efterforskningen (indikationskrav) og regler om, hvilken myndighed der kan træffe afgørelse om indgrebet (kompetencekrav).

Efter § 792 a, stk. 1, kan der foretages *legemsbesigtigelse over for sigtede*, såfremt den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, og indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen.

Ved *legemsundersøgelse over for sigtede* er det, jf. § 792 a, stk. 2, en betingelse, at der er begrundet mistanke om, at den pågældende er skyldig i en lovovertrædelse, hvor strafferammen er fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover (svarende til kravet i forbindelse med varetægtsfængsling), eller en overtrædelse af straffelovens § 249, 1. led, om uagtsomt at forvolde betydelig legemsskade, hvor strafferammen er bøde eller fængsel indtil 4 måneder. Herudover er det en betingelse, at indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen. Ved disse formuleringer er indikationskravet ved legemsundersøgelse tilpasset de krav til indikationen, der stilles ved indgreb i meddelelshemmeligheden, jf. retsplejelovens § 781, stk. 1, nr. 2. Kravet indebærer, at legemsundersøgelse kun må anvendes i tilfælde, hvor andre efterforskningsskridt ikke kan benyttes eller vil være uforholdsmæssigt besværlige.

Selv om indikationskravet i § 792 a, stk. 1, nr. 2 – hvorefter legemsbesigtigelse over for sigtede skal være af væsentlig betydning for efterforskningen – ikke er opfyldt,

kan der i medfør af § 792 b alligevel optages *fingeraftryk og personfotografi med henblik på senere identifikation*, hvis den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover. Der kan således efter denne bestemmelse optages fingeraftryk og personfotografi til det nævnte formål, selv om der ikke er behov herfor af hensyn til efterforskningen i den aktuelle sag.

Om den nærmere afgrænsning af, hvilke personfotografier der er omfattet af bestemmelsen, henvises til betænkningen nr. 1104/1987 (s. 43-44).

På tilsvarende måde kan der i medfør af § 792 b, stk. 2, foretages legemsundersøgelse over for sigtede i form af *udtagelse af blodprøver*, selv om kriminalitetskravet i § 792 a, stk. 2 – hvorefter mistanken skal vedrøre en lovovertrædelse, der kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover eller en overtrædelse af straffelovens § 249, 1. led – ikke er opfyldt. Efter bestemmelsen er det dog en betingelse, at der er begrundet mistanke om, at den pågældende har gjort sig skyldig i en lovovertrædelse, i hvis gerningsindhold indtagelse af spiritus eller euforiserende stoffer er et led.

Efter denne bestemmelse, der er begrundet i det særlige behov for blodprøver i sager af den nævnte karakter, kan udtagelse af blodprøver således finde sted ved enhver lovovertrædelse, i hvilke der i gerningsindholdet indgår indtagelse af spiritus eller euforiserende stoffer.

Kompetencen til at træffe afgørelse over for en sigtet om alle former for legemsbesigtigelse – herunder optagelse af fingeraftryk og personfotografier – er efter § 792 c, stk. 1, tillagt politiet. Også de mindst indgribende former for legemsundersøgelse kan besluttes af politiet. Det gælder således udtagelse af blodprøver, sikring af negleskrab eller hår og en ydre undersøgelse, der består i beføling af legemets overflade. Sådanne undersøgelser kræver dog medvirken af en læge, jf. § 792 e, stk. 3.

For så vidt angår de mest intense legemsundersøgelser, herunder røntgenundersøgelser, undersøgelse af legemets hulrum og gynækologiske undersøgelser, kræves der ifølge § 792 c, stk. 2, 1. pkt., retskendelse. § 792 c, stk. 2, 2. og 3. pkt., og stk. 4, in-

deholder bestemmelser om retskendelsens form og rettens behandling af politiets eventuelle anmodning om et legemsindgreb. Bl.a. skal der således efter stk. 4, inden retten træffer afgørelse efter stk. 2 eller stk. 3, 2. pkt., være givet den, mod hvem indgrebet retter sig, adgang til at udtale sig, og der skal beskikkes offentlig forsvarer, når sigtede begærer det. Sigtede skal vejledes om adgangen til forsvarerbeskikkelse.

Bestemmelsen i § 792 c, stk. 3, indeholder en regel om ”periculum in mora”, der giver politiet adgang til at træffe en foreløbig beslutning om et legemsindgreb, såfremt indgrebets øjemed ville forspildes ved at afvente rettens afgørelse. I så fald skal politiet imidlertid snarest muligt og senest inden 24 timer forelægge sagen for retten, der ved kendelse afgør, om indgrebet kan godkendes. Hvis et indgreb er foretaget uden retskendelse på grundlag reglen om ”periculum in mora”, vil et efterfølgende samtykke inden udløbet af 24 timer gøre forelæggelse for retten overflødig. Gives der samtykke til indgrebet efter forelæggelsen for retten, skal retten ikke tage stilling til indgrebet.

§ 792 c, stk. 5, indeholder en bestemmelse om *betydningen af, at en sigtet samtykker i foretagelsen af et legemsindgreb*. Såfremt samtykket foreligger skriftligt, indebærer det, at kompetencen til at træffe beslutning om indgrebet overføres til politiet. Er der beskikket en forsvarer for sigtede, kræves tillige (skriftligt eller mundtligt) samtykke fra forsvareren.

Som det fremgår, medfører samtykke fra en sigtet og en eventuel beskikket forsvarer derimod ikke nogen fravigelse af kravene til kriminalitetens art, mistankens styrke og indikationen. Politiet vil således ikke – uanset samtykke – kunne iværksætte en legemsundersøgelse, medmindre betingelserne i § 792 a, stk. 2, eller § 792 b, stk. 2, er opfyldt.

Bestemmelsen i § 792 d fastsætter betingelserne for at foretage **legemsindgreb over for en person, der ikke er sigtet**.

Efter *stk. 1*, er legemsindgreb over for ikke-sigtede ikke omfattet af reglerne i kapitel 72, såfremt den pågældende meddeler *samtykke til indgrebet*. Samtykket skal så vidt

muligt være skriftligt. Hvis en ikke-sigtet meddeler samtykke til indgrebet, medfører dette ikke blot, at kompetencereglerne fraviges, men også at de materielle betingelser bortfalder. Samtykket indebærer således, at indgrebet i det hele undtages fra reguleringen i kapitel 72.

Hovedreglen om, at samtykke er nødvendigt for at foretage legemsindgreb mod ikke-sigtede, fraviges på to punkter, jf. stk. 2 og 4.

Efter stk. 2 kan der således foretages legemsbesigtigelse, der ikke kræver afklædning, herunder optagelse af fotografier, aftryk og lignende af legemet og visitation af tøj, over for en person, der ikke er sigtet, såfremt efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, og indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen.

Kompetencen til at træffe bestemmelse om sådanne indgreb mod en ikke-sigtet tilkommer retten, jf. *stk. 3*. Der er dog adgang for politiet til at træffe beslutning om foretagelse af et indgreb i tilfælde af ”periculum in mora”. Formkravene er de samme som ved indgreb mod sigtede. Indgrebet kan om fornødent gennemføres ved direkte tvang. Gennemførelsen kan dog også ske under anvendelse af vidnetvangsmidlerne i § 178.

Efter stk. 4 har politiet en udvidet adgang til i særlige situationer af sikkerhedsmæssige grunde at foretage *visitation af tøjet hos alle tilstedeværende for at finde eventuelle våben*. Efter bestemmelsen kan politiet således under efterforskning på gerningsstedet i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af en alvorlig voldsforbrydelse eller fremsættelse af trussel herom samt i andre efterforskningssituationer, hvor der er begrundet mistanke om, at nogen tilstedeværende på sin person skjuler våben, foretage visitation af tøj hos alle personer, der træffes på stedet, med henblik på at finde våben.

I disse tilfælde kan politiet foretage visitation af tøjet, uden der er konkret grundlag for at rejse sigtelse mod nogen bestemt af de tilstedeværende, uden at indikationskravet om ”afgørende betydning for efterforskningen” i *stk. 2* er opfyldt og uden efterfølgende at skulle forelægge indgrebet for retten til godkendelse. De personer, mod

hvem indgrebet foretages, kan dog på eget initiativ indbringe visitationen for retten til prøvelse efter den almindelige adgang hertil i retsplejelovens § 746, stk. 1. Der henvises til lovforslagets specielle bemærkninger vedrørende bestemmelsen, jf. Folketingstidende 1988-1989, tillæg A, sp. 2249-2250.

Såfremt ikke-sigtede nægter at medvirke til gennemførelsen af den pågældende legemsbesigtigelse, fremgår det af § 792 d, stk. 3, at indgrebet kan gennemføres tvangsmæssigt. Udover gennemførelse ved direkte tvang, kan legemsbesigtigelsen efter bestemmelsen ligeledes gennemtvinges ved anvendelse af de i § 178 nævnte tvangsmidler (f.eks. tvangsbøder eller forvaring).

Det almindelige **krav om indgrebets proportionalitet** er med hensyn til legemsindgreb fastslået i § 792 e, hvorefter legemsindgreb ikke må foretages, såfremt det efter indgrebets formål, sagens betydning og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

Herudover fastslår bestemmelsen (stk. 2) bl.a., at legemsindgreb skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader. Det skal herved bl.a. så vidt muligt iagttages, at et indgreb, der ellers kan føles krænkende for blufærdigheden, kun foretages af personer af samme køn som den undersøgte eller af sundhedspersonale. Kræver et sådant indgreb afklædning, må det så vidt muligt kun overværes af personer af samme køn som den undersøgte eller af sundhedspersonale.

2.13.2. Indgreb over for børn under 15 år

2.13.2.1. Indgreb over for børn, der ikke er ”sigtede”/mistænkte

Retsplejelovens kapitel 72 om legemsindgreb indeholder ikke særlige bestemmelser om indgreb over for børn under 15 år.

Hvis en *person, der ikke er sigtet*, meddeler politiet samtykke til det pågældende legemsindgreb, er indgrebet som nævnt ikke omfattet af reglerne i kapitel 72, jf. § 792 d, stk. 1.

Om betydningen af samtykke fra ikke-sigtede, når den pågældende er et barn, er i pkt. 4 d i de almindelige bemærkninger til lovforslaget (Folketingstidende 1988-1989, tillæg A, sp. 2241-2242) bl.a. anført følgende:

”Særlige forhold gør sig gældende, såfremt ofret for en forbrydelse er bevidstløs eller en person under 18 år. Der henvises herom til betænkningen side 78-79. Det fremgår heraf, at der efter forvaltningslovens regler til brug for efterforskningen vil kunne gives oplysninger fra den lægelige undersøgelse af bevidstløse personer. Ved undersøgelse af børn kræves i almindelighed (skriftligt eller mundtligt) samtykke fra forældremyndighedens indehaver (f.eks. en af forældrene) og ved større børn (fra omkring 15-års alderen) tillige samtykke fra barnet selv. Tilsvarende gælder i øvrigt også ved legemsindgreb mod sigtede under 18 år, hvor det dog alene har betydning for kompetencen ved de mere intense legemsundersøgelser.”

Vedrørende børns samtykke til indgreb i form af legemsbesigtigelse og legemsundersøgelse henvises i øvrigt til det af Strafferetsplejeudvalget i betænkning nr. 1104/1987 (s. 78-79) anførte.

Det følger bl.a. af de nævnte lovbemærkninger, at der efter omstændighederne vil kunne foretages legemsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder i medfør af § 792 d, stk. 2 og 4, om legemsindgreb over for ikke-sigtede.

Der vil således også over for børn under 15 år kunne foretages *legemsbesigtigelse, der ikke kræver afklædning* (stk. 2), samt *visitation af den pågældendes tøj med henblik på at finde våben* (stk. 4), såfremt betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt.

Det følger af, at børn under 15 år ikke kan straffes, at en legemsbesigtigelse af et barn ikke i medfør af § 792 d, stk. 3, kan gennemføres tvangsmæssigt ved anvendelse af de i § 178 nævnte tvangsmidler. Legemsbesigtigelsen vil i stedet efter omstændighederne kunne gennemføres under anvendelse af direkte tvang.

Legemsindgreb over for børn og unge må naturligvis ske under skyldig hensyntagen til bl.a. kravet om indgrebets proportionalitet og skånsomhedsgrundsætningen i § 792 e.

Børn under 15 år antages i almindelighed at kunne anholdes (tilbageholdes), selv om det følger af § 758, stk. 2, at anholdelse forudsætter, at den pågældende sigtes, jf. ovenfor afsnit 2.7. Det må derfor ligeledes antages, at der også over for børn i medfør af § 758, stk. 1, vil kunne foretages *legemsbesigtigelse og -undersøgelse med henblik på at fratage den anholdte genstande*, som kan benyttes til vold eller undvigelse, eller som i øvrigt kan medføre fare for den anholdte eller andre. En sådan adgang måtte i modsat fald formentlig antages at følge af bestemmelsen i retsplejelovens § 108 samt nødretsbetragtninger.

2.13.2.2. Indgreb over for børn, der er ”sigtede”/mistænkte

Spørgsmålet om en eventuel adgang til at foretage legemsindgreb over for børn under 15 år i medfør *reglerne om legemsindgreb over for sigtede personer* i retsplejelovens § 792 a, stk. 1 og 2, er ikke nærmere behandlet i forarbejderne til retsplejelovens kapitel 72.

I betænkning nr. 1104/1987 er bl.a. anført følgende om anvendelsen af reglerne om legemsindgreb over for sigtede (s. 48):

”De af udvalget nedenfor foreslåede regler indeholder væsentligt snævrere betingelser for at foretage legemsindgreb over for ikke-sigtede end over for sigtede. Udvalget forudsætter, at reglerne om indgreb mod sigtede personer kun anvendes, hvor der foreligger en formel sigtelse.”

Det er således ikke efter reglerne i kapitel 72 om legemsindgreb over for sigtede i sig selv tilstrækkeligt, at den, som indgrebet retter sig imod er *mistænkt* for den pågældende lovovertrædelse, idet det ud over mistankekravet yderligere kræves, at der er rejst en formel sigtelse mod den pågældende.

Som det bl.a. fremgår af afsnit 2.3.2. ovenfor, er det usikkert, hvorvidt der kan rejses formel sigtelse mod børn, der er under 15 år, og som derfor ikke kan straffes. Det må derfor også antages at være tvivlsomt, om der kan gennemføres legemsindgreb efter de regler i retsplejelovens kapitel 72 om legemsindgreb, som forudsætter en formel sigtelse.

Ib Henricson, Politiret, 2. udg. 1999 (s. 59) antager bl.a., at formuleringen af retsplejelovens bestemmelser om straffeprocessuelle tvangsindgreb formentlig ikke er til hinder for, at et barn under 15 år, som er mistænkt for en forbrydelse, undergives f.eks. legemsundersøgelse, såfremt de øvrige kriterier for indgrebene er opfyldt. I givet fald måtte indgrebet ifølge Ib Henricson støttes på bestemmelsen i § 108, idet politiet har til opgave at opklare en lovovertrædelse, uanset om den eventuelt antages at være begået af børn under den kriminelle lavalder.

2.14. Optagelse i DNA-profilregister

2.14.1. De almindelige regler

Folketinget vedtog den 31. maj 2000 et forslag til lov om oprettelse af et centralt DNA-profilregister (lovforslag nr. L 107 fremsat den 2. december 1999), jf. nu lov nr. 434 af 31. maj 2000. Loven bygger på en rapport, som en arbejdsgruppe nedsat af Justitsministeriet afgav i september 1996.

Formålet med loven, der trådte i kraft den 1. juli 2000, var at etablere et centralt DNA-profilregister – som internt arbejdsregister for politiet – med henblik på at forbedre politiets muligheder for at efterforske og opklare forbrydelser, som f.eks. drab, voldtægt mv., hvor gerningsmanden erfaringsmæssigt ofte har efterladt biologiske spor.

DNA-profilregistret er opdelt i en persondel og en spordel. Persondelen består af DNA-profiler, der er tilvejebragt på grundlag af biologisk materiale udtaget fra personer med kendt identitet, mens spordelen består af DNA-profiler, der er tilvejebragt på grundlag af fund af biologiske spor på gerningsstedet.

Det fremgår af lovens § 2, stk. 1, at der i registeret kun må optages oplysninger, der er af politimæssig betydning i forbindelse med personidentifikation.

I DNA-registrets spordel må optages ikke-personidentificerede DNA-profiler af biologisk materiale, der er fundet på gerningssteder eller på effekter, personer eller steder med tilknytning til en forbrydelse, jf. lovens § 2, stk. 2, nr. 2.

Efter lovens § 2, stk. 2, nr. 1, må der i DNA-registrets persondel optages DNA-profiler af *personer, som er eller har været sigtet* for overtrædelse af straffelovens kapitel 12 og 13, § 119, § 123, §§ 180 eller 181, § 183, stk. 1 eller 2, § 183 a, § 184, stk. 1, § 210, §§ 216-225, § 232, § 237, §§ 245 eller 246, § 252, §§ 260 eller 261, § 276, jf. § 286, eller § 288.

Ud over, at betingelserne for at rejse sigtelse (for en af de nævnte straffelovsovertrædelser) skal være opfyldt, forudsætter registrering af en DNA-profil i persondelen endvidere, at profilen er tilvejebragt på grundlag af biologisk materiale, der er udtaget ved en legemsundersøgelse i overensstemmelse med retsplejelovens kapitel 72.

2.14.2. Indgreb over for børn under 15 år

Det følger af karakteren af DNA-registrets spordel, hvori der som nævnt må optages ikke-personidentificerede DNA-profiler af biologisk materiale (§ 2, stk. 2, nr. 2), at der ikke kan stilles krav om, at der kun må registreres DNA-profiler af bestemte personer – f.eks. personer der er sigtede.

Derimod kræver optagelsen af DNA-profiler i DNA-registrets persondel, at den pågældende *er eller har været sigtet* for en af de i bestemmelsen (§ 2, stk. 2, nr. 1) nævnte straffelovsovertrædelser. Det må således antages at være tvivlsomt, hvorvidt der lovligt kan ske registrering i registrets persondel af DNA-profiler af børn under den kriminelle lavalder.

2. 15. Beslaglæggelse

2.15.1. De almindelige regler

De gældende regler om beslaglæggelse i forbindelse med strafforfølgning findes i retsplejelovens kapitel 74 (§§ 801-807 d). Bestemmelserne har i det væsentlige fået deres nuværende udformning ved lov nr. 229 af 21. april 1999, der er udarbejdet på grundlag af Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1223/1991 om beslaglæggelse og edition under efterforskning. Der henvises herom til Folketingstidende 1998-99, forhandlingerne, s. 244-252, 5204-5209 og 5328-5329, tillæg A, s. 828-913, samt tillæg B, s. 462-468. Formålet med loven var på baggrund af Strafferetsplejeudvalgets betænkning bl.a. at foretage en revision og modernisering af retsplejelovens regler om beslaglæggelse og edition. Reglerne er senest ændret ved lov nr. 378 af 6. juni 2002.

Reglerne om beslaglæggelse er nøje forbundet med bestemmelserne om ransagning, og en række af de overvejelser, som ligger bag betingelserne for at foretage indgreb i form af ransagning og beslaglæggelse – herunder sondringen mellem mistænkte og ikke-mistænkte – er således i vidt omfang de samme, jf. herved betænkning nr. 1223/1991, s. 38.

Efter retsplejelovens § 801, stk. 1, kan beslaglæggelse foretages med henblik på 1) sikring af bevismidler, 2) sikring af det offentliges krav på sagsomkostninger, konfiskation og bøde, 3) sikring af forurettedes krav på tilbagelevering eller erstatning, og 4) når tiltalte har unddraget sig sagens videre forfølgning.

Med hensyn til *fratagelse af genstande, som findes på anholdtes person*, der kan benyttes til vold eller undvigelse, eller som i øvrigt kan medføre fare for den anholdte eller andre, finder bestemmelsen i § 758, stk. 1, anvendelse, hvorefter politiet kan tage sådanne effekter samt penge, der findes hos den anholdte, i bevaring.

Genstande, som en mistænkt råder over kan i medfør af § 802, stk. 1, beslaglægges, såfremt den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, og der er grund til at antage, at genstanden kan tjene som bevis eller bør konfiskeres, jf. dog stk. 2, eller ved lovovertrædelsen er fravendt nogen, som kan kræve den tilbage.

Efter § 802, stk. 2, kan gods, som en mistænkt ejer, beslaglægges, såfremt den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, og beslaglæggelse anses for nødvendig for at sikre det offentlige krav på sagsomkostninger, krav på konfiskation efter straffelovens § 75, stk. 1, 1. pkt., 2. led, og 2. pkt., og stk. 3, og § 76 a, stk. 5, og § 77 a, 2. pkt., bødekraft eller forurettedes krav på erstatning i sagen.

Endvidere kan der efter § 802, stk. 3, ske beslaglæggelse af en mistænks hele formue (formuebeslag) eller en del af denne – herunder formue, som den mistænkte senere måtte erhverve – hvis der er rejst tiltale for en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, og tiltalte har unddraget sig videre forfølgning i sagen.

Genstande, som en person, der ikke er mistænkt, har rådighed over, kan efter § 803, stk. 1, 1. pkt., beslaglægges som led i efterforskningen af en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, hvis der er grund til at antage, at genstanden kan tjene som bevis, bør konfiskeres eller ved lovovertrædelsen er fravendt nogen, som kan kræve den tilbage.

Efter § 803, stk. 1, 2. pkt., kan andre formuegoder – herunder penge – som en person, der ikke er mistænkt, har rådighed over, beslaglægges som led i efterforskningen af en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, hvis der er grund til at antage, at disse formuegoder bør konfiskeres.

Kompetencen til at træffe beslutning om beslaglæggelse er som udgangspunkt hos retten, jf. § 806, stk. 1, hvorefter retten træffer afgørelse på politiets anmodning. Børgning om beslaglæggelse til sikring af erstatningskrav kan ligeledes fremsættes af

forurettede. Efter stk. 2 træffes rettens afgørelse ved kendelse, hvori retten skal anføre de konkrete omstændigheder i sagen, der medfører, at betingelserne for indgrebet er opfyldt.

I tilfælde af ”periculum in mora” kan politiet i medfør af § 806, stk. 3, træffe afgørelse om beslaglæggelse uden forudgående retskendelse. Hvis den, som indgrebet retter sig imod, fremsætter anmodning herom, skal politiet snarest muligt og inden 24 timer forelægge sagen for retten, der afgør ved kendelse, om indgrebet kan godkendes.

En retsafgørelse om beslaglæggelse er imidlertid ikke nødvendig, hvis den, der er i besiddelse af genstanden, meddeler *skriftligt samtykke til indgrebet*, jf. § 806, stk. 7. Formuebeslag over for mistænkte i medfør af § 802, stk. 3, og beslaglæggelse af trykte skrifter eller lyd- og billedprogrammer omfattet af medieansvarsloven, i anledning af hvis indhold ansvar skal gøres gældende, kan dog kun ske efter retskendelse, jf. § 806, stk. 4

Beslaglæggelse må efter *proportionalitetsbestemmelsen i § 805, stk. 1*, ikke meddeles, hvis indgrebet står i misforhold til sagens betydning og det tab eller den ulempe, som indgrebet kan antages at medføre. Hvis indgrebets øjemed kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, f.eks. sikkerhedsstillelse, kan der træffes *skriftlig aftale med den pågældende* herom, jf. § 805, stk. 2.

I forbindelse med beslaglæggelse er det *politiets opgave* at sørge for indgrebets gennemførelse, om nødvendigt ved magtanvendelse, jf. § 807, stk. 1.

I øvrigt indeholder bestemmelsen i § 807 a regler om en almindelig, men begrænset *adgang for andre end politiet til at foretage beslaglæggelse*, hvor nogen gribes på fersk gerning.

Om *ophøret af beslaglæggelse* i medfør af § 802, stk. 1, og § 803, stk. 1, fastslår § 807 d, at den rådighedsberøvelse, som beslaglæggelsen indebærer, ophører senest, når sagen er endeligt sluttet ved dom, påtaleopgivelse eller tiltalefrafald, medmindre det beslaglagte konfiskeres.

2.15.2. Indgreb over for børn under 15 år

Der er ikke i retsplejelovens regler om beslaglæggelse taget udtrykkelig stilling til, hvorvidt indgrebet kan foretages overfor børn under 15 år. Spørgsmålet ses endvidere ikke særligt behandlet i forarbejderne til reglerne i retsplejelovens kapitel 74, i trykt retspraksis eller i den juridiske litteratur.

I bestemmelserne om *beslaglæggelse* sondres der ikke mellem indgreb over for sigtede og ikke-sigtede personer, men derimod som udgangspunkt mellem *indgreb mod personer som er mistænkte eller som ikke er mistænkte* for en forbrydelse (§ 802, stk. 1-2). Endvidere gælder der som udgangspunkt ikke særlige krav til kriminaliteten – der dog skal være undergivet offentlig påtale – eller mistankens styrke.

Indikationskravet – dvs. kravet om indgrebets betydning for efterforskningen – er med hensyn til *beslaglæggelse over for mistænkte til sikring af bevismidler, konfiskation eller vindikation* (§ 802, stk. 1) udformet som et krav om bestemte egenskaber (mulighed for anvendelse som bevis, for konfiskation eller vindikation) ved den genstand eller det formuegode, som skal beslaglægges.

For *beslaglæggelse af mistænktets gods til sikring af sagsomkostninger, konfiskationskrav, bødekraft eller erstatningsansvar* (§ 802, stk.2), er indikationskravet udformet som et krav om, at beslaglæggelsen af retten skal anses for nødvendig for at sikre det pågældende krav.

Der er således ikke efter de nævnte bestemmelsers ordlyd noget til hinder for, at indgrebet efter omstændighederne foretages over for mistænkte, der er under 15 år.

Det samme gælder med hensyn til bestemmelsen i § 803, stk. 1, om *beslaglæggelse over for ikke-mistænkte* med henblik på anvendelse af genstande som bevis, konfiskation eller vindikation (og med henblik på konfiskation ligeledes andre formuegoder). Efter denne bestemmelse gælder der de samme betingelser som for beslaglæggelse hos mistænkte i medfør af § 802, stk. 1. Der ses således heller ikke efter denne be-

stemmelse at være noget til hinder for, at beslaglæggelse – såfremt betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt – foretages over for børn under 15 år.

Der vil derimod ikke kunne foretages *formuebeslag* i medfør af § 802, stk. 3, over for børn under 15 år, idet det efter denne bestemmelse bl.a. er en betingelse, at der er rejst tiltale mod den pågældende.

Det må på den nævnte baggrund antages, at der kan foretages *beslaglæggelse efter § 802, stk. 1, over for mistænkte børn under 15 år*, af genstande (og med hensyn til konfiskation ligeledes andre formuegoder), som kan tjene til bevis, som bør konfiskeres, eller som er fravendt nogen ved lovovertrædelsen, som kan kræve den tilbage. Der er således næppe tvivl om, at der efter gældende ret også over for børn kan ske beslaglæggelse af tyvekoster, af udbyttet ved en lovovertrædelse eller af genstande, der har været brugt til forbrydelsen mv.

Det bemærkes i den forbindelse, at det i retspraksis er antaget, at der ligeledes kan ske konfiskation over for børn under 15 år, jf. herved Østre Landsrets sag refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 2000, s. 2547.

Det må ligeledes antages, at politiet i medfør af § 758, stk. 1, om beslaglæggelse i forbindelse med anholdelse, kan *fratage børn under 15 år, som anholdes (tilbageholdes), genstande, som findes på den pågældende*, når disse kan benyttes til vold eller undvigelse mv. Om bestemmelsen henvises i øvrigt til Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1104/1987, (s. 45), om legemsindgreb under efterforskning.

På samme måde må der i medfør af § 803, stk. 1, efter omstændighederne kunne ske beslaglæggelse hos ikke-mistænkte under 15 år af genstande, som den pågældende har rådighed over, når genstanden kan tjene til bevis, bør konfiskeres, eller kan vindiceres (og med henblik på konfiskation ligeledes andre formuegoder, jf. § 803, stk. 1, 2. pkt.).

Det bemærkes i øvrigt, at bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 74, ikke indeholder særlige bestemmelser om virkningen af, at et barn har givet samtykke til indgre-

bets foretagelse, jf. herved § 806, stk. 7. Der henvises vedrørende dette spørgsmål til omtalen i afsnit 2.13.2.1. af lovbemærkningerne om betydningen af børns samtykke til legemsindgreb under efterforskning.

2.16. Edition

2.16.1. De almindelige regler

Efter retsplejelovens § 804, stk. 1, kan der som led i efterforskningen af en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, meddeles en person, som ikke er mistænkt, pålæg om at forevise eller udlevere genstande (*edition*), som den pågældende har rådighed over, hvis der er grund til at antage, at genstanden kan tjene som bevis, bør konfiskeres eller ved lovovertrædelsen er fravendt nogen, som kan kræve den tilbage. Det er retten, der afgør, hvad der i hvert enkelt tilfælde skal forevises eller udleveres, jf. § 806, stk. 2.

Kompetencen er ved edition – ligesom ved beslaglæggelse – som udgangspunkt hos retten (§ 806, stk. 1), idet retten træffer afgørelse om editionspålæg på politiets begæring.

Inden retten træffer afgørelse om pålæg af edition (§ 804, stk. 1), skal den, der har rådighed over genstanden, have adgang til at udtale sig, jf. § 806, stk. 6. Retten kan efter anmodning bestemme, at der ikke skal gives underretning om afholdelsen af et retsmøde, eller at den pågældende skal være udelukket fra at overvære et retsmøde helt eller delvis, hvis hensynet til fremmede magter, til statens sikkerhed eller til sagens opklaring undtagelsesvis gør det påkrævet.

De for beslaglæggelse gældende bestemmelser i § 806, stk. 3, om politiets adgang til at træffe afgørelse i tilfælde af ”periculum in mora” og § 805, stk. 1, om krav om proportionalitet gælder tilsvarende med hensyn til edition.

Ved edition er politiets opgave alene – ved henvendelse til den mod hvem indgrebet er rettet – at sørge for, at kendelsen om edition opfyldes, jf. § 807, stk. 2. Politiet har

ikke umiddelbart tvangsmidler til rådighed. Såfremt den pågældende uden lovlig grund nægter at efterkomme et editionspålæg, kan retten træffe beslutning om *anvendelse af de i § 178 nævnte tvangsmidler* (dvs. bøde, tvangsbøder, forvaring mv.). Retten kan dog vælge i stedet at afsige kendelse om ransagning og beslaglæggelse, såfremt betingelserne herfor er opfyldt.

2.16.2. Indgreb over for børn under 15 år

Der er ligeledes ikke med hensyn til edition taget stilling til indgrebs anvendelse over for børn under den kriminelle lavalder i retsplejeloven eller dennes forarbejder mv.

Der er dog ikke efter ordlyden af bestemmelsen i § 804 noget til hinder for, at denne kan finde anvendelse over for børn, såfremt de almindelige betingelser i øvrigt er opfyldt.

Bestemmelsen om edition omfatter i modsætning til reglerne om beslaglæggelse alene indgreb mod ikke-mistænkte. Herudover pålægger edition den pågældende en handlepligt, i modsætning til ransagning og beslaglæggelse, der kan gennemføres uden den pågældendes medvirken.

Bestemmelsen om editionspligt har nær sammenhæng med reglerne om vidnepligt og fik sin nuværende affattelse ved lov nr. 149 af 21. april 1965, som gennemførte en revision af reglerne om vidner. Der henvises i denne forbindelse til betænkning nr. 1223/1991 (s. 32).

Det følger af bestemmelsen i retsplejelovens § 183, stk. 3, at børn under 15 år kan indkaldes til at afgive vidneforklaring i retten, men barnet kan som følge af den kriminelle lavalder ikke pålægges at udtale sig under strafferetligt vidneansvar.

Det må således formentlig ligeledes antages, at børn under denne alder kan pålægges editionspligt i medfør af § 804.

Hvis en person uden lovlig grund nægter at efterkomme et editionspålæg, kan retten ifølge § 807, stk. 2, træffe beslutning om anvendelse af de i § 178 nævnte tvangsmidler (dvs. bøde, tvangsbøder, forvaring mv.). Da børn under 15 år ikke kan straffes, vil disse tvangsmidler imidlertid ikke finde anvendelse på denne persongruppe. Edition har derfor ikke særlig praktisk betydning i relation til børn under den kriminelle lavalder. Retten kan dog i stedet vælge at afsige kendelse om ransagning og beslaglæggelse, såfremt betingelserne herfor er opfyldt.

2.17. Andre efterforskningskridt

2.17.1. De almindelige regler

Retsplejelovens kapitel 75 a om andre efterforskningskridt, der bygger på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1298/1995 om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation, blev indsat ved lov nr. 229 af 21. april 1999. Formålet med loven var bl.a. at regulere politiets anvendelse af fotoforevisning, konfrontation, offentlig efterlysning og observation, hvilke indgreb ikke forud for lovens ikrafttræden var lovregulerede.

2.17.1.1. Fotoforevisning

Forevisning af personfotografier til personer uden for politiet vil ofte indgå som et væsentligt led i politiets efterforskning. De gældende regler om fotoforevisning og konfrontation er fastsat i §§ 812-816.

Efter § 812, stk. 1, må fotografier af en mistænkt kun forevises for *personer uden for politiet*, såfremt den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, og indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen.

De fotografier af en mistænkt, som det kan komme på tale at forevise, er ethvert fotografi af den pågældende, som politiet er i besiddelse af, herunder personfotografier optaget i medfør af retsplejelovens § 792 a, stk. 1, eller § 792 b, stk. 1, eller andre

fotografier, som politiet måtte være kommet i besiddelse af, f.eks. fra ofre, forbipasserende mv.

Betingelserne for at forevise fotografier af mistænkte svarer til kravene i retsplejelovens § 792 a, stk. 1, om legemsbesigtigelse af sigtede.

Kompetencen til at træffe afgørelse om sådan fotoforevisning henhører under politiet, jf. 812, stk. 2.

Efter § 813 må fotografier af en person, der ikke er mistænkt, kun forevises for *personer uden for politiet* efter reglerne i § 814 eller § 815.

Forevisning af fotografier af forurettede og andre vidner, der ikke har samtykket – så vidt muligt skriftligt – i forevisningen, må i medfør af § 814 kun ske, såfremt 1) efterforskningen angår en forbrydelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, og 2) indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen.

For så vidt angår forevisning af fotografier af forurettede og andre vidner skal politiet således som udgangspunkt indhente samtykke til forevisningen.

Afgørelse om forevisning af fotografier af ikke-mistænkte træffes af retten ved kendelse, idet politiet dog i tilfælde af ”periculum in mora” har adgang til at træffe beslutning om at forevise fotografiet. Hvis den, mod hvem indgrebet retter sig, fremsætter anmodning herom, skal politiet snarest muligt og senest inden 24 timer forelægge sagen for retten.

Efter bestemmelsen i § 815, der vedrører adgangen til at forevise billeder, som opbevares i fototek (jf. § 792 f), må forevisning af fotografier, som opbevares af politiet med henblik på senere identifikation (uden for de tilfælde, der er omfattet af § 812 eller § 814) kun ske, såfremt efterforskningen angår en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover. Herudover kræves det efter bestemmelsen, at den fotograferede inden for de seneste 5 år er fundet skyldig i

en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, *eller* at den pågældende inden for de seneste 10 år er fundet skyldig i en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover.

Kompetencen til at træffe afgørelse om sådan forevisning henhører under politiet, jf. stk. 2.

Fotoforevisning i medfør af §§ 812-815 må efter proportionalitetsbestemmelsen i § 816 ikke ske, såfremt det efter indgrebets formål, sagens betydning og den krænkelse og ulempe, som indgrebet må antages at forvolde den, som det rammer, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

2.17.1.2. Konfrontation

Ved politiets afholdelse af konfrontationer fremstilles den mistænkte eller sigtede i bevisøjemed for den forurettede eller andre vidner med henblik på at undersøge, om den pågældende kan genkendes som gerningsmand.

Såkaldt *direkte konfrontation*, hvor én mistænkt forevises for forurettede eller et vidne, forekommer typisk, når politiet umiddelbart efter forbrydelsen pågriber en person og herefter straks konfronterer anmelderen eller den forurettede med den pågrebne. Herudover kan der være tale om at forevise den pågældende for forurettede eller et vidne i en *konfrontationsparade* sammen med et antal figuranter.

Forevisning af en mistænkt for personer uden for politiet (direkte konfrontation) må efter § 817, stk. 1, kun foretages, såfremt 1) den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, og 2) indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen.

For så vidt angår forevisning af sigtede personer i en konfrontationsparade for personer uden for politiet fremgår det af § 817, stk. 2, at dette alene må finde sted, såfremt den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover.

Kompetencen til at træffe beslutning om direkte konfrontation af mistænkte eller opstilling i konfrontationsparade af sigtede tilkommer politiet, jf. stk. 5.

Hvis mistænkte eller sigtede giver samtykke til henholdsvis forevisning ved direkte konfrontation eller i konfrontationsparade, fremgår det af stk. 3, at de materielle betingelser for anvendelse af konfrontation bortfalder, således at indgrebet holdes uden for reguleringen i kapitel 75 a. Samtykket skal så vidt muligt være skriftligt.

§ 817, stk. 4, indeholder en særlig udformning af proportionalitetsgrundsætningen svarende til reglen i retsplejelovens § 782, stk. 1, om indgreb i meddelelshemmeligheden og § 792 e, stk. 1, om legemsindgreb.

2.17.1.3. Offentlig efterlysning

Betingelserne for politiets adgang til som led i efterforskningen at foretage offentlig efterlysning er fastsat i retsplejelovens § 818 og § 819. Udgangspunktet for reguleringen er alene offentlige efterlysninger, der indebærer et straffeprocessuelt tvangsindgreb. Efterlysning af bortgåede eller savnede personer eller undvegne strafafsone omfattes derfor ikke af de gældende bestemmelser. Uden for reguleringen falder endvidere efterlysninger af forurettede eller andre vidner, uanset at efterlysningen sker som led i strafforfølgingen.

For så vidt angår politiets adgang til at offentliggøre et signalement eller andre oplysninger, der er egnede til at fastlægge identiteten af en formodet gerningsmand, fremgår det af § 818, stk. 1, at sådanne oplysninger alene må offentliggøres, såfremt den pågældende med rimelig grund er *mistænkt* for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale. Det kræves herudover, at offentliggørelsen må antages at være af *væsentlig betydning for efterforskningen*, herunder for fastlæggelsen af den pågældendes identitet, eller for at forebygge yderligere lovovertrædelse.

De oplysninger som kan offentliggøres i medfør af § 818, stk. 1, kan f.eks. vedrøre den formodede gerningsmands alder, højde, særlige kendetegn mv.

Efter § 818, stk. 2, kan der endvidere ske offentliggørelse af fotografier af den formodede gerningsmand, f.eks. et fotografi optaget af et overvågningskamera i en bank, såfremt der er begrundet mistanke om, at den pågældende har begået en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover. Dette svarer til kriminalitetskravet i § 819, stk. 1, om efterlysning af allerede identificerede personer.

§ 818, stk. 3, indeholder en særlig udformning af proportionalitetsgrundsætningen svarende til reglen i retsplejelovens § 782, stk. 1, om indgreb i meddelelshemmeligheden og § 792 e, stk. 1, om legemsindgreb.

Kompetencen til at træffe afgørelse om offentlig efterlysning i medfør af bestemmelserne i § 818, stk. 1 og 2, tilkommer politiet, jf. stk. 4.

Efter § 819 kan politiet, såfremt der er særlig bestyrket mistanke om, at en person, hvis identitet er politiet bekendt, har begået en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, efterlyse den pågældende gennem presse, radio, fjernsyn eller ved anden form for offentlig efterlysning, såfremt dette må antages at være af afgørende betydning for strafforfølgningens gennemførelse eller for at forebygge yderligere lovovertrædelser af tilsvarende grovhed.

Bestemmelsen regulerer politiets adgang til at anvende offentlige efterlysninger med henblik på at finde frem til en bestemt person, hvis identitet er politiet bekendt, som formodet gerningsmand.

I forbindelse med sådan efterlysning kan der gives oplysninger om den påsigtede kriminalitet og om den sigtedes identitet, herunder navn, stilling og bopæl, ligesom der kan ske offentliggørelse af et fotografi af den pågældende.

§ 819, stk. 3, indeholder ligesom § 818, stk. 3, en særlig udformning af proportionalitetsgrundsætningen svarende til reglen i retsplejelovens § 782, stk. 1, om indgreb i meddelelshemmeligheden og § 792 e, stk. 1, om legemsindgreb.

Som med hensyn til offentlig efterlysning i medfør af § 818, tilkommer kompetencen til at træffe beslutning om efterlysning efter § 819, stk. 1, politiet, jf. stk. 4.

2.17.2. Indgreb over for børn under 15 år

Det fremgår af de ovennævnte bestemmelser i retsplejelovens kapitel 75 a, at der – med undtagelse af reglen i § 817, stk. 2, om konfrontationsparade – efter disses ordlyd ikke er noget til hinder for, at indgreb i form af f.eks. fotoforevisning, konfrontation og offentlig efterlysning foretages over for børn under 15 år, såfremt betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt. Dette må ligeledes antages at være forudsat i lovforarbejderne, jf. nedenfor i nærværende afsnit.

Såfremt betingelserne er opfyldt, er der således ikke grundlag for at antage, at der er noget til hinder for, at politiet efter omstændighederne over for personer uden for politiet kan forevise fotografi af børn under 15 år, der er mistænkt (§ 812) eller er vidner eller forurettede (§ 813-815). Der må endvidere antages at kunne ske direkte konfrontation i medfør af § 817, stk. 1, af børn under 15 år for vidner mv., ligesom der efter omstændighederne må antages at være adgang for politiet til at foretage offentlig efterlysning af børn efter bestemmelserne i §§ 818-819.

Derimod er det formentlig tvivlsomt, hvorvidt der efter § 817, stk. 2, vil kunne ske forevisning i konfrontationsparade af børn under 15 år. Dette skyldes, at det efter denne bestemmelse bl.a. er en betingelse for forevisning i konfrontationsparade, at den pågældende er *sigtet*.

I lovforslagets specielle bemærkninger (lovforslag nr. L 41 fremsat den 8. oktober 1998) til denne bestemmelse, er bl.a. anført følgende, jf. Folketingstidende 1998-1999, tillæg A, s. 885-886:

”Anvendelsen af en konfrontationsparade forudsætter, at den pågældende formelt er sigtet. Dette indebærer bl.a., at der er mulighed for at beskikke en forsvarer for den, der skal fremstilles i en konfrontationsparade, jf. retsplejelovens § 732.”

For så vidt angår spørgsmålet om samtykke til fotoforevisning i medfør af § 814 af fotografier af forurettede eller vidner, når vedkommende er et barn, er i lovforslagets specielle bemærkninger til bestemmelsen anført følgende, jf. Folketingstidende 1998-1999, tillæg A, s. 884-885:

”... Særlige forhold vil imidlertid gøre sig gældende, hvis den pågældende er bevidstløs, eller hvis der er tale om et barn, der ikke selvstændigt kan give samtykke.

Hvis politiet ønsker at forevise et billede af en bevidstløs, må politiet forelægge spørgsmålet for retten, eller eventuelt gå frem efter den foreslåede regel om, at politiet kan træffe beslutning om fotoforevisning, hvis indgrebs øjemed ville forspildes, dersom retskendelse skulle afventes (*periculum in mora*).

Hvis politiet ønsker at forevise fotografier af børn, må politiet søge at opnå samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden. Er der tale om et større barn, vil supplerende samtykke fra barnet selv efter omstændighederne være nødvendigt. Er der risiko for en interessekonflikt mellem barnet og forældremyndighedens indehaver, f.eks. hvor forældrene er mistænkte for en forbrydelse mod barnet, må der om nødvendigt beskikkes en værge for barnet til at give samtykke.

Spørgsmålet om samtykke fra børn og bevidstløse personer er ikke fundet egnet til særskilt lovmæssig regulering, jf. tilsvarende betænkning nr. 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskningen, s. 78-79, hvor Strafferetsplejeudvalget har givet udtryk for tilsvarende synspunkter i relation til foretagelse af legemsindgreb mod ikke sigtede.”

2.18. Danmarks folkeretlige forpligtelser (Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og FN's Konvention om Barnets Rettigheder)

2.18.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Europarådets konvention af 4. november 1950 til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (Den Europæiske Menneskerettighedskonvention) indeholder ikke særlige bestemmelser vedrørende børn, men de almindelige be-

stemmelser i bl.a. artikel 3, 5, 6, 8 og 10 finder tillige anvendelse, når der foretages straffeprocessuelle indgreb overfor børn under 15 år. Artikel 3 forbyder således tortur, umenneskelig og nedværdigende behandling, artikel 5 foreskriver en række retsgarantier ved frihedsberøvelse, artikel 6 indeholder en række forskrifter, der har til formål at garantere en retfærdig rettergang, artikel 8 omhandler beskyttelse af retten til respekt for privatliv og familieliv og artikel 10 vedrører beskyttelse af ytringsfriheden.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i to sager afsagt den 16. december 1999 (henholdsvis V. og T. mod Storbritannien) taget stilling til mindreåriges særlige behov i forbindelse med straffesager. De to klagere var under stor offentlig opmærksomhed blevet dømt i England for som 10-årige at have kidnappet og dræbt et 2-årigt barn. Retssagen blev ført ved de almindelige domstolene men med enkelte forholdsregler af hensyn til de tiltalte børn.

Domstolen fandt ikke, at en kriminel lavalder på 10 år som sådan var at sidestille med umenneskelig eller nedværdigende behandling (artikel 3). Det fandtes heller ikke at være i strid med artikel 3, at retssagen havde været åben for offentligheden, selv om EMD fandt, at der var en international tendens i retning af at yde særlig beskyttelse over for unge tiltaltes privatliv.

Domstolen fandt imidlertid, at retssagen mod de to børn (11 år på tidspunktet for retssagen) var i strid med retten til en retfærdig rettergang efter artikel 6(1). Domstolen udtalte bl.a. ”*that it is essential that a child charged with an offence is dealt with in a manner which takes full account of his age, level of maturity and intellectual and emotional capacities, and that steps are taken to promote his ability to understand and participate in the proceedings.*” Ud fra en samlet betragtning fandt Domstolen således, at de tiltalte børn ikke havde mulighed for at deltage effektivt i straffesagen mod dem. Dette var til dels forårsaget af den høje grad af stress, som den offentlige opmærksomhed skabte, og Domstolen henviste til ordlyden af artikel 6 (1), hvorefter ”pressen og offentligheden kan udelukkes helt eller delvis fra retsforhandlingerne [...], når det kræves af hensynet til mindreårige eller til beskyttelse af parternes privatliv.”

Domstolen fandt endvidere, at den proces hvorved straffens længde blev fastsat, var i strid med såvel artikel 5(4) og 6(1), da denne kompetence i vidt omfang var henlagt til et ministerium.

De statuerede krænkelser relaterer sig ikke direkte til straffeprocessuelle indgreb overfor mindreårige i efterforskningsfasen, men det må antages, at de fastslåede principper ligeledes finder anvendelse ved sådanne indgreb både i relation til artikel 5 (frihedsberøvelse) og i relation til artikel 8 (indgreb i privatlivet). Ved ethvert straffeprocessuelt indgreb kræves det således, at der tages hensyn til den mistænktes alder, modenhed samt personens intellektuelle og følelsesmæssige kapacitet.

Det bør ligeledes bemærkes, at det må antages at følge af konventionen, at der er et særligt hensyn at tage til mindreåriges privatliv. Dette medfører antageligt ikke alene, at offentliggørelse af navn og udtalelser til pressen bør begrænses i sager, der involverer mindreårige, men også at indgreb i mindreåriges privatliv generelt bør begrænses. Dansk ret må – bl.a. som følge af det almindelige proportionalitetskrav – antages at være i overensstemmelse hermed.

2.18.2. FN's Børnekonvention

FN's Konvention om Barnets Rettigheder (Børnekonventionen) blev vedtaget ved FN's generalforsamling den 20. november 1989. Danmark ratificerede konventionen den 19. juli 1991.

Børnekonventionen bygger på et princip om, at børn (for Danmarks vedkommende personer under 18 år) er berettiget til beskyttelse efter de eksisterende menneskeretlige standarder, samt at børn udgør en sårbar gruppe i samfundet, som har behov for særlig omsorg og bistand.

Børnekonventionen fastsætter en række borgerlige, politiske, økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, som særligt tager sigte på børn.

Konventionens artikel 37 indeholder således en række betingelser med hensyn til frihedsberøvelse af personer under 18 år:

”Artikel 37

Deltagerstaterne skal sikre, at:

- (a) intet barn gøres til genstand for tortur eller anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Hverken dødsstraf eller fængsel på livstid uden mulighed for løsladelse skal kunne idømmes for forbrydelser begået af personer under 18 år;
- (b) intet barn ulovligt eller vilkårligt berøves sin frihed. Anholdelse, tilbageholdelse eller fængsling af et barn skal følge lovens forskrifter og må kun bruges som en sidste udvej og for det kortest mulige passende tidsrum;
- (c) ethvert barn, der er berøvet friheden, behandles menneskeligt og med respekt for menneskets naturlige værdighed og på en måde, der tager hensyn til deres aldersmæssige behov. Især skal ethvert barn, der er berøvet friheden, holdes adskilt fra voksne, medmindre en sådan adskillelse ikke anses at tjene barnets tarv, og skal have ret til at opretholde kontakt med sin familie gennem brevveksling og besøg, bortset fra under særlige omstændigheder;
- (d) ethvert barn, der er berøvet sin frihed, har ret til hurtig juridisk og anden passende bistand samt ret til at få lovligheden af sin frihedsberøvelse prøvet ved en domstol eller anden kompetent, uafhængig og upartisk myndighed og til hurtig afgørelse af enhver sådan sag.”

Endvidere opstiller Børnekonventionens artikel 40 en række mere udførlige retsgarantier for børn, der er sigtet eller mistænkt for at have begået et strafbart forhold. Artikel 40 har følgende ordlyd:

”Artikel 40

1. Deltagerstaterne anerkender retten for ethvert barn, der mistænkes eller anklages for eller er fundet skyldig i at have begået strafbart forhold, til at blive behandlet på en måde, der er i overensstemmelse med fremme af barnets sans for værdighed og værdi, som styrker barnets respekt for andres menneskerettigheder og fundamentale frihedsrettigheder, og som tager barnets alder og ønskelig-

heden af at fremme, at barnet resocialiseres og påtager sig en konstruktiv rolle i samfundet, i betragtning.

2. Med henblik herpå og under hensyn til vedkommende bestemmelser i internationale instrumenter skal deltagerstaterne især sikre, at

- (a) intet barn skal mistænkes eller anklages for at have begået strafbart forhold eller anses for skyldig heri på grund af handlinger eller undladelser, som ikke var forbudt ved national eller international ret på tidspunktet for overtrædelsen;
- (b) ethvert barn, der mistænkes eller anklages for at have begået strafbart forhold, har mindst følgende garantier:
 - (i) at blive anset for uskyldig, indtil skyld er bevist i henhold til loven;
 - (ii) at blive oplyst straks og direkte om anklagernes indhold, om fornødent gennem sine forældre eller værge, og til at få juridisk eller anden passende bistand til forberedelse og fremstilling af sit forsvar;
 - (iii) at få sagen afgjort, uden forsinkelse, af en kompetent, uafhængig og upartisk myndighed eller dømmende organ efter en upartisk procedure i henhold til loven med tilstedeværelse af en juridisk eller anden passende rådgiver, medmindre dette ikke anses for at tjene barnets tarv, især i betragtning af dets alder eller situation, dets forældre eller værge;
 - (iv) ikke at blive tvunget til at afgive vidneudsagn eller tilstå skyld; ret til at udspørge eller få forhørt vidner, som påberåbes mod barnet, og til for egen regning og på lige vilkår at få vidner indkaldt og forhørt;
 - (v) hvis det anses for at have begået strafbart forhold, at få beslutningen derom og enhver foranstaltning, der er truffet som følge deraf, prøvet af en højere kompetent, uafhængig og upartisk myndighed eller dømmende organ i medfør af loven,
 - (vi) at få gratis bistand af en tolk, hvis barnet ikke kan forstå eller tale det sprog, der anvendes;
 - (vii) at få sit privatliv respekteret fuldt ud på alle stadier af sagsforløbet.

3. Deltagerstaterne skal søge at fremme indførelsen af love, fremgangsmåder, myndigheder og institutioner, som er specielt tilpasset børn, der mistænkes, anklages for eller anses for at have begået strafbart forhold, herunder især:
 - (a) fastlæggelse af en minimumsalder, under hvilken børn anses ikke at være i stand til at begå strafbart forhold,
 - (b) forholdsregler, hvor det er hensigtsmæssigt og ønskeligt, til at tage vare på sådanne børn uden at involvere retsinstanser, forudsat at menneskerettigheder og retsgarantier respekteres i fuldt omfang.
4. Forskellige forholdsregler, såsom omsorg, vejledning og tilsynsføring, rådgivning, prøveløsladelse, plejeaftaler, undervisning og erhvervsorienterede uddannelsesprogrammer og andre alternativer til anbringelse i institution, skal være til rådighed for at sikre, at børn behandles på en måde, der tjener deres tarv og står i passende forhold til både deres personlige forhold og til forbrydelsen.”

Grundlaget for Danmarks ratifikation af Børnekonventionen var en folketingsbeslutning af 31. maj 1991 om Danmarks ratifikation af konventionen. I forslaget til folketingsbeslutning blev konventionens bestemmelser gennemgået og sammenholdt med gældende dansk ret. Ratifikationen af konventionen fandtes ikke at nødvendiggøre ændringer i dansk lovgivning. Der henvises herom til Folketingstidende 1990-91 (2. samling), forhandlingerne, sp. 1239, 3836, 7265, 7525, tillæg A, sp. 2721, tillæg B, sp. 1269, 1273 samt tillæg C, sp. 1017.

Kapitel 3

Norsk og svensk ret

3.1. Indledning

Lovgivningen i de nordiske lande om behandlingen af straffesager mod børn under den kriminelle lavalder er beskrevet i rapporten ”Ungdomskriminalitet i Norden” (Nord 2000:30), som blev udgivet af Nordisk Ministerråd i 2001.

3.2. Norge

I rapporten ”Ungdomskriminalitet i Norden” er om reaktioner i norsk ret over for børn under 15 år, som mistænkes for en forbrydelse bl.a. anført følgende (s. 18):

”Børn under 15 år, som begår kriminelle handlinger, kan ikke pålægges strafferetlige reaktioner. I de tilfælde, hvor børn under 15 år begår lovovertrædelser, vil det være et anliggende for børneværnstjenesten, som efter omstændighederne kan iværksætte tiltag efter børneværnsloven (lov nr. 100 af 17. juli 1992).

Politiet kan foretage både retslig og udenretslig efterforskning af sagen, jf. straffeprocesslovens § 224, tredje led. Dette betragtes som et vigtigt led i at stoppe børn så tidligt som muligt i det, som kan være begyndelsen på en alvorlig glidebane mod kriminalitet.

Børn under 15 år kan ikke anholdes eller varetægtsfængsles. Derimod kan de ifølge politilovens § 8 indbringes til politistation, lensmandskontor eller andet lokale, som benyttes af politiet, i indtil 4 timer. Dette er et tiltag af ordensmæssig, men ikke strafferetlig karakter. Der stilles således ikke krav om, at vedkommende som indbringes, skal opfylde strafbarhedsvilkårene.

Konfiskation kan også foretages overfor kriminelle under 15 år, jf. straffelovens § 34, første led.”

Straffeprocesslovens bestemmelser om straffeprocessuelle tvangsindgreb finder i øvrigt også anvendelse over for børn under 15 år. Dette fremgår direkte af de enkelte

bestemmelser om det pågældende indgreb. Såfremt lovens almindelige betingelser er opfyldt, kan der således bl.a. foretages legemsindgreb (§ 157), registrering i DNA-register (§ 160 a), ransagning (§ 196) og indgreb i meddelelshemmeligheden (§ 216 a og § 216 b) over for børn under den kriminelle lavalder, som mistænkes for en forbrydelse.

Efter påtaleinstruksen (§ 11-1), der er udstedt med hjemmel i straffeprocesslovens § 62, er der endvidere adgang til at optage fingeraftryk og fotografi, når det anses for nødvendigt for at opklare en straffesag, som kan medføre frihedsstraf. Bestemmelsen gælder, selv om den pågældende er under 15 år og således ikke kan straffes.

3.3. Sverige

I rapporten ”Ungdomskriminalitet i Norden” er om reaktioner i svensk ret over for børn under 15 år, som mistænkes for en forbrydelse anført følgende (s. 22-23):

”Børn under 15 år kan som nævnt i kapitel 2.3. ikke straffes og kan således i princippet ikke udsættes for retsforfølgning på grund af kriminalitet. Kriminalitet kan dog være et tegn på, at den unges udvikling er i fare. Når der skal skrives ind fra samfundets side, er det i første omgang en opgave for de sociale myndigheder.

Socialforvaltningen bliver altid underrettet, hvis et barn under 15 år har begået en forbrydelse.”

.....

”I nogle situationer kan en efterforskning startes, selvom den mistænkte er under 15 år. Reglerne om efterforskning af kriminalitet, hvor den mistænkte var under 15 år, da forbrydelsen blev begået, findes i lov nr. 167/1964 med specielle bestemmelser om unge lovovertrædere (LUL).

Efterforskning kan i disse tilfælde (jf. § 31 i LUL) kun påbegyndes, såfremt:

- efterforskningen kan forventes at have betydning for at afgøre behovet for socialforvaltningens foranstaltninger vedrørende den unge,

- det er nødvendigt for at klarlægge, om nogen, som er fyldt 15 år, har været delagtig i forbrydelsen,
- det er nødvendigt for at opspore gods, som man er kommet i besiddelse af ved forbrydelsen, eller
- det i øvrigt er af særlig vigtighed, at efterforskningen finder sted.

Er den unge ikke fyldt 12 år, kan en efterforskning kun påbegyndes, hvis det er særligt begrundet. Der er ikke nogen tidsfrist, indenfor hvilken en efterforskning skal være afsluttet over for en mistænkt, der på tidspunktet for forbrydelsen var under 15 år.

Ved efterforskning af det nu aktuelle forhold, skal der være repræsentanter for socialforvaltningen tilstede ved afhøring af den unge, jf. LUL § 33, hvis ikke der er noget til hinder for dette.

Hvis en person, som ikke er fyldt 15 år har begået en forbrydelse, der kan straffes med fængsel, må han pågribes af enhver, hvis han antræffes på gerningsstedet eller på flugt. Den unge skal hurtigst muligt overdrages til politiet. Den unge må ikke varetægtsfængsles, jf. herved LUL § 34.

Hvis en person mistænkes for at have begået en forbrydelse før det fyldte 15. år, kan der foretages beslaglæggelse, ransagning og kropsvisitation af den unge, men kun hvis det er særligt begrundet. Legemsundersøgelse kan ikke foretages. Anholdelse, varetægtsfængsling, rejseforbud og arrest ("kvarstad") kan ikke bruges, jf. § 35 i LUL.

I nogle tilfælde kan en domstol prøve, hvorvidt den unge har begået forbrydelsen (bevisprøvelse), jf. § 31 i LUL. Anklageren kan, efter henstilling fra det sociale nævn, länsstyrelsen (amtet) eller indehaveren af forældremyndigheden, begære en domstolsprøvelse af, om den unge har begået forbrydelsen. Denne mulighed er forudsat anvendt, hvis den unge er mistænkt for meget alvorlig kriminalitet. Bevis efterprøvelse er ikke aktuel, hvis sagen er forældet. Rettens afgørelse sker ved en dom, hvor retten skal angive, om den har fundet det bevist, at den unge har begået handlingen, eller om man ikke har fundet det sandsynligt. Bestemmelserne er næsten ikke brugt i praksis."

Kapitel 4

Udvalgets overvejelser

4.1. Indledning

Udvalget har ovenfor i kapitel 2 foretaget en gennemgang af retsplejelovens gældende regler om straffeprocessuelle tvangsindgreb. I den forbindelse har udvalget særligt vurderet, i hvilket omfang de enkelte indgreb også må antages at kunne finde anvendelse over for børn under den kriminelle lavalder. Kapitel 3 indeholder en kort beskrivelse af gældende ret i Sverige og Norge om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn.

På grundlag af gennemgangen i kapitel 2 og 3 har udvalget overvejet, hvilke regler der bør gælde med hensyn til straffeprocessuelle indgreb over for børn, der er under den kriminelle lavalder, og som derfor ikke kan straffes. Udvalget har i den forbindelse navnlig overvejet, om retsplejelovens bestemmelser om straffeprocessuelle tvangsindgreb bør finde anvendelse. Udvalget har endvidere overvejet, hvorledes regler om straffeprocessuelle indgreb over for børn nærmere bør udformes.

Overvejelserne gælder både indgreb over for børn, der er mistænkt for en forbrydelse, og indgreb over for børn, der ikke er mistænkt – f.eks. den muligt forurettede ved en forbrydelse. Det siger dog sig selv, at det helt centrale spørgsmål i udvalgets overvejelser er, hvilke indgreb der bør kunne foretages over for børn som mistænkte. Det særlige ved denne situation er således, at efterforskningen rettes mod en person, der på grund af sin alder ikke kan straffes.

Udvalgets overvejelser gengives i dette kapitel. Udvalgets nærmere forslag i form af lovudkast med bemærkninger findes i kapitel 5.

4.2. Regler om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder

4.2.1. Anvendelse af straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn

4.2.1.1. Der er allerede i dag i forbindelse med efterforskningen af straffesager i vidt omfang adgang til at iværksætte straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle alder efter de almindelige regler i retsplejelovens kapitel 69-75 a. De straffeprocessuelle indgreb, som efter retsplejeloven ikke forudsætter, at den pågældende er sigtet, tiltalt eller dømt, antages således efter gældende ret at finde tilsvarende anvendelse over for børn under den kriminelle lavalder.

Det er derimod – som nærmere beskrevet i kapitel 2 – usikkert, om de indgreb – bortset fra anholdelse (tilbageholdelse) – der efter retsplejeloven forudsætter, at der er rejst sigtelse mod den pågældende, kan finde anvendelse over for børn under den kriminelle lavalder. Dette skyldes, at det er tvivlsomt, hvorvidt der kan rejses formel sigtelse mod børn, der er under 15 år, og som derfor ikke kan straffes. De regler i retsplejeloven om straffeprocessuelle indgreb, der indeholder et krav om sigtelse, omfatter bl.a. § 792 a, stk. 1, om indgreb over for sigtede i form af legemsbesigtigelse, § 792 a, stk. 2, om legemsundersøgelse, § 792 b, stk. 2, om udtagelse af blodprøver i forbindelse med lovovertrædelser, der omfatter indtagelse af spiritus eller euforiserende stoffer og § 817, stk. 2, om forevisning i konfrontationsparade.

Ved vurderingen af om de enkelte tvangsindgreb i retsplejeloven bør kunne finde anvendelse over for børn under 15 år, er det efter udvalgets opfattelse væsentligt at være opmærksom på, at der med hensyn til børn under den kriminelle lavalder på 15 år gør sig helt særlige hensyn gældende. Når en undersøgelse er rettet mod et barn under 15 år som mistænkt, bliver der ikke tale om straf. Herved adskiller situationen sig afgørende fra normalsituationen, hvor efterforskningen rettes mod en voksen person. Der er altså ikke for børn den risiko for straf, som er baggrunden for de regler, der skal sikre den straffeprocessuelle retssikkerhed.

Derimod taler meget væsentlige hensyn til barnet selv for at få klarlagt, hvilke kriminelle handlinger barnet har begået. Det vil herigennem kunne sikres, at der hurtigt sættes ind med de nødvendige sociale hjælpeforanstaltninger med henblik på at forhindre, at barnet fortsætter en kriminel løbebane med senere straf og sociale problemer til følge. På denne måde taler hensyn til barnet selv for, at efterforskningsmulighederne ikke gennem særlige begrænsninger bliver mindre gode end i sager mod voksne.

Hensynet til barnet selv stiller spørgsmålet om barnets retssikkerhed i et noget andet lys, end når der er tale om personer, der er voksne, og som derfor kan straffes. Det betyder, at man bør være forsigtig med at begrænse efterforskningsmidlerne i forhold til børn, selv om det modsatte efter en helt umiddelbar betragtning måske ville forekomme naturligt.

Selv om børn under 15 år ikke kan straffes, vil det også af andre grunde ofte være af væsentlig betydning at få afklaret, hvorvidt det pågældende barn har begået en lovovertrædelse. Dels vil politiet under alle omstændigheder skulle efterforske lovovertrædelsen, dels vil en opklaring f.eks. kunne medvirke til at udelukke andre mistænkte. Hertil kommer, at efterforskning mod børn under den kriminelle lavalder kan være nødvendig for, at et eventuelt udbytte ved lovovertrædelsen kan tilbagegives, ulovlige effekter – f.eks. våben eller euforiserende stoffer – kan beslaglægges og konfiskeres, ligesom efterforskning mod barnet kan være nødvendig med henblik på at kunne fastslå forurettedes eventuelle erstatningskrav.

Behovet for efterforskning i forhold til børn under 15 år er næppe blevet mindre i de senere år. Udvalget har således fået forelagt en række oplysninger fra politiet om kriminalitet begået af børn under 15 år, der viser, at der blandt børn forekommer ganske alvorlig kriminalitet – så som vold og røveri. I en række tilfælde har efterforskningen været rettet mod flere mistænkte, hvoraf nogle er under og andre over 15 år. Dette er set i stigende omfang – f.eks. i forbindelse med banderøverier. Der kan endvidere henvises til de statistiske oplysninger, der er indeholdt i bilag 5. Disse oplysninger peger ikke i sig selv på nogen generel stigning i kriminalitet, der begås af børn. Eksempelvis er antallet af indbrud begået af børn faldet over de sidste 11 år.

Imidlertid er der registreret et stigende antal voldsforbrydelser og røverier. Som anført i bilaget må tallene dog som følge af en betydelig usikkerhed anvendes med forsigtighed.

Strafferetsplejeudvalget har i lyset af de ovenfor omtalte hensyn foretaget en nøje gennemgang af hvert enkelt tvangsindgreb i retsplejeloven med henblik på at vurdere, om de bør kunne finde anvendelse i forhold til børn under 15 år.

4.2.1.2. De indgreb, der efter retsplejeloven forudsætter, at den pågældende er mistænkt for en forbrydelse, finder som nævnt ovenfor allerede efter gældende ret anvendelse over for børn under den kriminelle lavalder, hvis lovens almindelige betingelser er opfyldt. For anvendelse af disse indgreb mod børn under 15 år taler således allerede hensynet til ikke at forringe de eksisterende efterforskningsmuligheder. Men udvalget har endvidere efter en selvstændig vurdering af indgrebene fundet, at den samfundsmæssige interesse i at forbrydelser opklares sammenholdt med det ovenfor nævnte hensyn til at få klarlagt, hvilke kriminelle handlinger barnet har begået, så der kan sætte ind med de nødvendige sociale hjælpeforanstaltninger, nødvendiggør, at disse indgreb fortsat kan finde anvendelse over for børn under den kriminelle lavalder, når disse mistænkes for at have begået en forbrydelse.

Dette gælder således bl.a. med hensyn til indgreb i meddelelshemmeligheden (§ 781), dataaflæsning (§791 b), ransagning af mistænkt's husrum mv. (§ 794), beslaglæggelse (§ 802, stk. 1 og 2) og offentliggørelse af signalement af mistænkte (§ 818, stk. 2).

Eksempelvis vil det efter omstændighederne – f.eks. i forbindelse med efterforskningen af banderøverier – kunne være nødvendigt at foretage ransagning af lokaler, som et barn under 15 år råder over, med henblik på at finde tyvekoster.

4.2.1.3 Udvalget har tilsvarende foretaget en nøje gennemgang af de straffeprocessuelle indgreb, hvor ikke blot kræves, at der foreligger en mistanke, men derimod en sigtelse.

Udvalget har efter denne gennemgang fundet, at de samme væsentlige hensyn som nævnt ovenfor, herunder til barnet selv, med styrke taler for, at også disse indgreb kan anvendes over for mindreårige. Ganske vist er det, som det fremgår af kapitel 2, mindre klart, i hvilket omfang disse indgreb efter gældende ret kan finde anvendelse over for børn under den kriminelle lavalder. Denne uklarhed skyldes imidlertid først og fremmest formelle synspunkter vedrørende muligheden for at rejse sigtelse for strafbare forhold mod personer, der på grund af ung alder ikke kan straffes. Derimod er der et reelt behov for at kunne anvende de indgreb, der efter retsplejeloven kræver en sigtelse. I den forbindelse gør de nævnte hensyn, som taler for at kunne anvende de indgreb, som alene forudsætter mistanke, sig tilsvarende gældende.

Det forhold, at der ikke kan rejses formel sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder, bør efter udvalgets opfattelse således ikke i sig selv føre til, at der ikke kan foretages de nævnte straffeprocessuelle indgreb over for børn. De indgreb, som efter retsplejelovens ordlyd kræver sigtelse, bør derfor som udgangspunkt kunne finde anvendelse over for mistænkte børn, hvis retsplejelovens almindelige betingelser er opfyldt, og mistanken mod barnet har en sådan styrke og karakter, at der ville kunne rejses sigtelse, hvis den pågældende havde været 15 år eller derover.

De indgreb, der kræver sigtelse omfatter bl.a. legemsindgreb i forbindelse med anholdelse for at fratage den pågældende våben el.lign. (§ 758, stk. 1), legemsbesigtigelse og legemsundersøgelse af sigtede (§ 792 a, stk. 1 og 2), udtagelse af blodprøver (§ 792 b, stk. 2) og forevisning i konfrontationsparade (§ 817, stk. 2).

Der vil således f.eks. kunne være et efterforskningsmæssigt behov for at kunne gennemføre en legemsundersøgelse af et barn under 15 år, hvis den pågældende mistænkes for at have begået eller have medvirket til en alvorlig seksualforbrydelse. Som andre eksempler på anvendelse af indgreb over for børn kan nævnes tilfælde, hvor en mindreårig træffes med formodede tyvekoster i en rygsæk. Det er her indlysende, at adgangen til ransagning ikke kan være ringere end over for en ældre mistænkt, og at allerede hensynet til barnet selv taler herfor. Endvidere kan det, f.eks. i tilfælde hvor en gruppe unge har begået gaderøverier eller lignende bandekriminalitet, være nød-

vendigt at fremvise de unge – herunder eventuelle børn under 15 år – i en konfrontationsparade med henblik på, at den eller de skyldige personer kan udpeges.

Hertil kommer, at børn under 15 år allerede udsættes eller kan udsættes for ulemperne ved de pågældende tvangsindgreb i sager mod ældre mistænkte. Det kan f.eks. gælde telefon- eller rumaflytning mod barnets forældre eller ældre søskende. Det kan også gælde indgreb over for ikke sigtede – f.eks. i form af legemsundersøgelse af en mindreårig forurettet i sager om seksuelt misbrug, hvor eksempelvis en gynækologisk undersøgelse kan være et afgørende bevis.

4.2.1.4. Når en overførelse af retsplejelovens regler om tvangsindgreb til mistænkte børn under 15 år ikke giver anledning til betænkeligheder, hænger det efter udvalgets opfattelse i høj grad sammen med, at lovens regler allerede er ganske restriktivt udformet i lyset af det enkelte indgrebs karakter.

Udvalget har dog fundet, at der i forhold til retsplejelovens almindelige regler må gøres visse begrænsninger. Det er således klart, at varetægtsfængsling af børn under 15 år er udelukket, og at reglerne om anholdelse på flere punkter må gøres væsentligt mere restriktive, når det drejer sig om at tilbageholde børn under 15 år. Også i andre henseender må der gøres begrænsninger, jf. nærmere nedenfor. Endvidere er det væsentligt, at der fastsættes regler, der sikrer hurtig kontakt til såvel barnets forældre som de sociale myndigheder.

4.2.1.5. De straffeprocessuelle indgreb, som efter retsplejeloven kan foretages mod personer, der ikke er sigtede eller mistænkte – dvs. over for forurettede eller vidner m.fl. – finder efter gældende ret tilsvarende anvendelse over for børn under 15 år, jf. herved nærmere kapitel 2 om gældende ret. Det drejer sig bl.a. om indgreb i form af udvidet teleoplysning (§ 781, stk. 5, 2. pkt.), observation (§ 791 a), legemsbesigtigelse, der ikke kræver afklædning (§ 792 d, stk. 2), visitation af tøjet på personer, der opholder sig på gerningsstedet, med henblik på at finde våben (§ 792 d, stk. 4), ransagning af husrum, andre lokaliteter eller genstande, som en person, der ikke er mistænkt, har rådighed over (§ 795), edition (§ 804) og forevisning af fotografier af personer, der ikke er mistænkt (§§ 813 og 814).

Efter udvalgets opfattelse er der ikke grundlag for at ændre retsstillingen på dette område. Udvalget har herved lagt vægt på, at disse regler er væsentlige for opklaringen af forbrydelser bl.a. mod mindreårige, ligesom reglerne heller ikke i denne henseende har givet anledning til kritik. Der henvises herom til § 821 b i udvalgets lovudkast samt bemærkningerne til denne bestemmelse.

4.2.1.6. På baggrund af de nævnte overvejelser finder udvalget sammenfattende, at – som udgangspunkt alle – retsplejelovens straffeprocessuelle indgreb bør gøres anvendelige over for børn under den kriminelle lavalder, men med visse begrænsninger. Forslaget indebærer, at det som udgangspunkt vil være retsplejelovens regler om straffeprocessuelle indgreb mod mistænkte eller sigtede, der finder anvendelse, hvis barnet er mistænkt for en forbrydelse. De indgreb, der efter retsplejeloven kan foretages over for *ikke sigtede* personer, vil imidlertid efter omstændighederne kunne foretages over for et barn under 15 år, som nok er mistænkt, men hvor mistanken ikke har en sådan styrke, at der, hvis barnet havde været over den kriminelle lavalder, ville kunne rejses sigtelse mod den pågældende.

4.2.2. Reglernes udformning

Som det fremgår af afsnittet ovenfor samt af gennemgangen af gældende ret i kapitel 2, er retsstillingen med hensyn til anvendelsen af straffeprocessuelle indgreb over for børn under den kriminelle – herunder navnlig de indgreb, som efter bestemmelseernes ordlyd kræver sigtelse – i dag mindre klar. Da der er tale om efterforskningsmidler af indgribende karakter for den enkelte, finder udvalget det væsentligt, at der skabes et klart hjemmelsgrundlag i retsplejeloven for de indgreb, der herefter bør kunne gennemføres over for børn under 15 år. Udvalget finder derfor, at der bør gives udtømmende regler om anvendelse af straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder.

Udvalget foreslår på baggrund af overvejelserne i afsnit 4.2.1., at retsplejelovens regler om straffeprocessuelle indgreb gøres generelt anvendelige over for børn under den kriminelle lavalder efter de almindelige regler herom.

Reglerne om indgreb over for børn under 15 år foreslås indsat i et nyt kapitel 75 b (§§ 821 a- 821 f), således at kapitlet bliver det sidste kapitel i andet afsnit (Sagens forberedelse, inden tiltale rejses) i retsplejelovens 4. bog (Strafferetsplejen).

Udvalget foreslår således, at der indsættes en generel bestemmelse i retsplejeloven (§ 821 b, stk. 1), hvorefter de indgreb, som efter retsplejelovens kapitel 71-74 og 75 a kan foretages mod personer, der er sigtede eller mistænkte, finder tilsvarende anvendelse over for mistænkte børn under 15 år.

Efter udvalgets opfattelse bør enkelte straffeprocessuelle indgreb, der efter retsplejeloven kan iværksættes over for personer, som er sigtede, imidlertid ikke kunne finde anvendelse på mistænkte under 15 år. Udvalget finder således ikke, at det bør være muligt at optage fingeraftryk og personfotografi med henblik på senere identifikation af børn under 15 år (jf. § 792 b, stk. 1), ligesom der ikke bør være adgang til at opbevare personfotografi og andet materiale og andre oplysninger, der er tilvejebragt ved legemsindgreb over for mistænkte børn under 15 år, med det formål senere at kunne identificere barnet, jf. § 792 f, stk. 1 og 2.

Udvalget lægger herved vægt på, at formålet med de nævnte regler ikke er at tilvejebringe fingeraftryk eller fotografi af den sigtede til brug for efterforskningen i den aktuelle sag, men med henblik på eventuelt at kunne identificere den pågældende på et senere tidspunkt. Da børn under den kriminelle lavalder ikke kan straffes, bør politiets adgang til at foretage straffeprocessuelle indgreb over for børn efter udvalgets opfattelse ikke udstrækkes ud over den konkrete sag, i hvilken barnet er mistænkt. Udvalget finder på den baggrund, at det ville være for vidtgående at tillade politiet at foretage de nævnte indgreb over for børn under 15 år.

For så vidt angår anvendelsen over for børn under den kriminelle lavalder af de straffeprocessuelle indgreb, som efter retsplejeloven kan iværksættes over for personer, der ikke er sigtede eller mistænkte, foreslår udvalget, at der indsættes en tilsvarende generel bestemmelse i loven (jf. lovudkastets § 821 b, stk. 2), hvorefter de indgreb, som efter retsplejelovens kapitel 71-74 og 75 a kan foretages mod disse personer,

finder tilsvarende anvendelse over for børn under 15 år. Den foreslåede bestemmelse må antages at være i overensstemmelse med gældende ret, og tager således sigte på at tydeliggøre hjemmelsgrundlaget for sådanne indgreb.

4.3. Anholdelse (tilbageholdelse) af børn

4.3.1. Det er almindeligt antaget, at der består en adgang for politiet til at tilbageholde børn under 15 år, når disse mistænkes for en forbrydelse, jf. herved kapitel 2 om gældende ret. Retningslinjerne for tilbageholdelse af børn er i dag fastsat i rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998.

Som det fremgår ovenfor, er det udvalgets opfattelse, at der bør tilvejebringes et klart hjemmelsgrundlag i retsplejeloven for de straffeprocessuelle indgreb, der bør kunne gennemføres over for børn under den kriminelle lavalder. Udvalget finder derfor, at der bør gives udtømmende regler om anvendelse af straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under 15 år.

Det er åbenbart, at der kan være behov for at kunne tilbageholde et barn, der mistænkes for en forbrydelse, selv om den pågældende er under den kriminelle lavalder.

På baggrund af de nævnte overvejelser om behovet for et klart og tydeligt hjemmelsgrundlag for anvendelsen af straffeprocessuelle indgreb over for børn, finder udvalget, at der bør indsættes en udtrykkelig bestemmelse i retsplejeloven om politiets adgang til at tilbageholde børn under den kriminelle lavalder, jf. herved lovudkastets § 821 a, stk. 1.

En sådan bestemmelse bør tage udgangspunkt i de gældende almindelige anholdelsesbetingelser i § 755, stk. 1. Det bør således – ligesom for anholdelse af personer over den kriminelle lavalder – være en betingelse for tilbageholdelse af et barn, at barnet med rimelig grund mistænkes for et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale, og at tilbageholdelse må anses for påkrævet for at hindre yderligere strafbart forhold, for at sikre barnets foreløbige tilstedeværelse eller for at hindre barnets samkvem med andre.

Som følge af tilbageholdelses karakter af frihedsberøvelse, finder udvalget, at det i en særlig bestemmelse om tilbageholdelse af børn under den kriminelle lavalder udtrykkeligt bør fremhæves, at tilbageholdelsens øjemed ikke må kunne opnås ved anvendelse af mindre indgribende foranstaltninger. Dette gælder selv om noget sådant må antages at følge af det gældende almindelige krav om proportionalitet.

Med henblik på at tydeliggøre retsstillingen finder udvalget tillige, at det i bestemmelsen om tilbageholdelse af børn bør præciseres, at de gældende almindelige regler vedrørende anholdelse i § 755, stk. 2-5, samt § 758, stk. 1, og § 759 finder tilsvarende anvendelse. Dette indebærer bl.a., at reglerne om civil anholdelse (§ 755, stk. 2), om politiets anholdelsesbeføjelser under opløb (§ 755, stk. 3), kravet om indgrebets proportionalitet (§ 755, stk. 4) samt kravet om skånsomhed (§ 758, stk. 1, 1. pkt.), ligesom efter gældende ret finder tilsvarende anvendelse med hensyn til tilbageholdelse af mistænkte børn under 15 år. Det indebærer desuden anvendelse af reglen om, at en person, der er anholdt, ikke er undergivet andre indskrænkninger i sin frihed, end anholdelsens øjemed og ordenshensyn nødvendiggør (§ 758, stk. 1, 4. pkt.), reglen om politiets adgang til at foretage legemsindgreb for at finde genstande, som kan benyttes til vold eller undvigelse mv. (jf. § 758, stk. 1, 2. og 3. pkt.), samt adgangen til at foretage ransagning af hus, andre lokaliteter eller genstande for at eftersøge en mistænkt (jf. § 759).

4.3.2. Efter retsplejelovens § 758, stk. 2, skal politiet i forbindelse med en anholdelse snarest muligt gøre den anholdte bekendt med *sigtelsen* og tidspunktet for anholdelsen. Da udvalget forudsætter, at der ikke kan rejses formel sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder, finder udvalget, at det – i den foreslåede bestemmelse om tilbageholdelse af børn – bør præciseres, at tilbageholdte børn på dette punkt har samme rettigheder. Udvalget foreslår derfor en udtrykkelig regel i lovudkastets § 821 a, stk. 2, hvorefter politiet, når en person under 15 år tilbageholdes, snarest muligt skal gøre barnet bekendt med mistanken og tidspunktet for tilbageholdelsen.

4.3.3. Udvalget finder endvidere, at en særlig regel i retsplejeloven om tilbageholdelse af børn under den kriminelle lavalder bør indeholde nærmere retningslinjer om anbringelsesmåden af mistænkte børn, der tilbageholdes, jf. lovudkastets § 821 a, stk. 3.

Rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998 indeholder i pkt. 1.2.2. følgende bestemmelse om anbringelse af tilbageholdte børn:

”Tilbageholdte børn under 15 år skal anbringes i almindeligt kontor, vagtlokale eller lignende. Anbringelse i venterum eller detentionslokale må kun ske, såfremt anden anbringelse ikke er mulig. Anbringelse i arresthus må ikke finde sted. Håndjern og lignende magtmidler må ikke benyttes.”

Efter udvalgets opfattelse bør det fremgå udtrykkeligt af retsplejeloven, at anbringelse af tilbageholdte børn under 15 år skal ske så skånsomt som muligt – herunder at børn ikke må anbringes i arresthus.

Herudover finder udvalget, at det bør fremgå af en sådan udtrykkelig bestemmelse i loven, at anbringelse af tilbageholdte børn i venterum, detentionslokale eller i andre aflåste rum, hvor barnet befinder sig alene, som udgangspunkt ikke bør kunne finde sted. Der bør imidlertid være mulighed for i helt særlige tilfælde at anbringe børn alene i sådanne aflåste rum. Det gælder navnlig i de tilfælde, hvor sådan anbringelse er nødvendig af sikkerhedsmæssige grunde, f.eks. hvor barnet ellers vil udgøre en fare for sig selv eller andre.

Spørgsmålet om anbringelse af børn i venterum eller detentionslokale mv. af sikkerhedsmæssige grunde er i øvrigt behandlet i Politikommissionens betænkning nr. 1410/2002 om politilovgivning. Betænkningen indeholder et udkast til en lov om politiets virksomhed (politiloven). Lovudkastets § 10, stk. 4 og 5, indeholder særlige regler om anbringelse børn, der er frihedsberøvede (uden for strafferetsplejen). Efter § 10 stk. 4, må der ikke ske detentionsanbringelse af børn under 12 år. Et barn under 15 år må kun anbringes i detention, hvis anden anbringelse er sikkerhedsmæssig uforvarlig som følge af barnets adfærd. Det fremgår af bemærkningerne til denne bestemmelse, at anbringelse i detention af børn på 12-14 år vil kunne ske, hvis barnets opførsel har karakter af voldelig eller ustyrlig adfærd, der indebærer en alvorlig risiko

for skade på barnet selv eller på andre, og hvor anden anbringelse af barnet som følge heraf ikke skønnes forsvarlig. Det fremgår endvidere af bemærkningerne, at provokerende og generende adfærd således ikke i sig selv kan begrunde detentionsanbringelse.

Udvalget kan tilslutte sig de af Politikommissionen anførte synspunkter. Anbringelse i venterum mv. af børn under 15 år, forudsættes således kun at kunne finde sted på lignende betingelser – herunder aldersgrænsen for detentionsanbringelse (jf. lovudkastets § 821 a, stk. 3, 3. pkt., 1. led).

Ud over adgangen til at anbringe tilbageholdte børn i venterum, detentionslokale el.lign. af sikkerhedsmæssige grunde finder et flertal af udvalgets medlemmer (udvalgets medlemmer bortset fra Søren Søltøft Madsen og Merethe Stagetorn) imidlertid også, at sådan anbringelse undtagelsesvis bør være mulig, når det er påkrævet af hensyn til efterforskningen. Anbringelse af et barn i venterum, detentionslokale mv. af hensyn til efterforskningen kan f.eks. være nødvendig, hvis en gruppe børn – hvoraf et eller flere er under den kriminelle lavalder – pågribes i forbindelse med grov bandekriminalitet. Det kan i sådanne tilfælde være af afgørende betydning for efterforskningen, at børnene placeres hver for sig, indtil de har kunnet afhøres af politiet. Hvis politiet på det pågældende sted ikke råder over det fornødne mandskab til at sikre, at de tilbageholdte børn ikke kommer i kontakt med hinanden inden afhøringen, og sådant mandskab ikke kan tilkaldes eller en repræsentant fra de sociale myndigheder være til stede, kan det således være nødvendigt at placere børnene alene i aflåste lokaler. Anbringelse i venterum mv. af efterforskningsmæssige grunde bør dog kun ske rent undtagelsesvis. Det må således være en betingelse, dels at der er tale om alvorlig personfarlig kriminalitet – navnlig vold, voldtægt og væbnet røveri – dels at anbringelse er nødvendig af væsentlige efterforskningsmæssige grunde. Det må endvidere kræves, at det ikke er praktisk muligt at anbringe barnet på anden måde. Anbringelse i venterum mv. kan således kun ske i tilfælde, hvor der ikke er disponibelt mandskab hos politiet eller hos de sociale myndigheder, der kan være til stede sammen med barnet. Flertallet foreslår endvidere, at der i tilknytning til bestemmelsen administrativt indføres en pligt for politiet til at indberette enrumsanbringelse af børn – efter den foreslåede bestemmelse – til Rigsadvokaten, der således får til opgave at

vurdere om anvendelsen i praksis af denne anbringelsesmåde giver anledning til justeringer med henblik på begrænsning.

Et mindretal af udvalgets medlemmer (Søren Søltøft Madsen og Merethe Stagetorn) foreslår, at enrumsanbringelse af mistænkte under 15 år af efterforskningsmæssige grunde ikke tillades, og foreslår derfor, at lovudkastets § 821 a, stk. 3, 2. pkt., 2. led (om enrumsanbringelse af efterforskningsmæssige grunde) udgår. Disse medlemmer lægger vægt på, at frihedsberøvelse af børn under 15 år i sig selv er et meget alvorligt indgreb, og at anbringelse af et barn alene i et aflåst rum indebærer en sådan risiko for traumatisering, at hensynet til efterforskningen aldrig kan være tilstrækkelig begrundelse herfor.

Der henvises til lovudkastets § 821 a, stk. 3, og bemærkningerne til denne bestemmelse samt mindretallets forslag til udformning af § 821 a, stk. 3, i slutningen af lovudkastet.

4.3.4. Udvalget har endvidere overvejet, om der bør opstilles særlige tidsfrister for udstrækningen af tilbageholdelse af børn under den kriminelle lavalder. Efter retsplejelovens § 760, stk. 2, skal anholdte, der endnu ikke er løsladt, fremstilles for en dommer inden 24 timer. Hvis anholdelse har fundet sted for et strafbart forhold, for hvilket varetægtsfængsling er udelukket, skal den anholdte løslades inden retsmødets afslutning, jf. § 760, stk. 3.

På grund af den særlige belastning, som tilbageholdelse må antages at udgøre for et barn, finder udvalget, at der gennem en ændring af retsplejeloven bør fastsættes et klart og udtrykkeligt udgangspunkt om, at tilbageholdelse af børn under 15 år ikke må have en varighed ud over 6 timer, jf. lovudkastets § 821 a, stk. 4. Et barn, der tilbageholdes, må således normalt løslades eller overgives til forældremyndighedsindehaveren eller de sociale myndigheder senest 6 timer efter tilbageholdelsens iværksættelse. Udvalget har imidlertid ikke fundet grundlag for at foreslå en absolut frist for tilbageholdelse på 6 timer. En tilbageholdelse bør således – navnlig i sager om grov kriminalitet – kunne forlænges ud over 6 timer, hvis væsentlige hensyn til efterforskningen gør det påkrævet. Tilbageholdelse må i intet tilfælde overskride 24 timer.

4.4. Proportionalitetskrav

Retsplejelovens regler om straffeprocessuelle tvangsindgreb indeholder en række bestemmelser vedrørende krav om proportionalitet (jf. §§ 755, stk. 4, 782, stk. 1, 791 a, stk. 5, 791 b, stk. 2, 792 e, stk. 1, 797, 805, stk. 1, 816, stk. 1, 817, stk. 4, 818, stk. 3, og 819, stk. 3).

Når der i forbindelse med efterforskningen af en lovovertrædelse ønskes gennemført et straffeprocessuelt indgreb over for et barn, må der i forbindelse med proportionalitetsvurderingen efter gældende ret antages bl.a. at skulle lægges vægt på den særlige belastning for barnet, som indgrebet må antages at indebære som følge af barnets unge alder.

Selv om det således allerede følger af gældende ret, at hensynet til barnets unge alder skal inddrages i vurderingen af, om proportionalitetskravet er opfyldt, finder udvalget det væsentligt, at dette hensyn nævnes udtrykkeligt i forbindelse med indførelsen af særlige regler om straffeprocessuelle indgreb over for børn under 15 år. Udvalget ønsker hermed at skærpe opmærksomheden på, at barnets unge alder bør indgå med betydelig vægt ved vurderingen af, om indgrebet kan tillades.

Udvalget har særligt overvejet spørgsmålet om forholdet til menneskerettighederne, navnlig den europæiske menneskerettighedskonvention. Anvendelse af straffeprocessuelle tvangsindgreb over for mindreårige kan ikke anses at stride herimod. Det er på den anden side helt centralt i denne henseende, at anvendelse af tvangsindgreb sker restriktivt under hensyn til barnets alder, modenhed mv. Også på denne baggrund har udvalget fundet, at der bør fastsættes en særlig regel om proportionalitet. Der henvises i øvrigt til kapitel 2, afsnit 18. 1. og 2. Der henvises herved til lovudkastets § 821 c samt bemærkningerne til denne bestemmelse.

4.5. Underretning om tilbageholdelse og afhøring af børn mv.

4.5.1. Rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998 indeholder særlige retningslinjer om underretning af forældremyndighedens indehaver og af de sociale myndigheder om

tilbageholdelse og afhøring af et barn. Om det nærmere indhold af disse retningslinjer henvises til gennemgangen af gældende ret i pkt. 2.6. ovenfor.

Efter udvalgets opfattelse bør politiets pligt til at underrette indehaveren af forældremyndigheden og de sociale myndigheder om tilbageholdelse og afhøring af barnet i forbindelse med efterforskningen af en lovovertrædelse fastsættes udtrykkeligt i retsplejeloven i forbindelse med indførelsen af særlige regler om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder.

Udvalget lægger i den forbindelse vægt på, at det som udgangspunkt er helt nødvendigt at inddrage barnets forældre i sagen, således at forældrene i højere grad bliver opmærksomme på behovet for at yde barnet den tilstrækkelig hjælp og støtte i hjemmet. Endvidere er det afgørende for indsatsen mod børns kriminalitet, at de sociale myndigheder inddrages på et tidligt tidspunkt – bl.a. med henblik på at kunne vurdere behovet for at iværksætte sociale hjælpeforanstaltninger.

Med henblik herpå foreslår udvalget, at der indsættes en særlig bestemmelse i retsplejeloven om underretning af forældremyndighedens indehaver og af de sociale myndigheder i forbindelse med tilbageholdelse og afhøring af mistænkte børn under den kriminelle lavalder, jf. lovudkastets § 821 d.

Den foreslåede bestemmelse svarer overvejende til de gældende retningslinjer i rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998.

Udvalget finder dog, at pligten til at underrette de sociale myndigheder om afhøringer af børn bør begrænses, således at de sociale myndigheder ikke inddrages i rene bagatelsager. Med hensyn til afhøring foreslår udvalget derfor, at pligten til at tilkalde en repræsentant for de sociale myndigheder begrænses til tilfælde, hvor mistanken mod barnet angår enten en overtrædelse af straffeloven eller et forhold, der efter særlovgivningen kan medføre fængselsstraf. Bestemmelsen svarer i øvrigt på dette punkt til § 1, stk. 1, i rigsadvokatens bekendtgørelse nr. 786 af 21. september 1992 om underretning af kommunalbestyrelsen om afhøringer af sigtede under 18 år. Efter udvalgets forslag vil det eksempelvis som udgangspunkt ikke være nødvendigt at underrette de

sociale myndigheder, fordi barnet mistænkes for en mindre overtrædelse af færdselsloven.

Efter § 1, stk. 2, i rigsadvokatens bekendtgørelse nr. 786 af 21. september 1992 kan politiet undlade at underrette kommunalbestyrelsen om afhøringer af en sigtet under 18 år, hvis afhøringen foretages i direkte forbindelse med, at mistænkte af politiet træffes under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af et strafbart forhold, der i almindelighed alene ville medføre straf af bøde. Udvalget er enig i, at underretning i denne situation normalt ikke vil være påkrævet, og foreslår derfor en tilsvarende undtagelsesbestemmelse medtaget i lovudkastets § 821 d, stk. 2. Det bør dog udtrykkeligt fremgå, at underretning altid skal gives, hvis politiets oplysninger giver grundlag for at antage, at barnet kan have behov for sociale hjælpeforanstaltninger.

Det kan i den forbindelse nævnes, at Socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunes bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring bl.a. indeholder nærmere retningslinjer for, hvornår kommunen har pligt til at sende en repræsentant. Det fremgår eksempelvis af bekendtgørelsens § 1, stk. 1, nr. 4, at kommunen *altid* skal sende en repræsentant, når den får underretning om, at en person under 15 år skal afhøres hos politiet. Efter denne bestemmelse gælder pligten til at sende en repræsentant dog ikke i rene bagatelsager, eller hvis forældrene efter det oplyste vil være til stede.

Udvalget finder endvidere, at underretning til kommunen om tilbageholdelse af et barn bør kunne undlades i tilfælde, hvor tilbageholdelsen har været ganske kortvarig – f.eks. fordi politiet straks konstaterer, at tilbageholdelse af barnet er ubegrundet. I sådanne tilfælde vil der efter udvalgets opfattelse normalt ikke være noget behov for at inddrage de sociale myndigheder.

4.5.2. Rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998 indeholder nærmere retningslinjer om politiets pligt til at underrette et barns forældre (forældremyndighedens indehaver) om tilbageholdelse og afhøring af barnet og forældrenes adgang til at være til stede under afhøringer af barnet. Ifølge meddelelsen (pkt. 1.3.) skal politiet underrette forældrene til et barn under 15 år, der tilbageholdes eller som skal afhøres. Hvis barnet

er hjemmeboende, skal forældrene underrettes snarest (pkt. 2.2.), mens det beror på politiets bestemmelse, om barnets forældre kan være til stede under afhøringen af barnet.

Udvalgets finder på dette punkt, at der er grund til at skærpe opmærksomheden omkring vigtigheden af, at forældrene inddrages i sagen på et tidligt tidspunkt, når et barn mistænkes for at være involveret i kriminalitet. En tidlig inddragelse af forældrene i sagen vil kunne medvirke til, at barnets forældre i højere grad påtager sig det nødvendige ansvar i forhold til barnet – herunder yder barnet den hjælp og støtte, som det måtte have behov for. Udvalget foreslår derfor, at der – i forbindelse med indførelsen af særlige regler i retsplejeloven om straffeprocessuelle indgreb over for børn under 15 år – indsættes en bestemmelse om underretning af forældremyndighedens indehaver om tilbageholdelse og afhøring af barnet og om forældrenes adgang til at overvære afhøringer af barnet, jf. lovudkastets § 821 d, stk. 3.

Efter udvalgets opfattelse bør det være udgangspunktet, at politiet hurtigst muligt skal underrette forældremyndighedens indehaver, hvis barnet skal tilbageholdes eller afhøres. Hvis begge forældre har del i forældremyndigheden, vil underretning til den ene være tilstrækkeligt. Udvalget finder endvidere, at barnets forældre så vidt muligt skal have adgang til at overvære politiets afhøringer af barnet.

Det må imidlertid erkendes, at underretning af barnets forældre i visse særlige tilfælde ikke vil være det bedste for barnet. Det drejer sig navnlig om tilfælde, hvor barnet har været udsat for alvorligt omsorgssvigt eller krænkelser fra forældrenes side – f.eks. i form af grov vold eller seksuelt misbrug – eller hvor der i øvrigt måtte være risiko for utilbørlige reaktioner fra indehaveren af forældremyndigheden. Der vil i disse tilfælde formentlig ofte være tale om børn, der er anbragt uden for hjemmet. Udvalget foreslår på den baggrund, at underretning af forældrene om tilbageholdelse eller afhøring af barnet kan undlades eller adgang til at overvære afhøringer af barnet nægtes, hvis underretning eller adgang til afhøringen undtagelsesvis må antages at stride mod væsentlige hensyn til barnet, jf. lovudkastets § 821 d, stk. 3, 4. pkt.

Undladelse af at underrette forældrene om tilbageholdelse eller afhøring af barnet mv. bør normalt kun ske efter forudgående drøftelse med en repræsentant for kommunalbestyrelsen. Hvis forældrene nægtes adgang til at overvære en afhøring, er det udvalgets opfattelse, at der altid bør være en repræsentant fra de sociale myndigheder til stede under afhøringen. Udvalget lægger i den forbindelse vægt på, at barnet i disse situationer normalt vil have et særligt behov for støtte, ligesom der må antages ofte at være brug for at iværksætte sociale hjælpeforanstaltninger for barnet.

Efter rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998 (pkt. 2.2.) kan underretning af barnets forældre om tilbageholdelse af barnet udsættes, i det omfang efterforskningen nødvendiggør det.

Efter udvalgets opfattelse bør det ligeledes fastsættes i en lovbestemmelse om underretning af barnets forældre om tilbageholdelse og afhøring af barnet, at underretning kan udsættes (og adgang til afhøringer af barnet nægtes), hvis dette er påkrævet af hensyn til efterforskningen, jf. lovudkastets § 821 d, stk. 3, 3. pkt. F.eks. bør politiet kunne undlade at underrette barnets forældre om afhøringen eller nægte forældrene adgang til afhøringen, hvis der er særlige grunde til at antage, at forældrenes tilstedeværelse vil forhindre eller væsentligt besværliggøre afhøringen af barnet, eller hvis barnets forældre selv er mistænkte i sagen.

4.6. Samtykke til straffeprocessuelle tvangsindgreb

Retsplejeloven indeholder en række bestemmelser om samtykke til straffeprocessuelle indgreb. Det gælder således § 791 a, stk. 4, om observation, § 792 c, stk. 3 og 5 og § 792 d, stk. 1, om visse legemsindgreb, § 795 og § 796, stk. 5, om ransagning, § 806, stk. 7 og § 807 a om beslaglæggelse, § 814, stk. 1, om fotoforevisning og § 817, stk. 3, om direkte konfrontation og konfrontationsparade. Hvis et straffeprocessuelt indgreb efter disse regler forudsætter samtykke fra den, som indgrebet vedrører, må politiet i almindelighed søge at opnå samtykke fra forældrene til et mindreårigt barn over for hvem, indgrebet ønskes gennemført. Om gældende ret henvises i øvrigt til pkt. 2.13.2.1. ovenfor.

Efter udvalgets opfattelse må retsstillingen på dette område fastholdes, således at forældremyndighedsindehaveren som altovervejende hovedregel inddrages i beslutningen om, hvorvidt det pågældende straffeprocessuelle indgreb over for det mindreårige barn under 15 år bør tillades. Udvalget lægger herved vægt på, at forældremyndighedsindehaveren normalt vil være nærmest til at vurdere, om indgrebet bør tillades af hensyn til barnet.

Med henblik på at præcisere, at der i disse tilfælde skal opnås samtykke fra forældrene til gennemførelsen af det straffeprocessuelle indgreb mod barnet, finder udvalget det hensigtsmæssigt, at der – i forbindelse med indførelsen i retsplejeloven af særlige regler om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder – ligeledes fastsættes regler i retsplejeloven om samtykke til indgrebets gennemførelse. På den baggrund foreslår udvalget, at der indsættes en bestemmelse i retsplejeloven, hvorefter indgreb, som er betinget af, at den pågældende meddeler samtykke til indgrebet, kun kan iværksættes over for børn under 15 år, hvis indehaveren af forældremyndigheden meddeler samtykke hertil. Der henvises herved til lovudkastets § 821 b, stk. 3.

Udvalget har endvidere overvejet, om der burde foreslås særlige regler om beskikkelse af en ad-hoc værge for barnet med henblik på at tage stilling til spørgsmålet om samtykke til legemsindgreb i tilfælde, hvor der er risiko for en interessekonflikt mellem barnet og forældremyndighedens indehaver.

I betænkning nr. 1420/2002 om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn (s. 98 ff.), anfører en arbejdsgruppe under Justitsministeriet, at beskikkelse af en ad-hoc værge ikke er det rette instrument til at løse spørgsmålet om varetagelse af barnets interesser i forhold til medvirken i politiets efterforskning, når forældremyndighedsindehaveren modsætter sig dette. Arbejdsgruppen fremhæver i den forbindelse bl.a., at det i givet fald vil være vanskeligt for en ad-hoc værge at modsætte sig omgivelsernes forventning om, at der gives samtykke. Endvidere peger arbejdsgruppen på, at det – når der er to indehavere af forældremyndigheden over det pågældende barn – må antages at være tilstrækkeligt for indgrebets gennemførelse, at den ene af forældremyndighedsindehaverne ikke modsætter sig indgrebets gennemførelse.

Arbejdsgruppen fremhæver desuden, at løsningen af tilfælde, hvor en indehaver af forældremyndigheden modsætter sig indgrebet over for barnet, i øvrigt må afhænge af den konkrete situation.

Af lignende grunde finder udvalget ikke anledning til at foreslå særlige regler for tilfælde, hvor der kan formodes at eksistere den nævnte interessekonflikt mellem barnet og indehaveren af forældremyndigheden. Dette spørgsmål må løses efter den gældende lovgivning og under hensyn til omstændighederne i den konkrete sag.

Udvalget har endvidere overvejet at stille forslag om en regel, hvorefter barnet selv kan meddele samtykke til indgreb rettet mod genstande, som barnet efter de særlige regler i værgemålsloven (jf. § 25, stk. 3, og § 42) må antages selv at kunne råde over. En sådan regel ville dog kun være aktuel i et fåtal af tilfælde, og det ville ofte i det enkelte tilfælde være vanskeligt at vurdere, om reglen konkret kunne finde anvendelse. Udvalget er derfor afstået fra at foreslå en sådan regel.

Herudover har udvalget overvejet, om der – ved siden af kravet om samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden – bør foreslås en særlig regel, hvorefter børn, der er fyldt 12 år, også selv skal meddele samtykke for, at betingelserne for legemsindgreb efter § 792 c, stk. 3 og 5, og § 792 d, stk. 1, kan anses for opfyldt.

I betænkning nr. 1420/2002 (s. 99) anfører arbejdsgruppen, at i alt fald større børns stillingtagen – dvs. børn på omkring 12 år og derover – bør indgå ved vurderingen af, om der skal foretages en legemsundersøgelse.

Udvalget kan tilslutte sig dette synspunkt. Den særlige karakter af legemsindgreb – herunder f.eks. en gynækologisk undersøgelse – gør det nærliggende at inddrage større børn i beslutningen om, hvorvidt samtykke skal gives. Udvalget har imidlertid valgt ikke at foreslå en udtrykkelig regel om samtykke for børn på 12 år og derover. Dels vil forældrene oftest være nærmest til at bedømme, om en eventuel modvilje fra barnet er alvorligt ment, og forældrene kan i så fald nægte samtykke. Dels vil den læge, der skal forestå legemsindgrebet, altid skulle vurdere, om foretagelse af undersøgelsen er forsvarlig (jf. herved lægelovens §§ 6 og 18). Gennemtvungelse ved magt,

f.eks. i form af narkose over for et større barn, der ikke ønsker at medvirke, forudsættes ikke at ske. En udtrykkelig regel om, at samtykke fra barnet skal indhentes, vil endvidere kunne lægge et urimeligt ansvar på barnet.

Der henvises nærmere til lovudkastets § 821 b, stk. 3, samt bemærkningerne til denne bestemmelse.

4.7. Beskikkelse af advokat for barnet

Retsplejeloven indeholder i dag en række bestemmelser om advokatbeskikkelse i forbindelse med iværksættelse af straffeprocessuelle tvangsindgreb over for sigtede. I visse tilfælde er advokatbeskikkelsen obligatorisk. Reglerne om obligatorisk advokatbeskikkelse inden retten træffer afgørelse om straffeprocessuelle indgreb findes i § 784, stk. 1, om indgreb i meddelelseshemmeligheden, § 791 a, stk. 6, om observation, § 791 b, stk. 4, om dataaflysning samt § 799, stk. 2, om hemmelig ransagning. Efter disse bestemmelser skal der således beskikkes advokat for den, som indgrebet vedrører, når retten skal tage stilling til spørgsmålet om iværksættelse af et af de nævnte straffeprocessuelle indgreb. Herudover fastsætter § 792 c, stk. 4, 2. pkt., at der inden retten træffer afgørelse om legemsundersøgelse af en sigtet i medfør af § 792 c, stk. 2 og stk. 3, 2. pkt., skal beskikkes en offentlig forsvarer, hvis den pågældende fremsætter begæring herom.

Om gældende ret henvises nærmere til pkt. 2.4. ovenfor.

Udvalgets forslag om at gøre reglerne om straffeprocessuelle indgreb i retsplejelovens kapitel 71 om indgreb i meddelelseshemmeligheden, observation og dataaflysning, kapitel 72 om legemsindgreb, kapitel 73 om ransagning, kapitel 74 om beslaglæggelse og edition og kapitel 75 a om andre efterforskningskridt generelt anvendelige med hensyn til børn under 15 år indebærer, at de nævnte regler om advokatbeskikkelse finder tilsvarende anvendelse, når der er spørgsmål for retten om iværksættelse af sådanne indgreb over for mistænkte børn under 15 år.

Et særligt spørgsmål er imidlertid, om børn under den kriminelle lavalder, der mistænkes for at have begået en forbrydelse, bør have mulighed for advokatbeskikkelse i videre omfang, end hvad der følger af disse regler.

Personer, som *sigtes* for en forbrydelse, har i medfør af §§ 730-732 mulighed for at lade sig bistå af en forsvarer. Der henvises nærmere til gennemgangen af gældende ret i kapitel 2. Som nævnt forudsætter udvalget, at der ikke kan rejses en egentlig sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder, og børn har for så vidt ikke umiddelbart adgang til de rettigheder, der følger med sigtelsen, herunder ret til forsvarerbistand, jf. ovenfor afsnit 2.4.2.

Visse straffeprocessuelle indgreb forudsætter efter retsplejeloven, at der er rejst sigtelse mod den pågældende, og der vil derfor være mulighed for forsvarerbistand i forbindelse med gennemførelsen af indgrebet. Det drejer sig bl.a. om indgreb i form af legemsbesigtigelse eller legemsundersøgelse efter § 792 a, optagelse af personfoto mv. og udtagelse af blodprøver efter § 792 b og konfrontationsparade efter § 817, stk. 2. Da udvalgets forslag (jf. lovudkastets § 821 b, stk. 1) indebærer, at disse indgreb efter omstændighederne også skal kunne anvendes over for mistænkte børn under 15 år, finder udvalget det naturligt, at der samtidig skabes mulighed for, at børn kan få beskikket en advokat, hvis der må antages at være et ganske særligt behov herfor.

Efter udvalgets opfattelse kan der således være behov for, at børn under den kriminelle lavalder får mulighed for advokatbistand, selv om de ikke kan straffes. Dette gælder efter omstændighederne navnlig i sager om alvorlig kriminalitet, der for personer over den kriminelle lavalder normalt må antages at ville medføre fængselsstraf samt i sager, hvor der over for barnet skal iværksættes meget indgribende straffeprocessuelle indgreb, der efter gældende ret alene kan anvendes over for sigtede personer.

Udvalget finder imidlertid ikke grundlag for at foreslå en mere generel adgang til advokatbeskikkelse for mistænkte børn under den kriminelle lavalder. Der bør således kun beskikkes advokat for børn under 15 år, når der må antages at være et ganske særligt behov herfor. Udvalget lægger herved vægt på, at undersøgelser af strafbare forhold med hensyn til børn har et væsentligt andet sigte end ellers, idet der ikke kan

blive tale om straf. Ud over det samfundsmæssige hensyn til opklaring af lovovertrædelser er det centrale i forhold til kriminelle børn under 15 år at få fastlagt de kriminelle aktiviteter med henblik på at klarlægge behovet for sociale hjælpeforanstaltninger og få iværksat sådanne foranstaltninger. Det er således efter udvalgets opfattelse hverken hensigtsmæssigt eller i børnenes interesse, at ”procesliggøre” undersøgelser gennem fokusering på forsvarerbeskikkelse, der er indrettet til tilfælde, hvor den mistænkte eller sigtede risikerer straf. Derfor bør undersøgelser vedrørende børn under 15 år i almindelighed kunne gennemføres uden advokatbistand. Men i ganske særlige tilfælde kan det efter sagens karakter eller omfang være nærliggende, at et mistænkt barn får bistand af en advokat, f.eks. i en sag om drab eller særlig kvalificeret vold og navnlig når der bliver tale om afholdelse af retsmøder under efterforskningen.

På denne baggrund foreslår udvalget, at der efter anmodning fra forældremyndighedens indehaver eller fra politiet skal kunne beskikkes en advokat for et barn under 15 år, hvis barnet efter sagens karakter og omfang må antages at have et ganske særligt behov for advokatbistand, og 1) barnet skal afhøres som mistænkt for en lovovertrædelse, der i almindelighed ville medføre fængselsstraf, eller 2) der skal iværksættes et indgreb, som efter lovens almindelige regler forudsætter, at der er rejst sigtelse mod den pågældende.

Med hensyn til tilfælde omfattet af § 792 c, stk. 4, foreslår udvalget, at advokatbeskikkelse skal været obligatorisk, når indehaveren af forældremyndigheden over barnet anmoder herom. Bestemmelsen vedrører tilfælde, hvor retten i medfør af § 792 c, stk. 2, skal træffe afgørelse om legemsundersøgelse af en sigtet, samt tilfælde hvor et legemsindgreb, som er gennemført uden forudgående retskendelse, fordi indgrebet ikke kunne udsættes (”periculum in mora”), efterfølgende skal forelægges for retten, jf. § 792 c, stk. 3, 2. pkt. Efter § 792 c, stk. 4, har *sigtede* i disse tilfælde krav på forsvarerbeskikkelse, hvis den pågældende begærer det. Udvalget finder ikke, at børn under den kriminelle lavalder på dette punkt bør have en ringere retsstilling.

Udvalget har ikke fundet tilstrækkelig anledning til at fastsætte en regel om, at der skal være adgang til advokatbeskikkelse i alle tilfælde, hvor der sker tilbageholdelse af børn. Der er herved lagt vægt på, at tilbageholdelse af børn vil være et kortvarigt

indgreb. I de tilfælde, hvor advokatbeskikkelse efter forslaget kan tænkes at ske, vil barnet formentlig ofte være tilbageholdt. Om reglerne i børnekonventionen se kapitel 2, afsnit 18.2.

Den beskikkede advokats opgaver vil navnlig være knyttet til spørgsmålet om iværksættelsen og gennemførelsen af den pågældende afhøring eller det pågældende straffeprocessuelle tvangsindgreb – herunder at varetage den mistænkte interesser i denne forbindelse. Det skal i den forbindelse understreges, at det ikke er hensigten med udvalgets forslag at skabe en ny procesform i sager, hvor der bliver tale om straffeprocessuelle indgreb mod børn under den kriminelle lavalder.

Udgiften til den beskikkede advokat bør i alle tilfælde afholdes af statskassen.

Der henvises til lovudkastets § 821 e og f, samt bemærkningerne til disse bestemmelser.

Kapitel 5

Udvalgets lovudkast med bemærkninger

Udkast til lov om ændring af retsplejeloven

(Straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder)

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 777 af 16. september 2002, som ændret senest ved lov nr. 458 af 10. juni 2003, foretages følgende ændringer:

1. § 752, stk. 2, affattes således:

”Stk. 2. Justitsministeren fastsætter regler om, i hvilke tilfælde kommunalbestyrelsen skal underrettes om og have adgang til at overvære afhøringen af sigtede under 18 år. For mistænkte personer under 15 år gælder bestemmelsen i § 821 d.”.

2. Efter kapitel 75 a indsættes som *kapitel 75 b*:

”Kapitel 75 b

Indgreb over for personer under 15 år

§ 821 a. Politiet kan tilbageholde en mistænkt person under 15 år, hvis betingelserne i § 755, stk. 1, er opfyldt, og tilbageholdelsens øjemed ikke kan opnås ved anvendelse af mindre indgribende foranstaltninger. § 755, stk. 2-5, samt § 758, stk. 1, og § 759 finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. Politiet skal snarest muligt gøre den tilbageholdte bekendt med mistanken og tidspunktet for tilbageholdelsen. Af rapporten skal fremgå, at denne regel er iagttaget.

Stk. 3. Tilbageholdelsen skal foretages så skånsomt som muligt. Anbringelse må ikke ske i arresthus. Anbringelse i venterum, detentionslokale eller lignende må kun

ske, når det er nødvendigt af sikkerhedsmæssige grunde, eller når det undtagelsesvis er påkrævet af hensyn til efterforskningen, og anden anbringelse ikke er mulig.

Stk. 4. Tilbageholdelsen skal være så kortvarig som mulig. Tilbageholdelsen må kun udstrækkes ud over 6 timer, når væsentlige hensyn til efterforskningen gør dette påkrævet. Tilbageholdelsen må i intet tilfælde udstrækkes ud over 24 timer. Tidspunktet for tilbageholdelsen og løsladelsen skal fremgå af rapporten.

§ 821 b. Indgreb, som efter denne lovs kapitel 71 om indgreb i meddelelshemmeligheden, observation og dataaflæsning, kapitel 72 om legemsindgreb, kapitel 73 om ransagning, kapitel 74 om beslaglæggelse og edition og kapitel 75 a om andre efterforskningsskridt kan foretages mod personer, der er sigtede eller mistænkte, finder tilsvarende anvendelse over for mistænkte personer under 15 år. Dette gælder dog ikke med hensyn til optagelse af fingeraftryk og personfotoграфи med henblik på senere identifikation, jf. § 792 b, stk. 1. Politiet må endvidere ikke opbevare personfotoграфи, fingeraftryk eller andet materiale og andre oplysninger, der er tilvejebragt ved legemsindgreb, og som vedrører mistænkte personer under 15 år, med henblik på senere identifikation.

Stk. 2. Indgreb, som efter denne lovs kapitel 71 om indgreb i meddelelshemmeligheden, observation og dataaflæsning, kapitel 72 om legemsindgreb, kapitel 73 om ransagning, kapitel 74 om beslaglæggelse og edition og kapitel 75 a om andre efterforskningsskridt kan foretages mod personer, der ikke er sigtede eller mistænkte, finder tilsvarende anvendelse over for personer under 15 år.

Stk. 3. Hvis foretagelsen af et indgreb som nævnt i stk. 1 og 2 er betinget af, at den pågældende meddeler samtykke til indgrebet, skal indehaveren af forældremyndigheden samtykke i indgrebets foretagelse.

§ 821 c. Ved vurderingen af om tilbageholdelse eller andre straffeprocessuelle indgreb over for personer under 15 år ville være et uforholdsmæssigt indgreb, skal der lægges vægt på den særlige belastning, som indgrebet på grund af den pågældendes unge alder må antages at indebære.

§ 821 d. Når en mistænkt person under 15 år tilbageholdes, skal politiet snarest muligt underrette kommunalbestyrelsen med henblik på, at en repræsentant fra kom-

municipalbestyrelsen kommer til stede. Det samme gælder, når afhøring skal ske, og mistanken angår en overtrædelse af straffeloven eller et forhold, der efter anden lov kan medføre fængselsstraf. En repræsentant fra kommunalbestyrelsen skal så vidt muligt have adgang til at overvære afhøringen, der foretages af politiet.

Stk. 2. Underretning efter stk. 1 om tilbageholdelse kan undlades, hvis tilbageholdelsen har været af ganske kort varighed. Underretning efter stk. 1 om afhøring kan undlades, hvis afhøringen foretages i direkte forbindelse med, at mistænkte af politiet træffes under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af et strafbart forhold, der i almindelighed alene ville medføre straf af bøde. Giver politiets oplysninger grundlag for at antage, at barnet kan have behov for sociale hjælpeforanstaltninger, skal underretning dog altid gives.

Stk. 3. Politiet skal snarest muligt underrette indehaveren af forældremyndigheden over den pågældende om tilbageholdelsen eller afhøringen. Indehaveren af forældremyndigheden skal så vidt muligt have adgang til at overvære afhøringen. Underretning om tilbageholdelsen eller afhøringen kan dog udsættes, og adgang til at overvære afhøringen nægtes, hvis dette er påkrævet af hensyn til efterforskningen. Det samme gælder, hvis underretning om tilbageholdelsen eller afhøringen eller overværelse af afhøringen undtagelsesvis må antages at stride mod væsentlige hensyn til barnet. Nægtes indehaveren af forældremyndigheden adgang til at overvære en afhøring, skal politiet snarest muligt underrette kommunalbestyrelsen herom med henblik på, at en repræsentant fra kommunalbestyrelsen kommer til stede.

§ 821 e. Efter anmodning fra forældremyndighedens indehaver eller fra politiet kan der beskikkes en advokat for en person under 15 år, når den pågældende efter sagens karakter og omfang må antages at have et ganske særligt behov for advokatbistand, og

- 1) den pågældende skal afhøres i anledning af mistanke om en lovovertrædelse, der i almindelighed ville medføre fængselsstraf, eller
- 2) der skal iværksættes et indgreb, som efter lovens almindelige regler forudsætter, at der er rejst sigtelse mod den pågældende.

Stk. 2. I de tilfælde, der er nævnt i § 792 c, stk. 4, skal der beskikkes advokat efter anmodning.

§ 821 f. Er der beskikket advokat for en person under 15 år i medfør af § 821 e, finder reglerne i §§ 745-748 anvendelse med hensyn til den beskikkede advokat.

Stk. 2. Om beskikkelse af advokat for mistænkte personer under 15 år gælder de samme regler som ved beskikkelse af forsvarer, jf. § 735. Om salær og godtgørelse for udlæg til den beskikkede advokat gælder samme regler som i tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 31.

Et mindretal i udvalget foreslår, at § 821 a, stk. 3, affattes således:

Stk. 3. Tilbageholdelsen skal foretages så skånsomt som muligt. Anbringelse må ikke ske i arresthus. Anbringelse i venterum, detentionslokale eller lignende må kun ske, når det er nødvendigt af sikkerhedsmæssige grunde.

Bemærkninger til lovudkastet

Lovudkastet indeholder forslag til et nyt kapitel i retsplejeloven om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under 15 år, og fastslår at de straffeprocessuelle tvangsindgreb som hovedregel kan finde anvendelse over for børn under den kriminelle lavalder efter de almindelige regler herom. Lovudkastet indeholder endvidere regler om underretning af indehaveren af forældremyndigheden og af de sociale myndigheder og om advokatbeskikkelse i visse tilfælde for mistænkte under 15 år. Herudover indeholder lovudkastet enkelte konsekvensændringer som følge af det foreslåede nye kapitel i retsplejeloven.

Formålet med lovudkastet er navnlig at tilvejebringe et klart hjemmelsgrundlag i retsplejeloven for, hvilke indgreb der – i forbindelse med en strafferetlig efterforskning – efter omstændighederne kan foretages over for børn under den kriminelle lavalder, som mistænkes for en forbrydelse.

Reglerne om indgreb over for børn under 15 år foreslås indsat i et nyt kapitel 75 b (§§ 821 a- 821 f), således at kapitlet bliver det sidste kapitel i andet afsnit (Sagens forberedelse, inden tiltale rejses) i retsplejelovens 4. bog (Strafferetsplejen). Kapitlet vil

herved naturligt følge efter retsplejelovens kapitler om de enkelte straffeprocessuelle indgreb (bl.a. kapitel 68 om afhøringer og særlige efterforskningskridt, kapitel 69 om anholdelse, kapitel 71 om indgreb i meddelelshemmeligheden, observation og dataaflæsning, kapitel 72 om legemsindgreb, kapitel 73 om ransagning, kapitel 74 om beslaglæggelse og edition, kapitel 75 a om andre efterforskningskridt).

Strafferetsplejeudvalget har som grundlag for lovudkastet foretaget en gennemgang af retsplejelovens gældende regler om straffeprocessuelle tvangsindgreb, samt overvejet om de enkelte indgreb efter gældende ret må antages at finde tilsvarende anvendelse med hensyn til børn under 15 år.

For hovedparten af de straffeprocessuelle tvangsindgreb opstiller retsplejeloven særlige mistankekrav, således at det er en betingelse for at foretage indgrebet, at den, som indgrebet retter sig imod, er mistænkt, sigtet, tiltalt eller dømt for forbrydelsen. Visse indgreb kan imidlertid under særlige betingelser foretages over for ikke-mistænkte, jf. § 792 d, stk. 1, § 792 d, stk. 2 og 4 (visse legemsindgreb), § 795 (ransagning af husrum mv.), § 803, stk. 1, (beslaglæggelse), § 804 (edition), §§ 813-814 (fotoforevisning). Desuden gælder der for visse indgreb ikke noget mistankekrav, jf. herved § 781, stk. 5, 2. pkt., jf. stk. 1, nr. 1, (udvidet teleoplysning) og § 791 a (observation).

Retsplejeloven indeholder bestemmelser om straffeprocessuelle tvangsindgreb, der, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldte, kan foretages over for personer, som mistænkes for en forbrydelse. Dette gælder således § 781 om indgreb i meddelelshemmeligheden, der kræver, at der er bestemte grunde til at antage, at der på den pågældende måde gives meddelelser eller foretages forsendelser til eller fra en mistænkt. Ligeledes er det efter § 791 b om dataaflæsning en betingelse, at der er bestemte grunde til at antage, at informationssystemet anvendes af en mistænkt. Regler om indgreb over for mistænkte personer findes endvidere i § 794 om ransagning af mistænkt husrum mv., § 802, stk. 1 og 2, om henholdsvis beslaglæggelse af mistænkt genstande og af dennes gods, § 812 om forevisning uden for politiet af fotografi af mistænkte, § 817, stk. 1, om forevisning af mistænkte for personer uden for politiet (direkte konfronta-

tion), § 818, stk. 1, om offentliggørelse af signalement af mistænkte, § 818, stk. 2, om offentliggørelse af fotografi af mistænkte og § 819 om offentlig efterlysning.

Herudover indeholder retsplejeloven bestemmelser om straffeprocessuelle indgreb, der forudsætter, at den, som indgrebet rettes imod, er sigtet for en forbrydelse. Dette gælder således § 755, stk. 1, jf. § 758, stk. 2, (anholdelse), § 758, stk. 1, (legemsindgreb i forbindelse med anholdelse), § 759, jf. § 755, stk. 1, jf. § 758, stk. 2, (ransagning med henblik på anholdelse), § 760, stk. 4, (opretholdelse af anholdelse), § 762 (varetægtsfængsling), § 792 a, stk. 1, (legemsbesigtigelse af sigtede), § 792 a, stk. 2, (legemsundersøgelse af sigtede), § 792 b, stk. 1, (optagelse af fingeraftryk og personfotografi med henblik på senere identifikation), § 792 b, stk. 2, (udtagelse af blodprøver i forbindelse med lovovertrædelser hvori indtagelse af spiritus eller euforiserende stoffer er et led) og § 792 f (opbevaring hos politiet af personfotografi med henblik på senere identifikation).

For visse andre straffeprocessuelle indgreb er det en betingelse, at den pågældende er tiltalt (jf. § 802, stk. 3, om formuebeslag) eller dømt for forbrydelsen (jf. § 815, stk. 1, nr. 1-2 om forevisning af fotografier, som opbevares af politiet med henblik på senere identifikation).

For så vidt angår de indgreb, som ikke forudsætter, at den pågældende er sigtet, tiltalt eller dømt, må det efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse antages, at disse indgreb også efter gældende ret kan finde anvendelse over for børn under 15 år. Herudover er det er almindeligt antaget, at politiet efter omstændighederne kan foretage afhøring af børn under 15 år, som mistænkes for en forbrydelse, ligesom politiet antages at have en vis adgang til efter omstændighederne at tilbageholde børn under denne alder.

Efter gældende ret er det derimod tvivlsomt, om andre end de indgreb, der efter retsplejeloven forudsætter en sigtelse, kan anvendes over for børn under den kriminelle lavalder. Der antages dog at kunne ske tilbageholdelse (anholdelse) af børn under denne alder.

Strafferetsplejeudvalget har i kapitel 2 foretaget en nøje gennemgang af retsplejelovens regler om straffeprocessuelle tvangsindgreb, og udvalget har i kapitel 4 overvejet, hvorvidt de enkelte indgreb også bør kunne finde anvendelse over for børn under 15 år. Udvalget finder på baggrund af disse overvejelser, at der er et reelt og legitimt behov for at kunne anvende retsplejelovens straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn, selv om disse er under den kriminelle lavalder. Dette skyldes for det første hensynet til at opklare forbrydelser, herunder klarlægge hvem der vil eller ikke vil kunne straffes herfor. For det andet skyldes det hensynet til – i tide – at kunne skride ind med hjælpeforanstaltninger mv. over for børn under 15 år, der begår kriminalitet. Hensynet til de pågældende personers meget unge alder bør navnlig varetages dels ved en skærpet anvendelse af kravet om forholdsmæssighed (proportionalitetskravet), dels gennem bestemmelser, der sikrer, at forældrene og de sociale myndigheder inddrages.

Som følge af de særlige hensyn som gør sig gældende, når der er tale om børn under den kriminelle lavalder, foreslår udvalget nogle undtagelser til udgangspunktet om, at retsplejelovens regler om straffeprocessuelle tvangsindgreb finder tilsvarende anvendelse med hensyn til børn under 15 år. Efter lovudkastet kan der således ikke ske optagelse af fingeraftryk og personfotografi med henblik på senere identifikation eller opbevaring af personfotografi eller andet materiale med henblik på senere identifikation af børn under 15 år. Desuden kan de indgreb, som efter retsplejeloven forudsætter, at den pågældende er tiltalt eller dømt, efter lovudkastet fortsat ikke finde anvendelse over for børn under 15 år.

Med henblik på at tilvejebringe et tydeligt retsgrundlag for politiets adgang til i medfør af retsplejeloven at foretage straffeprocessuelle indgreb over for børn, som mistænkes for at have begået en forbrydelse, foreslår Strafferetsplejeudvalget, at der indføres udtrykkelige regler herom i retsplejeloven.

Lovudkastet er udformet i overensstemmelse med de anførte synspunkter.

Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til § 752, stk. 2

Bestemmelsen er en konsekvens af den foreslåede bestemmelse i § 821 d om underretning til kommunalbestyrelsen om tilbageholdelse og afhøring af mistænkte personer under 15 år. Der henvises til bemærkningerne vedrørende denne bestemmelse.

Til § 821 a

Det er almindeligt antaget, at der består en adgang for politiet til at tilbageholde børn under 15 år, når disse mistænkes for en forbrydelse. Rigsadvokaten har i meddelelse nr. 7/1998 fastsat nærmere retningslinjer herfor. Det fremgår af disse retningslinjer (pkt. 1.2.1.), at tilbageholdelse af børn under 15 år, der mistænkes for at have begået et strafbart forhold, forudsætter, at betingelserne for anholdelse er til stede, og at hensynet til sagens opklaring og barnets tarv gør tilbageholdelsen nødvendig. Endvidere fastsætter meddelelsen, at tilbageholdelsen skal bringes til ophør snarest muligt, og at tilbageholdelsen ikke må udstrækkes ud over, hvad der er strengt nødvendigt af hensyn til efterforskningen og for at sikre, at barnet overgives til rette vedkommende.

Udvalget har i forbindelse med udarbejdelsen af den foreslåede § 821 a nærmere overvejet, hvorvidt der bør anvendes udtrykket "*anholdelse*" eller "*tilbageholdelse*" af børn. Udvalgets lovudkast indebærer, at de almindelige regler om anholdelse på flere punkter gøres mere restriktive, når det drejer sig om børn under 15 år. På den baggrund har udvalget valgt at benytte udtrykket "*tilbageholdelse*".

§ 821 a, stk. 1, 1. pkt., fastsætter en udtrykkelig bestemmelse om politiets adgang til at tilbageholde børn under den kriminelle lavalder. Bestemmelsen henviser til de gældende almindelige anholdelsesbetingelser i § 755, stk. 1. Efter denne bestemmelse forudsætter anholdelse, at den pågældende med rimelig grund mistænkes for et strafbart forhold (mistankekravet), der er undergivet offentlig påtale (kriminalitetskravet), samt at anholdelse må anses for påkrævet for at hindre yderligere strafbart forhold, for at sikre den pågældendes foreløbige tilstedeværelse eller for at hindre, at den på-

gældende har samkvem med andre (indikationskravet). Efter den foreslåede bestemmelse er det således en betingelse for, at et barn under 15 år kan tilbageholdes, at mistankekravet, kriminalitetskravet og indikationskravet i § 755, stk. 1, er opfyldt.

Det forudsættes med den foreslåede bestemmelse, at tilbageholdelse af børn under 15 år i øvrigt sker efter nærmere administrative retningslinjer svarende til de i rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998 angivne.

Bestemmelsen i stk. 1, 1. pkt. opstiller som et yderligere krav, at tilbageholdelsens øjemed ikke kan opnås ved anvendelse af mindre indgribende foranstaltninger. Denne betingelse, der i øvrigt i dag må antages at følge af det almindelige krav om proportionalitet, er på grund af den særlige belastning, som tilbageholdelse må antages at indebære for børn, fundet rigtig at nævne udtrykkeligt i forbindelse med den foreslåede tilbageholdelsesbestemmelse. Tilbageholdelse må således ikke foretages, hvis tilbageholdelsens formål kan opnås f.eks. ved, at politiet underretter eller tilkalder indehaveren af forældremyndigheden over barnet eller de sociale myndigheder.

Efter *stk. 1, 2. pkt.*, i den foreslåede bestemmelse, finder § 755, stk. 2-5, tilsvarende anvendelse med hensyn til tilbageholdelse af børn under 15 år. Dette indebærer bl.a., at der efter de almindelige regler lovligt vil kunne ske tilbageholdelse af børn under den kriminelle lavalder efter de – restriktive – regler om anholdelse, der foretages af privatpersoner (§ 755, stk. 2), og at politiets anholdelsesbeføjelser under opløb ligeledes gælder med hensyn til børn (§ 755, stk. 3).

Endvidere indebærer bestemmelsen, at proportionalitetsreglen (§ 755, stk. 4), samt kravet om skånsomhed i § 758, stk. 1, 1. pkt., finder anvendelse ved tilbageholdelse af mistænkte børn under 15 år. Tilbageholdelse af børn under 15 år skal således foretages så skånsomt som muligt og under hensyntagen til den pågældendes unge alder og den særlige sårbarhed, som må antages at følge heraf. Om kravet om skånsomhed kan der i øvrigt henvises til bemærkningerne til bestemmelsens stk. 3 nedenfor.

Under tilbageholdelse af børn under 15 år gælder efter bestemmelsen endvidere § 758, stk. 1, 4. pkt., hvorefter en person, der er anholdt, ikke er undergivet andre indskrænkninger i sin frihed, end anholdelsens øjemed og ordenshensyn nødvendiggør.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at politiets adgang til at foretage legemsindgreb med henblik på at fratage den pågældende genstande og tage genstande i bevaring, når disse kan benyttes til vold eller undvigelse mv., jf. § 758, stk. 1, 2. og 3. pkt., samt adgangen til at foretage ransagning af hus, andre lokaliteter eller genstande for at eftersøge en mistænkt, jf. § 759, finder tilsvarende anvendelse over for mistænkte børn under 15 år. Om adgangen til at foretage ransagning over for børn henvises i øvrigt til bemærkningerne til den foreslåede § 821 b.

Når betingelserne for tilbageholdelse efter den foreslåede bestemmelse ikke længere er opfyldt, skal barnet straks løslades. Barnet vil dog efter omstændighederne kunne tilbageholdes efter de gældende regler om indgreb *uden for strafferetsplejen*, hvis dette er nødvendigt af hensyn til barnet selv – f.eks. fordi barnet må antages ikke at være i stand til at tage vare på sig selv. Barnet vil således efter omstændighederne kunne tilbageholdes efter reglerne om indgreb uden for strafferetsplejen med henblik på overgivelse af den pågældende til indehaveren af forældremyndigheden eller til de sociale myndigheder. Der henvises herom i øvrigt til betænkning nr. 1410/2002 om politilovgivning. Den foreslåede § 821 a omhandler alene tilbageholdelse af børn inden for strafferetsplejen.

Ifølge *stk. 2*, skal politiet, når en person under 15 år tilbageholdes, snarest muligt gøre den pågældende bekendt med mistanken og tidspunktet for tilbageholdelsen. Det skal fremgå af politirapporten, at denne regel er iagttaget. Bestemmelsen er i overensstemmelse med den gældende § 758, stk. 2, hvorefter politiet snarest muligt skal gøre den anholdte bekendt med sigtelsen og tidspunktet for anholdelsen. Da det må antages, at der ikke kan rejses formel sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder, finder udvalget, at det med den foreslåede bestemmelse bør præciseres, at tilbageholdte børn under 15 år på dette punkt har samme rettigheder.

Efter stk. 3, 1. pkt., skal tilbageholdelse af børn under 15 år foretages så skånsomt som muligt.

Udkastets stk. 3, 2. pkt., indeholder nærmere bestemmelser om anbringelsen af tilbageholdte børn.

Efter stk. 3, 2. pkt., må der ikke ske anbringelse af børn i arresthus. Efter 3. pkt., 1. led, må anbringelse i venterum, detentionslokale eller lignende kun ske, når det er nødvendigt af sikkerhedsmæssige grunde. Ved ”lignende” forstås aflåste rum, hvor barnet befinder sig uden at være sammen med politipersonale eller socialmedarbejdere.

Der kan med hensyn til spørgsmålet om anbringelse af sikkerhedsmæssige grunde i øvrigt henvises til, at en kommission vedrørende politiets forhold, der blev nedsat af justitsministeren den 8. juli 1998, i betænkning nr. 1410/2002 om politilovgivning har udarbejdet et udkast til en lov om politiets virksomhed (politiloven). Lovudkastets § 10, stk. 4 og 5, indeholder særlige regler om anbringelse af børn, der er frihedsberøvede (uden for strafferetsplejen). Efter § 10 stk. 4, må der ikke ske detentionsanbringelse af børn under 12 år. Et barn under 15 år må kun anbringes i detention, hvis anden anbringelse er sikkerhedsmæssig uforsvarlig som følge af barnets adfærd. Det fremgår af bemærkningerne til denne bestemmelse, at anbringelse i detention af børn på 12-14 år vil kunne ske, hvis barnets opførsel har karakter af voldelig eller ustyrlig adfærd, der indebærer en alvorlig risiko for skade på barnet selv eller på andre, og hvor anden anbringelse af barnet som følge heraf ikke skønnes forsvarlig. Det fremgår endvidere af bemærkningerne, at provokerende og generende adfærd således ikke i sig selv kan begrunde detentionsanbringelse.

Udvalget kan tilslutte sig de af Politikommissionen anførte synspunkter, og den foreslåede § 821 a, stk. 3, 3. pkt., 1. led, om anbringelse af sikkerhedsmæssige grunde er udformet i lyset heraf. Anbringelse i venterum mv. af børn under 15 år efter § 821 a, stk. 3, forudsættes således kun at kunne finde sted på lignende betingelser – herunder aldersgrænsen for detentionsanbringelse. Udvalget har herved lagt vægt på, at begrænsninger, som dem der er opstillet af Politikommissionen, naturligt følger af for-

holdets karakter og af det nødvendighedskriterium, der fremgår af den af Strafferetsplejeudvalget foreslåede § 821 a, stk. 3, 3. pkt., 1. led.

Med hensyn til spørgsmålet om enrumsanbringelse af efterforskningsmæssige grunde har udvalget delt sig i et flertal og et mindretal.

Som undtagelse til hovedregelen om, at anbringelse af børn i venterum, detentionslokale eller lignende kun kan ske af sikkerhedsmæssige grunde, indeholder lovudkastet i *stk. 3, 2. pkt., 2. led*, et flertals forslag (udvalgets medlemmer bortset fra Søren Søltøft Madsen og Merethe Stagetorn) om, at børn herudover ligeledes kan anbringes på denne måde, når det undtagelsesvis er påkrævet af hensyn til efterforskningen, og anden anbringelse ikke er mulig. Flertallet forudsætter herved, at enrumsanbringelse af efterforskningsmæssige grunde kun finder sted, når der er tale om alvorlig personfarlig kriminalitet – navnlig vold, voldtægt og væbnet røveri – og når denne anbringelsesmåde er nødvendig af væsentlige efterforskningsmæssige grunde. Det må endvidere kræves, at det ikke er praktisk muligt at anbringe barnet på anden måde. Anbringelse i venterum mv. kan således kun ske i tilfælde, hvor der ikke er disponibelt mandskab hos politiet eller hos de sociale myndigheder, der kan være til stede sammen med barnet.

Endvidere foreslår flertallet, at der i tilknytning til bestemmelsen administrativt indføres en pligt for politiet til at indberette enrumsanbringelse af børn – efter den foreslåede bestemmelse – til Rigsadvokaten, der således får til opgave at vurdere om anvendelsen i praksis af denne anbringelsesmåde giver anledning til justeringer med henblik på begrænsning.

Med hensyn til kravet om proportionalitet henvises til bemærkningerne til den foreslåede § 821 c.

Om anbringelsesmåden for mistænkte børn, der tilbageholdes, giver rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998 administrative retningslinier. Meddelelsens pkt. 1.2.2. har følgende ordlyd:

”Tilbageholdte børn under 15 år skal anbringes i almindeligt kontor, vagt-lokale eller lignende. Anbringelse i venterum eller detentionslokale må kun ske, såfremt anden anbringelse ikke er mulig. Anbringelse i arresthus må ikke finde sted. Håndjern og lignende magtmidler må ikke benyttes.”

Et mindretal af udvalgets medlemmer (Søren Søltøft Madsen og Merethe Stagetorn) foreslår, at enrumsanbringelse af mistænkte under 15 år af efterforskningsmæssige grunde ikke tillades, og foreslår derfor, at lovudkastets § 821 a, stk. 3, 2. pkt., 2. led (om enrumsanbringelse af efterforskningsmæssige grunde) udgår. Disse medlemmer lægger vægt på, at frihedsberøvelse af børn under 15 år i sig selv er et meget alvorligt indgreb, og at anbringelse af et barn alene i et aflåst rum indebærer en sådan risiko for traumatisering, at hensynet til efterforskningen aldrig kan være tilstrækkelig begrundelse herfor.

Efter *stk. 4, 1.- 3. pkt.*, skal tilbageholdelse af børn under 15 år være så kortvarig som mulig. Tilbageholdelsen må kun udstrækkes ud over 6 timer, når væsentlige hensyn til efterforskningen gør dette påkrævet, og må i intet tilfælde udstrækkes ud over 24 timer.

Bestemmelsen indebærer, at der for tilbageholdte børn under den kriminelle lavalder indføres et klart udgangspunkt om, at tilbageholdelse ikke må have en varighed ud over 6 timer. Fristen foreslås indsat med henblik på at understrege vigtigheden af, at tilbageholdelse af børn tidsmæssigt kun må udstrækkes i et omfang, som er strengt nødvendig for, at tilbageholdelsens formål kan opnås. Den pågældende må således normalt løslades eller overgives til forældremyndighedsindehaveren eller de sociale myndigheder senest 6 timer efter tilbageholdelsens iværksættelse. Det bemærkes i denne forbindelse, at Politikommissionen i betænkning nr. 1410/2002 bl.a. har foreslået, at der for frihedsberøvelse af børn uden for strafferetsplejen fastsættes en absolut tidsfrist på 6 timer.

Fristen på 6 timer for tilbageholdelse af børn under 15 år i den foreslåede § 821 a, stk. 4, er dog ikke absolut. Efter lovudkastet kan tilbageholdelse således udstrækkes ud over 6 timer, når væsentlige hensyn til efterforskningen gør det påkrævet. Der kan f.eks. være tale om sager, hvor der skal gennemføres en retsmedicinsk undersøgelse

af barnet, der kræver, at barnet transporteres over en længere afstand til det sted – f.eks. fra Frederikshavn til Retsmedicinsk Institut i Århus – hvor undersøgelsen skal foretages.

Opretholdelse af en tilbageholdelse ud over 6 timer kan i øvrigt navnlig tænkes at finde sted i sager om grov kriminalitet – f.eks. voldsforbrydelser og bandekriminalitet – hvor det efter en konkret vurdering findes nødvendigt med henblik på at hindre yderligere strafbart forhold eller at forhindre, at den pågældende modarbejder sagens opklaring, f.eks. ved at advare andre mistænkte på fri fod. Det forudsættes herved endvidere, at tilbageholdelsens øjemed ikke kan opnås ved mindre indgribende midler, eller ved at overgive den pågældende til de sociale myndigheder mv.

Det er sigtet med udkastet, at tilbageholdelse af efterforskningsmæssige grunde skal afsluttes snarest muligt. Hvis det derefter af andre grunde er nødvendigt med en fortsat tilbageholdelse – f.eks. for at afvente at barnet afhentes af sine forældre eller transporteres til en social institution efter aftale med socialforvaltningen – må den fortsatte tilbageholdelse bero på andre regler. Såfremt Politikommissionens forslag gennemføres, vil dette regelsæt skulle anvendes. I modsat fald bør der fastsættes regler om tilbageholdelse af de nævnte sociale hensyn på andet grundlag.

Efter den foreslåede bestemmelses *stk. 4, 4. pkt.*, skal tidspunktet for tilbageholdelsen og løsladelsen fremgå af rapporten. Reglen svarer til den gældende § 760, stk. 1, (smh. § 758, stk. 2, 2. pkt.).

Til § 821 b

Bestemmelsen omhandler politiets adgang til at foretage andre straffeprocessuelle indgreb end tilbageholdelse over for børn under 15 år.

Stk. 1, 1. pkt., fastsætter, at de straffeprocessuelle tvangsindgreb, som efter retsplejelovens kapitel 71 om indgreb i meddelelshemmeligheden, observation og dataaf-læsning, kapitel 72 om legemsindgreb, kapitel 73 om ransagning, kapitel 74 om be-slaglæggelse og edition og kapitel 75 a om andre efterforskningskridt kan foretages

mod personer, der er sigtede eller mistænkte, finder tilsvarende anvendelse over for mistænkte børn under 15 år. Bestemmelsen indebærer, at de nævnte indgreb som udgangspunkt alle kan finde anvendelse over for mistænkte børn under den kriminelle lavalder, såfremt de almindelige betingelser for indgrebets foretagelse er opfyldt – herunder bl.a. kravet om indgrebets proportionalitet.

Det fremgår af retsplejelovens gældende regler, at der i en række tilfælde kan foretages straffeprocessuelle indgreb over for personer, som er *mistænkte* i en straffesag (jf. f.eks. § 781, stk. 1, § 794, stk. 1, § 802, stk. 1 og § 812, stk. 1, § 817, stk. 2 og 3). For visse andre straffeprocessuelle indgreb er det imidlertid et krav, at der er rejst *sigtelse* mod den pågældende. Dette gælder således bl.a. med hensyn til § 792 a, stk. 1, om legemsbesigtigelse af sigtede, § 792 a, stk. 2, om legemsundersøgelse af sigtede samt § 817, stk. 2 og 3, om forevisning af sigtede i konfrontationsparade. Med hensyn til indgreb i medfør af § 758, stk. 1, om visse legemsindgreb i forbindelse med anholdelse, og § 759 om ransagning for at eftersøge en mistænkt henvises til den foreslåede § 821 a, stk. 1, 2. pkt., samt bemærkningerne til denne bestemmelse.

Da der ikke kan rejses formel sigtelse mod børn under 15 år, må det efter gældende ret antages at være tvivlsomt, i hvilket omfang de straffeprocessuelle indgreb, der kræver, at den pågældende er sigtet, finder anvendelse over for børn under denne alder.

Ved den foreslåede § 821 b, stk. 1, 1. pkt., fastslås det, at de i retsplejelovens kapitel 71-74 og 75 a nævnte straffeprocessuelle indgreb mod mistænkte eller sigtede personer som udgangspunkt finder tilsvarende anvendelse over for *mistænkte børn under 15 år*.

Bestemmelsen indebærer derimod ikke, at de af de i kapitel 71-74 og 75 a nævnte indgreb, som kun kan iværksættes mod personer som er tiltalte eller dømte, finder anvendelse over for mistænkte under den kriminelle lavalder, jf. § 802, stk. 3, om formuebeslag og § 815 om forevisning af fotografier, som opbevares af politiet med henblik på senere identifikation, jf. § 792 f.

Bestemmelsen indebærer, at det er de almindelige betingelser for iværksættelsen af det pågældende straffeprocessuelle indgreb, der finder anvendelse, når indgrebet ønskes gennemført over for et barn under den kriminelle lavalder. I den forbindelse skal det fremhæves, at det forudsættes, at mistanken mod barnet, når der er tale om et indgreb, som efter retsplejeloven kræver, at der er rejst sigtelse mod den pågældende, har en sådan styrke, at der ville kunne rejses formel sigtelse, hvis barnet havde været over den kriminelle lavalder. Hvis dette ikke er tilfældet, kan indgrebet eventuelt være omfattet af reglen i lovudkastets § 821 b, stk. 2, om indgreb over for personer, der ikke er sigtede eller mistænkte.

Endvidere indebærer bestemmelsen, at de særlige bestemmelser om advokatbeskikkelse i § 784, stk. 1, og § 785, 787 om indgreb i meddelelshemmeligheden, § 791 a, stk. 6, om observation, § 791 b, stk. 3, om dataaflysning, og § 799, stk. 2, om hemmelig ransagning finder tilsvarende anvendelse. Der henvises vedrørende advokatbeskikkelse for mistænkte børn under 15 år – herunder i tilfælde der omfattes af bestemmelsen om forsvarerbeskikkelse i § 792 c, stk. 4, om legemsundersøgelse – endvidere til den foreslåede § 821 e samt bemærkningerne til denne bestemmelse.

Den foreslåede bestemmelse i *stk. 1, 2. og 3. pkt.*, fastsætter, at visse særlige straffeprocessuelle indgreb, der efter retsplejeloven kan iværksættes over for personer, som er sigtede, dog i det hele ikke finder anvendelse på mistænkte under 15 år. Dette gælder således med hensyn til reglen i § 792 b, stk. 1, om optagelse af fingeraftryk og personfotografi med henblik på senere identifikation (stk. 1, 2. pkt.). Endvidere bestemmer 3. pkt., at opbevaring med henblik på senere identifikation af personfotografi, fingeraftryk og andet materiale og andre oplysninger, der er tilvejebragt ved legemsindgreb (stk. 1, 3. pkt.), ikke må foretages af politiet, jf. herved bestemmelsen i § 792 f, stk. 1 og 2 .

Begrundelsen for disse undtagelser er, at udvalget finder, at det ville være for vidtgående at tillade politiet at foretage sådanne indgreb, som ikke tager sigte på den aktuelle sag som efterforskes, men på at opbevare materiale i form af fingeraftryk og personfotografi mv. med henblik på senere at kunne identificere den pågældende – f.eks. opbevaring af fotografi af den pågældende til indsættelse i politiets fotosamling (foto-

teker). Da børn under den kriminelle lavalder ikke kan straffes, bør politiets adgang til at foretage straffeprocessuelle indgreb over for børn efter udvalgets opfattelse ikke udstrækkes ud over den konkrete sag, i hvilken barnet er mistænkt. Dette gælder uanset om politiet anser den pågældende for skyldig.

Formålet med de foreslåede bestemmelser er navnlig at sikre, at politiet ikke registrerer børn under den kriminelle lavalder, som har været mistænkt, med henblik på senere identifikation – f.eks. i fototek, fingeraftryk- eller DNA-register.

Med hensyn til destruktion af fingeraftryk, personfoto og andet lignende materiale, der er egnet til identifikation af et barn under 15 år, gælder i øvrigt de almindelige regler – herunder bestemmelserne i § 792 f, stk. 2 og 3 (smh. stk. 1).

Efter stk. 2 finder indgreb, som efter retsplejelovens kapitel 71 om indgreb i meddelelseshemmeligheden, observation og dataaflysning, kapitel 72 om legemsindgreb, kapitel 73 om ransagning, kapitel 74 om beslaglæggelse og edition og kapitel 75 a om andre efterforskningskridt kan foretages mod personer, der ikke er sigtede eller mistænkte, tilsvarende anvendelse over for børn under 15 år. Dette indebærer, at indgreb, som efter gældende ret forudsætter, at den pågældende enten *ikke* er sigtet eller *ikke* er mistænkt, efter omstændighederne også kan anvendes over for børn under 15 år. Det drejer sig således om § 781, stk. 5, 2. pkt., om udvidet teleoplysning, § 791 a om observation, § 792 d, stk. 1, om virkningen af ikke-sigtedes samtykke til legemsindgreb, § 792 d, stk. 2, om legemsbesigtigelse, der ikke kræver afklædning, § 792 d, stk. 4, om visitation af tøjet på personer, der opholder sig på gerningsstedet, med henblik på at finde våben, § 795 om ransagning af husrum, andre lokaliteter eller genstande, som en person, der ikke er mistænkt, har rådighed over, § 803, stk. 1, om beslaglæggelse af genstande, som en person, der ikke er mistænkt, har rådighed over, § 804 om edition samt §§ 813 og 814 om forevisning af fotografier af personer, der ikke er mistænkt.

Straffeprocessuelle indgreb, som efter retsplejeloven kan foretages over for personer, der ikke er mistænkte eller sigtede, må også efter gældende ret anses for at omfatte ikke mistænkte børn under den kriminelle lavalder. Den foreslåede bestemmelse in-

deholder således på dette punkt alene en præcisering af retsstillingen, og indebærer ikke en udvidelse af adgangen til at foretage indgreb over for børn under 15 år, som ikke er mistænkte i sagen. Retsstillingen ville således være den samme uden bestemmelsen, men udvalget har fundet denne præcisering naturlig i lyset af, at der med udkastet i øvrigt gives udtømmende regler om anvendelse af straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder. Er den pågældende mistænkt, er det som udgangspunkt i stedet reglerne i den foreslåede stk. 1, der finder anvendelse. De indgreb, der efter retsplejeloven kan foretages over for *ikke sigtede* personer, vil imidlertid efter omstændighederne kunne foretages over for et barn under 15 år, som nok er mistænkt, men hvor mistanken ikke har en sådan styrke, at der, hvis barnet havde været over den kriminelle lavalder, ville kunne rejses sigtelse mod den pågældende. Der henvises i den forbindelse til bemærkningerne til stk. 1, 1. pkt., ovenfor.

Stk. 3, 1. pkt., omhandler spørgsmålet om kompetencen til at meddele samtykke til foretagelsen af straffeprocessuelle indgreb over for børn under 15 år.

Retsplejeloven indeholder en række bestemmelser om samtykke til straffeprocessuelle indgreb. Det gælder således § 791 a, stk. 4, om observation, § 792 c, stk. 3 og 5 og § 792 d, stk. 1, om visse legemsindgreb, § 795 og § 796, stk. 5, om ransagning, § 806, stk. 7 og § 807 a om beslaglæggelse, § 814, stk. 1, om fotoforevisning og § 817, stk. 3, om direkte konfrontation og konfrontationsparade.

Hvis et straffeprocessuelt indgreb, som nævnt i stk. 1 og 2, forudsætter samtykke fra den, som indgrebet vedrører, fastsætter bestemmelsen i stk. 3, 1. pkt., at det som udgangspunkt er indehaveren af forældremyndigheden over den pågældende, der skal give samtykke til indgrebet. Udvalget har nærmere overvejet, om der burde foreslås særlige regler om beskikkelse af en ad-hoc værge for barnet med henblik på at tage stilling til spørgsmålet om samtykke til legemsindgreb, i tilfælde, hvor der er risiko for en interessekonflikt mellem barnet og forældremyndighedens indehaver.

I betænkning nr. 1420/2002 om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn (s. 98 ff.), anfører en arbejdsgruppe under Justitsministeriet, at beskikkelse af en ad-hoc værge ikke er det rette instrument til at løse spørgsmålet om varetagelse af

barnets interesser i forhold til medvirken i politiets efterforskning, når forældremyndighedsindehaveren modsætter sig dette. Arbejdsgruppen fremhæver i den forbindelse bl.a., at det i givet fald vil være vanskeligt for en ad-hoc værge at modsætte sig omgivelsernes forventning om, at der gives samtykke. Endvidere peger arbejdsgruppen på, at det, i tilfælde hvor der er to indehavere af forældremyndigheden over det pågældende barn, må antages at være tilstrækkeligt for indgrebets gennemførelse, at den ene af forældremyndighedsindehaverne ikke modsætter sig indgrebets gennemførelse. Arbejdsgruppen fremhæver desuden, at løsningen af tilfælde, hvor en indehaver af forældremyndigheden modsætter sig indgrebet over for barnet, i øvrigt må afhænge af den konkrete situation.

Af lignende grunde finder Strafferetsplejeudvalget ikke anledning til at fastsætte særlige regler for tilfælde, hvor der kan formodes at eksistere den nævnte interessekonflikt mellem barnet og indehaveren af forældremyndigheden. Dette spørgsmål må løses efter den gældende lovgivning og under hensyn til omstændighederne i den konkrete sag.

Børn og unge under 18 år, der ikke har indgået ægteskab, er mindreårige og dermed umyndige, jf. værgemålslovens § 1. Mindreårige kan som udgangspunkt ikke selv forpligte sig ved retshandler eller råde over deres formue, idet den mindreåriges værge (normalt forældremyndighedens indehavere) handler på den mindreåriges vegne i økonomiske anliggender.

Som det fremgår af værgemålslovens § 42, er der dog en række undtagelser herfra. Efter denne bestemmelse kan den mindreårige bl.a. selv råde over, hvad den pågældende har modtaget ved gave eller testamente med vilkår om, at det er til den mindreåriges egen rådighed. Endvidere kan umyndige i et vist omfang råde over penge, som den pågældende har fået til rådighed af værgen, jf. herved værgemålslovens § 25, stk. 3.

Den umyndiges rådighed omfatter også indtægter af det erhvervede, og hvad der træder i stedet herfor.

Udvalget har overvejet at stille forslag om en regel, hvorefter barnets samtykke er tilstrækkeligt med hensyn indgreb rettet mod genstande, som barnet efter de nævnte regler selv må antages at kunne råde over. En sådan regel ville dog kun være aktuel i et fåtal af tilfælde, og det ville ofte i det enkelte tilfælde være vanskeligt at vurdere, om reglen kunne finde anvendelse. Udvalget har derfor ikke foreslået en sådan regel.

Udvalget har endvidere overvejet, om der bør foreslås en særlig regel, hvorefter børn, der er fyldt 12 år, selv skal meddele samtykke for, at betingelserne for legemsindgreb efter § 792 c, stk. 3 og 5, og § 792 d, stk. 1, kan anses for opfyldt.

I betænkning nr. 1420/2002 (s. 99) anfører arbejdsgruppen om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn, at i alt fald større børns stillingtagen – dvs. børn på omkring 12 år og derover – efter arbejdsgruppens opfattelse bør indgå ved vurderingen af, om der skal foretages en legemsundersøgelse.

Udvalget kan tilslutte sig dette synspunkt. Den særlige karakter af legemsindgreb – herunder f.eks. en gynækologisk undersøgelse – gør det nærliggende at inddrage større børn i beslutningen om, hvorvidt samtykke skal gives. Udvalget har imidlertid valgt ikke at foreslå en udtrykkelig regel om samtykke for børn på 12 år og derover. Dels vil forældrene oftest være nærmest til at bedømme om eventuel modvilje fra barnet er alvorligt ment, og forældrene kan i så fald nægte samtykke. Dels vil lægen altid skulle vurdere, om foretagelse af undersøgelsen er forsvarlig. Gennemtvungelse ved magt, f.eks. i form af narkose over for et større barn, der ikke ønsker at medvirke, forudsættes ikke at ske. En udtrykkelig regel om, at samtykke fra barnet skal indhentes vil endvidere kunne lægge et urimeligt ansvar på barnet.

Til § 821 c

Den foreslåede § 821 c omhandler proportionalitetsvurderingen med hensyn til strafprocessuelle indgreb over for børn under den kriminelle lavalder. Efter bestemmelsen skal der ved vurderingen efter de gældende regler om proportionalitet (jf. §§ 755, stk. 4, 782, stk. 1, 791 a, stk. 5, 791 b, stk. 2, 792 e, stk. 1, 797, 805, stk. 1, 816, stk. 1, 817, stk. 4, 818, stk. 3, og 819, stk. 3) lægges vægt på den særlige belastning, som

indgrebet på grund af den pågældendes unge alder må antages at indebære. Dette må i øvrigt også antages at følge allerede af den almindelige proportionalitetsgrundsætning, som antages at gælde for alle straffeprocessuelle tvangsindgreb. Udvalget finder det imidlertid væsentligt, at dette hensyn nævnes udtrykkeligt i forbindelse med indførelsen af særlige regler om straffeprocessuelle indgreb over for børn under 15 år. Reglen har også betydning i forhold til menneskerettighederne, jf. kapitel 2, pkt. 18.1. og 2.

Til § 821 d

§ 821 d, stk. 1, omhandler politiets pligt til at underrette de sociale myndigheder i forbindelse med tilbageholdelse og afhøring af mistænkte børn under den kriminelle lavalder. Efter bestemmelsens *1. pkt.*, skal politiet, når børn under denne alder tilbageholdes, snarest muligt underrette kommunalbestyrelsen med henblik på, at en repræsentant kommer til stede. Det samme gælder efter bestemmelsens *2. pkt.*, når der skal ske afhøring af børn under denne alder, og mistanken angår enten en overtrædelse af straffeloven eller et forhold, der efter anden lovgivning kan medføre fængselsstraf. Det følger af bestemmelsen, at underretning til kommunalbestyrelsen om tilbageholdelse eller afhøring så vidt muligt skal ske inden gennemførelsen af tilbageholdelsen eller afhøringen af barnet.

En repræsentant fra kommunalbestyrelsen skal så vidt muligt have adgang til at overvære afhøringer, der foretages af politiet. Det er herved en forudsætning, at tilkaldelsen af en repræsentant fra kommunalbestyrelsen ikke bevirker, at tilbageholdelsen af barnet udstrækkes ud over det strengt nødvendige, jf. § 821 a, stk. 4.

Bestemmelsen i § 821 d, stk. 1, er i overensstemmelse med de retningslinjer, der er fastsat i rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998. Det fremgår bl.a. heraf (pkt. 1.3.), at politiet skal tilkalde en repræsentant for de stedlige sociale myndigheder, når et barn under 15 år tilbageholdes, eller når barnet skal afhøres. Repræsentanten for de sociale myndigheder skal have lejlighed til at overvære afhøringen af barnet (jf. pkt. 2.2.).

Med hensyn til afhøring har udvalget – i overensstemmelse med reglerne i rigsadvokatens bekendtgørelse nr. 786 af 21. september 1992 om underretning af kommunalbestyrelsen om afhøringer af sigtede under 18 år – dog begrænset tilkaldepligten til tilfælde, hvor mistanken mod barnet angår enten en overtrædelse af straffeloven eller et forhold, der efter særlovgivningen kan medføre fængselsstraf. Formålet med denne begrænsning af tilkaldepligten er at undgå at inddrage de sociale myndigheder i bagatelsager. Det kan i den forbindelse nævnes, at det fremgår af Socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. april 1998 om kommunes bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring (§ 1, stk. 1, nr. 4), at kommunens pligt til at sende en repræsentant ikke gælder i rene bagatelsager, eller hvis forældrene efter det oplyste vil være til stede.

Om tilfælde, hvor der kan være behov for sociale hjælpeforanstaltninger, henvises til den foreslåede bestemmelses stk. 2, sidste pkt., samt bemærkningerne nedenfor.

Det er oplyst over for udvalget, at der i praksis er set eksempler på, at en repræsentant fra de sociale myndigheder, der tilkaldes af politiet i anledning af afhøring mv. af mindreårige, slet ikke eller ikke med den fornødne hurtighed kommer til stede. Udvalget finder på den baggrund anledning til at understrege, at det – navnlig i sager om alvorlig kriminalitet – har meget væsentlig betydning, at der, i tilfælde hvor der sker sådan tilkaldelse i forbindelse med tilbageholdelse eller afhøring af børn, hurtigst muligt kommer en repræsentant fra de sociale myndigheder til stede.

Efter *stk. 2, 1. pkt.*, kan underretning om *tilbageholdelse* efter stk. 1, undlades, hvis tilbageholdelsen har været af ganske kort varighed, hvorefter den pågældende er løsladt. Bestemmelsen tager navnlig sigte på tilfælde, hvor den pågældende løslades umiddelbart efter tilbageholdelsen, fordi politiet straks konstaterer, at tilbageholdelse af den pågældende er ubegrundet.

Efter *stk. 2, 2. pkt.*, kan underretning om afhøring i medfør af stk. 1, undlades, hvis afhøringen foretages i direkte forbindelse med, at mistænkte af politiet træffes under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af et strafbart forhold, der i almindelighed alene ville medføre straf af bøde. Denne bestemmelse er i overensstemmelse med § 1,

stk. 2, i rigsadvokatens bekendtgørelse nr. 786 af 21. september 1992 om underretning af kommunalbestyrelsen om afhøringer af sigtede under 18 år, hvorefter politiet kan undlade underretning om afhøringer, der foretages i direkte forbindelse med, at sigtede af politiet træffes under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af et strafbart forhold, for hvilket der ikke bliver spørgsmål om højere straf end bøde.

Hvis et forhold, for hvilket et mistænkt barn tilbageholdes eller skal afhøres, giver grundlag for at antage, at barnet kan have behov for, at der iværksættes sociale hjælpeforanstaltninger, fastsættes det i *stk. 2, 3. pkt.*, at underretning – uanset bestemmelserne i stk. 2, 1. og 2. pkt. – altid skal gives. Det forudsættes herved, at underretning i sådanne tilfælde gives, så snart det viser sig, at der er behov for hjælpeforanstaltninger, og ikke først når sagen afsluttes.

Den foreslåede bestemmelse indeholder i *stk. 3, 1. og 2. pkt.*, endvidere regler om underretning af indehaveren af forældremyndigheden om tilbageholdelse og afhøring af barnet. Efter bestemmelsen skal indehaveren af forældremyndigheden som udgangspunkt snarest muligt have underretning om tilbageholdelsen eller afhøringen, og indehaveren af forældremyndigheden skal så vidt muligt have adgang til at overvære afhøringen.

Omfanget af den foreslåede pligt til at underrette forældre om tilbageholdelse og afhøring af barnet svarer til de retningslinjer, som fremgår af rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998 (pkt. 1.3.).

Efter meddelelsen (pkt. 2.2.) beror det imidlertid på politiets bestemmelse, om barnets forældre kan være til stede under afhøringen. Den foreslåede bestemmelses stk. 3, 2. pkt. indebærer derimod, at der opstilles et udgangspunkt om, at forældre, der har forældremyndighed over barnet, så vidt muligt har adgang til at overvære politiets afhøringer af barnet.

Som undtagelse til udgangspunktet om, at forældremyndighedsindehaveren skal have underretning om politiets tilbageholdelse og afhøring af barnet og adgang til at overvære afhøringer, fastsættes i *stk. 3, 3. pkt.*, at underretning kan udsættes og adgang

nægtes, hvis dette er påkrævet af hensyn til efterforskningen. F.eks. kan politiet efter bestemmelsen undlade at underrette barnets forældre om afhøringen eller nægte forældrene adgang til afhøringen, hvis forældrenes tilstedeværelse må antages at forhindre eller væsentligt besværliggøre afhøringen af barnet, eller hvis barnets forældre selv er mistænkte i sagen.

Bestemmelsen svarer på dette punkt til pkt. 2.2. i rigsadvokatens meddelelse nr. 7/1998, hvorefter underretning kan udsættes, i det omfang efterforskningen nødvendiggør det.

Endvidere fastsættes i stk. 3, 4. pkt., at underretning af indehaveren af forældremyndigheden undtagelsesvis kan undlades og adgang nægtes, hvis underretning eller adgang til at overvære afhøringen må antages at stride mod væsentlige hensyn til barnet. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvor barnet er tvangsfjernet, eller hvor der måtte være risiko for utilbørlige reaktioner fra indehaveren af forældremyndigheden. Overvejer politiet at nægte adgang af hensyn til barnet, forudsættes dette spørgsmål forudgående drøftet med en repræsentant for kommunalbestyrelsen.

Der forudsættes altid at være en repræsentant for kommunalbestyrelsen til stede ved afhøringer, hvor forældrene nægtes adgang i medfør af 3. eller 4. pkt. Med henblik herpå er det i stk. 3, fastsat, at politiet skal underrette kommunalbestyrelsen om beslutningen om at nægte forældremyndighedsindehaveren adgang til at være til stede. Der er herved lagt vægt på, at der i sådanne tilfælde ofte må antages at være særligt behov for sociale hjælpeforanstaltninger. Se også Socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring.

Til § 821 e

Den foreslåede § 821 e fastsætter særlige regler om advokatbeskikkelse for børn under 15 år, der som mistænkte gøres til genstand for visse straffeprocessuelle tvangsindgreb.

Retsplejeloven indeholder i dag en række bestemmelser om advokatbeskikkelse i forbindelse med iværksættelse over for sigtede af straffeprocessuelle tvangsindgreb. I visse tilfælde er advokatbeskikkelsen obligatorisk. Reglerne om obligatorisk advokatbeskikkelse inden retten træffer afgørelse om straffeprocessuelle indgreb findes i § 784, stk. 1, om indgreb i meddelelshemmeligheden, § 783, § 791 a, stk. 6, om observation, § 791 a, stk. 1 og 2, § 791 b, stk. 4, om dataaflysning samt § 799, stk. 2, om hemmelig ransagning. Efter disse bestemmelser skal der således beskikkes advokat for den, som indgrebet vedrører, når retten skal tage stilling til spørgsmålet om iværksættelse af et af de nævnte straffeprocessuelle indgreb.

Herudover fastsætter § 792 c, stk. 4, 2. pkt., at der inden retten træffer afgørelse om legemsundersøgelse af en sigtet i medfør af § 792 c, stk. 2 og stk. 3, 2. pkt., skal beskikkes en offentlig forsvarer, hvis den pågældende fremsætter begæring herom.

Den foreslåede bestemmelse i § 821 b, hvorefter reglerne i kapitel 71-74 og kapitel 75 a ligeledes skal gælde med hensyn til børn under den kriminelle lavalder, indebærer, at de nævnte regler om advokatbeskikkelse finder tilsvarende anvendelse, når der er spørgsmål for retten om iværksættelse af et af de nævnte indgreb over for mistænkte under 15 år.

Efter udvalgets opfattelse vil det imidlertid også udover disse tilfælde være rigtigst, at børn under den kriminelle lavalder får en vis mulighed for advokatbistand.

Den foreslåede bestemmelse i § 821 e, stk. 1, indebærer, at der efter anmodning fra forældremyndighedens indehaver eller fra politiet vil kunne beskikkes en advokat for et barn under 15 år, hvis barnet efter sagens karakter og omfang må antages at have et ganske særligt behov for advokatbistand, og 1) barnet skal afhøres som mistænkt for en lovovertrædelse, der i almindelighed ville medføre fængselsstraf, eller 2) hvis der skal iværksættes et indgreb, som efter lovens almindelige regler forudsætter, at der er rejst sigtelse mod den pågældende.

Efter udvalgets opfattelse kan der således i de nævnte ganske særlige tilfælde være grundlag for at beskikke en advokat for et mistænkt barn under den kriminelle laval-

der – uanset at den pågældende ikke kan straffes. Dette gælder således efter omstændighederne i sager om alvorlig kriminalitet, der normalt må antages at ville medføre fængselsstraf, samt i sager, hvor der skal iværksættes alvorlige straffeprocessuelle indgreb over for barnet, der efter gældende ret alene kan anvendes over for sigtede personer. Det drejer sig om indgreb i form af legemsbesigtigelse eller legemsundersøgelse efter § 792 a, optagelse af personfoto mv. og udtagelse af blodprøver efter § 792 b og konfrontationsparade efter § 817, stk. 2. Da disse indgreb forudsætter en sigtelse, har børn, som er over den kriminelle lavalder, efter gældende ret mulighed for forsvarerbistand efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66.

Baggrunden for, at advokatbeskikkelse imidlertid – selv inden for de nævnte tilfældegrupper – kun tænkes at ske i ganske særlige tilfælde, er at det efter udvalgets opfattelse bør fastholdes, at undersøgelser af strafbare forhold med hensyn til børn har et væsentligt andet sigte end ellers, når der ikke kan blive tale om straf. Udover det samfundsmæssige hensyn til opklaring af forbrydelser er det centrale i forhold til kriminelle børn under 15 år at få fastlagt de kriminelle aktiviteter med henblik på at klarlægge behovet for sociale hjælpeforanstaltninger og få iværksat sådanne foranstaltninger. Det er således efter udvalgets opfattelse hverken hensigtsmæssigt eller i børnenes interesse, at ”procesliggøre” undersøgelser gennem fokusering på ”forsvarer”-beskikkelse, der er indrettet til tilfælde, hvor den mistænkte eller sigtede risikerer straf. Derfor bør undersøgelser vedrørende børn under 15 år i almindelighed kunne gennemføres uden ”forsvarer”-bistand. Men i ganske særlige tilfælde kan det efter sagens karakter eller omfang være nærliggende, at et mistænkt barn får bistand af en advokat, f.eks. i en sag om drab eller særlig kvalificeret vold og navnlig når der bliver tale om afholdelse af retsmøder under efterforskningen.

Med hensyn til tilfælde omfattet af § 792 c, stk. 4, fastsætter *stk. 2*, at advokatbeskikkelse er obligatorisk, når indehaveren af forældremyndigheden over den pågældende anmoder herom. Bestemmelsen vedrører tilfælde, hvor retten i medfør af § 792 c, stk. 2, skal træffe afgørelse om legemsundersøgelse af sigtede, samt tilfælde hvor et legemsindgreb, som er gennemført uden forudgående retskendelse, fordi indgrebet ikke kunne udsættes (”periculum in mora”), efterfølgende skal forelægges for retten, jf. § 792 c, stk. 3, 2. pkt. Som følge af reglen i retsplejelovens § 792 c, stk. 4, 3. pkt., skal

indehaveren af forældremyndigheden over barnet i de i § 821 e, stk. 2, nævnte tilfælde vejledes om adgang til advokatbeskikkelse i medfør af bestemmelsen. Derimod er der ikke en sådan pligt efter udkastets § 821 e, stk. 1, der angår tilfælde, hvor beskikkelse kan tænkes at ske i ganske særlige tilfælde.

Udvalget har ikke fundet tilstrækkelig anledning til at fastsætte en regel om, at der skal være adgang til advokatbeskikkelse i alle tilfælde, hvor der sker tilbageholdelse af børn. Der er herved lagt vægt på, at tilbageholdelse af børn vil være et kortvarigt indgreb. I de tilfælde, hvor advokatbeskikkelse efter forslaget kan tænkes at ske, vil barnet formentlig ofte være tilbageholdt. Om reglerne i børnekonventionen se kapitel 2 afsnit 18.2.

Den beskikkede advokats opgaver i medfør af den foreslåede § 821 e vil navnlig være knyttet til spørgsmålet om iværksættelsen og fortsættelsen af det pågældende straffeprocessuelle tvangsindgreb – herunder at varetage den mistænkte interesser i denne forbindelse. Der henvises herved til den foreslåede § 821 f, samt bemærkningerne til denne bestemmelse.

Til § 821 f

Den foreslåede § 821 f vedrører de beføjelser, som tilkommer en advokat, der i medfør af § 821 e er beskikket for en mistænkt person under 15 år.

Efter *stk. 1*, finder §§ 745-748 om forsvarerens beføjelser også anvendelse med hensyn til den beskikkede advokat. Det betyder bl.a., at den beskikkede advokat har adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, politiet har tilvejebragt i sagen, og at advokaten har adgang til at overvære politiets afhøringer af den mistænkte og ret til at stille yderligere spørgsmål.

§§ 745-748 indeholder enkelte bestemmelser (bl.a. § 745 c, 3. pkt., § 747, 3. pkt. og § 748, stk. 1, 3. pkt., om forsvarerens rettigheder mv. i sager, hvor sigtede er varetægtsfængslet), som ikke har relevans med hensyn til mistænkte børn under den kriminelle lavalder. Disse bestemmelser finder efter forholdets natur ikke anvendelse i

forhold til en advokat, som er beskikket for et mistænkt barn under den kriminelle lavalder.

Endvidere kommer domsforhandling, der omtales i § 745 d, og § 747, normalt ikke på tale i forhold til et barn under 15 år, der ikke kan straffes. Det kan dog ikke udelukkes, at der kan opstå situationer, hvor de sidstnævnte bestemmelser kan finde tilsvarende anvendelse, hvis der findes særligt behov herfor. Hvor §§ 745-748 taler om sigtelse, må mistænkte under 15 år sidestilles hermed, når betingelserne for at rejse sigtelse mod den pågældende i øvrigt ville være opfyldt. Det er kun de bestemmelser i §§ 745-748, der angår forsvareren, der ved den foreslåede bestemmelse i § 821 f er gjort anvendelige. Bestemmelsen betyder på den anden side ikke, at regler i retsplejelovens kapitel 67 ikke på andet grundlag, herunder eventuelt analogisynspunkter, kan tænkes at finde anvendelse i forhold til børn under 15 år.

Stk. 2, 1. pkt., fastslår, at spørgsmålet om hvilken ret, der har kompetence til at beskikke advokat for mistænkte børn under 15 år, afgøres efter de samme regler, som efter § 735 gælder om beskikkelse af forsvarer.

Stk. 2, 2. pkt., fastsætter, at der med hensyn til salær og godtgørelse for udlæg til den beskikkede advokat gælder de samme regler som i tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. retsplejelovens kapitel 31. Bestemmelsen indebærer, at udgifterne til salær mv. til den beskikkede advokat afholdes af statskassen.

Bilag 1

Oversigt over hvilke straffeprocessuelle tvangsindgreb der efter retsplejeloven enten kræver eller ikke kræver, at den pågældende er mistænkt, sigtet mv.

Krav om domfældelse eller tiltale	Krav om sigtelse	Krav om mistanke	Hverken krav om sigtelse eller mistanke
<p>1. Formuebeslag, jf. § 802, stk. 3.</p> <p>2. Forevisning af fotografier, som opbevares af politiet med henblik på senere identifikation (i fotokartotek), jf. § 815 smh. § 792 f. (§ 815, stk. 1, nr. 1-2, indeholder krav om, at den pågældende ved en retlig prøvelse af skyldspørgsmålet tidligere er fundet skyldig i en af de i bestemmelsen nævnte lovovertrædelser).</p>	<p>1. Anholdelse, § 755, stk. 1, jf. § 758, stk. 2.</p> <p>2. Legemsindgreb i forbindelse med anholdelse med henblik på at finde genstande, som kan benyttes til vold eller undvigelse mv., jf. § 758, stk. 1.</p> <p>3. Ransagning med henblik på anholdelse mv., § 759, jf. § 755, stk. 1, jf. § 758, stk. 2.</p> <p>4. Opretholdelse af anholdelse, jf. § 760, stk. 4.</p> <p>5. Varetægtsfængsling, jf. § 762.</p> <p>6. Legemsbesigtigelse af sigtede, jf. § 792 a, stk. 1.</p> <p>7. Legemsundersøgelse af sigtede, jf. § 792 a, stk. 2.</p> <p>8. Optagelse af fingeraftryk og person-</p>	<p>1. Indgreb i meddelelseshemmeligheden, jf. § 781.</p> <p>2. Dataaflysning, jf. § 791 b (Indeholder krav om, at der er bestemte grunde til at antage, at <i>informationssystemet anvendes af en mistænkt</i>).</p> <p>3. Ransagning af husrum, andre lokaliteter eller genstande, som en mistænkt har rådighed over, jf. § 794.</p> <p>4. Beslaglæggelse af genstande, som en mistænkt har rådighed over, jf. § 802, stk. 1.</p> <p>5. Beslaglæggelse af gods, som en mistænkt ejer, jf. § 802, stk. 2.</p> <p>6. Forevisning af fotografier af en mistænkt for personer uden for politiet, jf. § 812.</p>	<p>1. Udvidet teleoplysning, jf. § 781, stk. 5, 2. pkt.</p> <p>2. Observation, jf. § 791 a.</p> <p>3. Legemsindgreb over for personer, der ikke er sigtet, er ikke omfattet af reglerne i kapitel 72, når den pågældende meddeler samtykke til indgrebet, jf. § 792 d, stk. 1.</p> <p>4. Legemsbesigtigelse, der ikke kræver afklædning – f.eks. optagelse af foto, fingeraftryk og lignende og visitation af tøj, jf. § 792 d, stk. 2.</p> <p>5. Visitation af tøjet på personer, der opholder sig på gerningsstedet, med henblik på at finde våben, jf. § 792 d, stk. 4. (Indeholder krav om begrundet mistanke om, at <i>no-gen</i> på stedet skjuler</p>

	<p><u>fotografi med henblik på senere identifikation</u>, jf. § 792 b, stk. 1.</p> <p>9. Udtagelse af blodprøver i forbindelse med lovovertrædelser hvori indtagelse af spiritus eller euforiserende stoffer er et led, jf. § 792 b, stk. 2.</p> <p>10. Opbevaring hos politiet af personfotografi med henblik på senere identifikation, jf. § 792 f (Indeholder krav om, at den pågældende er eller har været sigtet, og at vedkommende ikke er frifundet eller givet meddelelse om påtaleopgivelse).</p> <p>11. Personundersøgelse, jf. § 808.</p> <p>12. Mentalundersøgelse, jf. § 809.</p> <p>13. Forevisning i konfrontationsparade for personer uden for politiet, jf. § 817, stk. 2-3.</p> <p>[14. Optagelse i DNA-registrets persondel, jf. DNA-lovens § 2, stk. 2, nr. 1.]</p>	<p>7. Forevisning af en mistænkt for personer uden for politiet (direkte konfrontation), jf. § 817, stk. 1.</p> <p>8. Offentliggørelse af en formodet gerningsmands signalment, jf. § 818, stk. 1.</p> <p>9. Offentliggørelse af et fotografi af den formodede gerningsmand, jf. § 818, stk. 2.</p> <p>10. Offentlig efterlysning, jf. § 819.</p>	<p>våben på sin person).</p> <p>6. Ransagning af husrum, andre lokaliteter eller genstande, som en person, der ikke er mistænkt, har rådighed over, jf. § 795.</p> <p>7. Beslaglæggelse af genstande, som en person, der ikke er mistænkt, har rådighed over, jf. § 803, stk. 1.</p> <p>8. Edition, jf. § 804.</p> <p>9. Forevisning af fotografier af personer, der ikke er mistænkt, §§ 813-814.</p>
--	---	---	--

Bilag 2

RIGSADVOKATEN

Christians Brygge 28, 3. tv
1559 Kbh. V

Meddelelse nr. 7/1998

Den 3. juli 1998.

J.nr. G 968

Behandlingen af sager mod unge lovovertrædere.

Denne meddelelse indeholder følgende:

	Side:
<u>1. Sager mod børn under 15 år</u>	
1.1. Generelt	5
1.2. Tilbageholdelse	5
1.2.1. Generelle betingelser for tilbageholdelse	5
1.2.2. Magtmidler	6
1.3. Underretning om afhøring eller tilbageholdelse	6
1.4. Underretning til de sociale myndigheder	6
<u>2. Sager mod unge mellem 15 og 18 år</u>	
2.1. Sanktionsvalget	7
2.1.1. Bøde eller advarsel	7
2.1.2. Tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt eller andre hjælpeforanstaltninger	8

	Side:
2.1.2.1. Generelt	8
2.1.2.2. Anvendelsesområde	9
2.1.2.3. Ungdomskontraktens indhold	10
2.1.2.4. Indgåelse af ungdomskontrakt	13
2.1.2.5. Politiets godkendelse	14
2.1.2.6. Rettens godkendelse	16
2.1.2.7. Gennemførelse af kontrakten	17
2.1.3. Tiltalefrafald uden særlige vilkår	18
2.1.3.1. Generelt	18
2.1.3.2. Prøvetid	19
2.1.3.3. Godkendelse og tilståelse	19
2.1.4. Genoptagelse af sager, hvori der er meddelt tiltalefrafald	20
2.1.5. Sanktionsvalget ved ny kriminalitet begået efter der tidligere er meddelt tiltalefrafald	21
2.1.5.1. Seneste afgørelse: Tiltalefrafald med ungdomskontrakt eller andre hjælpeforanstaltninger (jf. pkt. 2.1.2.)	21
2.1.5.2. Seneste afgørelse: Tiltalefrafald uden særlige vilkår (jf. pkt. 2.1.3.)	21
2.1.6. Sager, hvor tiltalefrafald ikke bør anvendes	22

	Side:
2.1.7. Sager vedrørende spiritus- og promillekørsel	23
2.1.8. Udstrækning af foranstaltningen udover det 18. år	23
2.2. Efterforskningen	23
2.3. Oplysninger om personlige forhold, orientering af kriminalforsorgen m.v.	24
2.3.1. Generelt	24
2.3.2. Sagstyper og behovet for oplysninger fra de sociale myndigheder	25
2.3.3. Fremgangsmåde	25
2.3.4. Personundersøgelser ved kriminalforsorgen. Retsplejelovens § 808	26
2.3.5. Orientering af kriminalforsorgen om sager, der forventes at medføre ubetinget frihedsstraf	26
2.4. Sagens behandling i retten	27
2.4.1. Generelt	27
2.4.2. Underretning om retsmøder	28
2.5. Varetægtsfængsling	28
2.5.1. Varetægtssurrogater	28
2.5.2. Fremgangsmåde	30
2.6. Underretning om sagens udfald	31

Side:

3. Cirkulære nr. 174 af 4. august 1966
ophæves.

31

BILAG 1 Bekendtgørelse om underretningspligt
over for kommunen efter lov om
social service

33

1. Sager mod børn under 15 år.

1.1. Generelt.

Børn under 15 år kan ikke straffes. Politiet kan dog efterforske sådanne sager, bl.a. for at klarlægge omfanget af kriminaliteten, for at konstatere, om andre personer kan mistænkes, og for at få eventuelle koster tilbagegivet.

1.2. Tilbageholdelse.

1.2.1. Generelle betingelser for tilbageholdelse.

Tilbageholdelse af børn under 15 år, der mistænkes for strafbart forhold, forudsætter, at betingelserne for anholdelse er til stede, og at hensynet til sagens opklaring og barnets tarv gør tilbageholdelsen nødvendig. Tilbageholdelsen skal bringes til ophør snarest muligt og må ikke udstrækkes ud over, hvad der er strengt nødvendigt af hensyn til efterforskningen og for at sikre, at barnet overgives til rette vedkommende.

1.2.2. Magtmidler.

Tilbageholdte børn under 15 år skal anbringes i almindeligt kontor, vagtlokale eller lignende. Anbringelse i venterum eller detentionslokale må kun ske, såfremt anden anbringelse ikke er mulig. Anbringelse i arresthus må ikke finde sted. Håndjern og lignende magtmidler må ikke benyttes.

1.3. Underretning om afhøring eller tilbageholdelse.

Tilbageholdes barnet eller skal barnet afhøres, tilkaldes en repræsentant for de stedlige sociale myndigheder. Barnets forældre (forældremyndighedens indehaver) underrettes også i disse tilfælde. Underretning kan udsættes i det omfang efterforskningen nødvendiggør dette. Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2. om fremgangsmåden.

1.4. Underretning til de sociale myndigheder.

Senest når efterforskningen er afsluttet, orienteres de sociale myndigheder i den kommune, hvor barnet har bopæl, hvis kriminaliteten eller andre oplysninger i sagen giver

formodning om, at barnet har behov for social bistand. Sagens akter kan vedlægges i fornødent omfang. Reglerne herom findes i bekendtgørelse nr. 875 af 27. november 1997 om underretningspligt over for kommunen efter lov om social service, jf. bilag 1.

2. Sager mod unge mellem 15 og 18 år.

2.1. Sanktionsvalget.

2.1.1. Bøde eller advarsel.

Består kriminaliteten i butikstyveri eller andre former for berigelseskriminalitet omfattet af straffelovens § 287, søges sagen afgjort med bøde eller advarsel efter de retningslinier, der er fastsat i "Vejledning om bødetakster i politisager".

Det samme gælder ved 1. eller 2. gangs forseelser vedrørende brugstyveri.

Sager vedrørende mindre alvorlige dokumentfalskforhold, jf. straffelovens § 172, stk. 2, bør også søges afgjort med bøde.

Andre sager, der over for personer over 18 år som hovedregel afgøres med bøde eller advarsel, søges også over for unge under 18 år afgjort på denne måde. Dette gælder f.eks. ved overtrædelse af lov om euforiserende stoffer, hvor førstegangsovertrædelser i form af besiddelse til eget brug normalt vil skulle afgøres med advarsel, jf. RAC 144 af 15.7.1969.

2.1.2. Tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt eller andre hjælpeforanstaltninger.

2.1.2.1. Generelt.

Kan en sag, der i det væsentlige vedrører berigelseskriminalitet og brugstyverier, ikke afgøres med bøde, søges sagen afgjort med et tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt. Hjemmelen hertil er retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 2 og 3, jf. § 723, stk. 1, og lov om social service § 40 (tidligere bistandslovens § 33).

Ungdomskontrakten er en aftale, hvorved den unge med samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden forpligter sig til at deltage i nærmere opregnede aktiviteter m.v., mod at

anklagemyndigheden afstår fra yderligere retsforfølgning. Den unge kan herved opnå, at lovovertrædelsen anføres på straffeattesten i kortere tid (1 år, hvis det er første gang den unge modtager en afgørelse for overtrædelse af straffeloven eller lov om euforiserende stoffer), ligesom den unge normalt ikke vil blive pålagt vilkår om bøde.

Tiltalefrafald uden ungdomskontrakt, men med vilkår om hjælpeforanstaltninger efter lov om social service, anvendes kun undtagelsesvis efter indstilling fra de sociale myndigheder, jf. pkt. 2.1.2.4. Sådanne tiltalefrafald anføres på straffeattesten i 2 år.

Om tiltalefrafald uden særlige vilkår henvises til pkt. 2.1.3.

2.1.2.2. Anvendelsesområde.

Ungdomskontrakten kan især tilbydes 15-17-årige, der ikke er kommet ind i et mere fast kriminalitetsmønster. Det er unge, som efter hidtil gældende retspraksis skulle have tiltalefrafald med vilkår om tilsyn af de so-

cialle myndigheder m.v. eller eventuelt den første betingede dom.

Der vil således typisk være tale om unge, der har begået indbrudstyveri eller andet tyveri, visse hærværksforhold eller brugstyveri af cykler eller knallerter eller helt enkeltstående brugstyverier af biler uden samtidig forvoldelse af konkret fare for skade på personer eller ting. Det er udelukket at anvende ungdomskontrakt ved de under pkt. 2.1.6. og 2.1.7. nævnte former for kriminalitet.

2.1.2.3. Ungdomskontraktens indhold.

Et tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt skal i alle tilfælde indeholde vilkår om sociale foranstaltninger, tilsyn med overholdelse af disse foranstaltninger, vilkår om straffri vandel i en prøvetid og oplysning om virkningen af, at kontrakten ikke overholdes. Der kan fastsættes yderligere vilkår, jf. nedenfor.

Kontrakten skal udarbejdes således, at der (konkret) tages hensyn til den unges særlige forhold. Kontrakten skal indeholde en plan,

som detaljeret fastlægger de initiativer, som inden for et bestemt tidsrum skal udgøre en samlet indsats over for den unge og udgøre en forpligtelse for den unge. Der skal også fastsættes bestemmelser om tilsynet med overholdelsen af disse vilkår.

De sociale foranstaltninger i ungdomskontrakter kan efter lov om social service § 40, stk. 2, være konsulentbistand, praktisk eller pædagogisk støtte i hjemmet, familiebehandling, døgnophold for familien, aflastningsordning, udpegning af personlig rådgiver, udpegning af en fast kontaktperson for den unge, økonomisk støtte, herunder til ophold på kost- eller efterskole, samt anbringelse uden for hjemmet på en døgninstitution, i en plejefamilie eller andet godkendt opholdssted, som må anses for egnet til at imødekomme barnets eller den unges særlige behov.

Der bør især fokuseres på de områder, hvor der er behov for at få den unge til at arbejde med at ændre holdning og adfærd, og hvor der er behov for at støtte den unge i udvikling af et positivt forløb. Den sociale indsats bør derfor være fremadrettet og behø-

ver ikke at relatere sig til den begåede kriminalitet.

Kontrakten kan f.eks. indeholde en forpligtelse for den unge til at søge skole eller andet uddannelsessted, en ungdomsklub eller andre foreningsaktiviteter, f.eks. sportsforeninger. Endvidere kan kontrakten indeholde vilkår om, hvor den unge skal bo, herunder hos familie eller på et sted, der er anvist af de sociale myndigheder, eventuelt i forbindelse med anbringelse uden for hjemmet. Der kan også i særlige tilfælde fastsættes vilkår om behandling mod alkohol- eller narkotikamisbrug.

En ungdomskontrakt skal altid gøres betinget af straffri vandel i prøvetiden. Prøvetiden fastsættes i reglen til 1 år.

I en ungdomskontrakt vil der kunne indgå vilkår om betaling af erstatning og konfiskation. Der bør normalt ikke fastsættes vilkår om bødebetaling. Hvis ungdomskontrakten kun indeholder mindre forpligtelser for den unge, f.eks. krav om at fastholde et påbegyndt sko-

le- eller uddannelsesforløb, kan der være behov for at fastsætte vilkår om bøde.

Kontrakten skal indeholde oplysninger om virkningen af, at kontrakten ikke overholdes af den unge. Betydningen af ny kriminalitet i prøvetiden skal også anføres.

Ungdomskontraktens vilkår om hjælpeforanstaltninger bør normalt ikke løbe i over et år og ikke i kortere tid end tre måneder. Ungdomskontrakten og dermed de fastsatte hjælpeforanstaltninger kan normalt ikke forlænges ud over det fyldte 18. år, jf. pkt. 2.1.8.

2.1.2.4. Indgåelse af ungdomskontrakt.

Foreligger der en bestyrket tilståelse fra den unge, skønner politiet umiddelbart, om sagen egner sig til at blive afgjort med et tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt. Politiet underretter i givet fald snarest muligt de sociale myndigheder i den unges opholdskommune. Kommunen iværksætter en undersøgelse af den unges forhold og af mulighederne for at anvende en ungdomskontrakt eller

eventuelt hjælpeforanstaltninger uden ungdomskontrakt. Sagens akter medsendes i fornødent omfang.

Såfremt de sociale myndigheder skønner, at en ungdomskontrakt kan anvendes, udarbejdes der i fællesskab med den unge og dennes forældre et udkast til de sociale vilkår i en ungdomskontrakt.

Finder de sociale myndigheder ud fra deres kendskab til den unge og forældrene, at der ikke er grundlag for at etablere en ungdomskontrakt, eller vil den unge ikke indgå en ungdomskontrakt, kan sagen søges afgjort ved dom eventuelt med vilkår om hjælpeforanstaltninger. Hvis der ikke foreligger en bestyrket tilståelse, må sagen ligeledes afgøres ved dom. Tiltalefrafald uden ungdomskontrakt, men med vilkår om hjælpeforanstaltninger efter lov om social service § 40, kan undtagelsesvis anvendes.

2.1.2.5. Politiets godkendelse.

Det udkast til ungdomskontraktens vilkår om hjælpeforanstaltninger, der er udarbejdet af

de sociale myndigheder sammen med den unge og dennes forældre, forelægges politiet til godkendelse og med henblik på, at politiet kan fastsætte de yderligere vilkår om straffriandel m.v., der skal indgå i ungdomskontrakten.

Herefter underskrives kontrakten af de sociale myndigheder, den unge, indehaveren af forældremyndigheden og af politimesteren eller en repræsentant for denne. Underskrivelsen bør tilstræbes at ske på et møde med deltagelse af de nævnte personer og myndigheder, hvor indholdet af kontrakten og betydningen af dens overholdelse gennemgås.

Har den unge bopæl i en anden politikreds end den kreds, der behandler sagen, kan afholdelse af mødet undlades, hvis praktiske hensyn, herunder afstande og lignende gør det vanskeligt. Kontrakten underskrives i så fald af den unge, forældrene og de sociale myndigheder og sendes til politikredsen på gerningsstedet til underskrift. Sagen sendes herefter snarest muligt til bopælskredsen med henblik på rettens godkendelse, medmindre

rettens godkendelse mest hensigtsmæssigt sker ved gerningsstedets værneting.

2.1.2.6. Rettens godkendelse.

Ifølge retsplejelovens § 723, stk. 2, kan vilkår i tiltalefrafald kun fastsættes, såfremt den sigtede i retten har afgivet en uforbeholden tilståelse, hvis rigtighed bestrykes ved de i øvrigt foreliggende omstændigheder. Vilkåret om ungdomskontrakt og dermed selve indholdet af kontrakten skal godkendes af retten, jf. retsplejelovens § 723, stk. 3. Det samme gælder andre vilkår.

Med henblik på at sikre, at kontrakten godkendes af retten så hurtigt som muligt, bør politikredsene søge etableret ordninger med de stedlige retter, der medfører, at behandlingen af disse sager kan ske så snart kontrakten er underskrevet.

Det kan være af såvel pædagogisk som praktisk betydning, at rettens behandling af kontrakten sker samme dag, som kontrakten er gennemgået og underskrevet på mødet mellem repræ-

sentanter for myndighederne, den unge og forældrene.

2.1.2.7. Gennemførelse af kontrakten.

Straks efter rettens godkendelse underretter politiet de sociale myndigheder, således at de initiativer, som er fastsat i kontrakten, kan iværksættes snarest muligt.

De sociale myndigheder fører tilsyn med, at de aktiviteter, der er fastsat i kontrakten, overholdes. Skifter den unge i kontraktens løbetid opholdskommune, ophører fraflytningskommunens forpligtelser i henhold til kontrakten. I disse tilfælde forudsættes det, at fraflytningskommunen straks kontakter tilflytningskommunen med henblik på, at denne kan vurdere spørgsmålet om den fortsatte opfyldelse af kontrakten. Fraflytningskommunen skal samtidig underrette politiet om flytningen. Tilflytningskommunen giver politiet meddelelse om sin stillingtagen.

De sociale myndigheder underretter politiet i bopælskredsen - i tilfælde, hvor retten på gerningsstedet har godkendt vilkåret, dog po-

litiet i gerningsstedskredsen - om eventuelle væsentlige tilsidesættelser af vilkår i kontrakten og om eventuelle behov for ændringer i kontrakten. Politiet afgør, om sagen skal indbringes for retten. Det er endvidere politiet, der påser overholdelsen af vilkår om straffri vandel.

2.1.3. Tiltalefrafald uden særlige vilkår.

2.1.3.1. Generelt.

Er den unge personligt, socialt og arbejds- eller uddannelsesmæssigt veltilpasset, kan sagen eventuelt afgøres med et tiltalefrafald i medfør af retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 3, jf. § 723, ~~stk. 1, uden vilkår om ungdomskontrakt eller andre hjælpeforanstaltninger.~~ Der bør som hovedregel fastsættes vilkår om bødebetaling eventuelt tillige om konfiskation og erstatning. Bødens størrelse skal fastsættes under hensyn til den unges betalingssevne.

Denne sanktion bør navnlig anvendes ved mindre alvorlig berigelseskriminalitet, som ikke kan afgøres med bøde. Det gælder f.eks. ved

et eller nogle få indbrud eller ved brugstyverier af biler. Det er en forudsætning, at kriminaliteten ikke kan ses som begyndelsen på en egentlig kriminel løbebane. Sanktionen bør normalt ikke anvendes, hvis den unge tidligere har modtaget tiltalefrafald.

Tiltalefrafald uden særlige vilkår fremgår af straffeattesten i 2 år.

2.1.3.2. Prøvetid.

Prøvetiden fastsættes i reglen til 1 år. I sjældne gentagelsestilfælde kan prøvetiden eventuelt fastsættes til 2 år.

2.1.3.3. Godkendelse og tilståelse.

Eventuelle vilkår skal godkendes af retten.

Anvendelse af tiltalefrafald forudsætter, at den unge har tilstået kriminaliteten. Tilstår den unge ikke, må sagen søges afgjort ved dom, eventuelt med en betinget dom på tilsvarende vilkår som det tiltalefrafald, der ikke kunne gives.

2.1.4. Genoptagelse af sager, hvori der er meddelt tiltalefrafald.

De tiltalefrafald, der er nævnt i pkt. 2.1.2. og 2.1.3., meddeles som betingede tiltalefrafald.

Hvis den unge, der har fået et betinget tiltalefrafald, i prøvetiden gør sig skyldig i nyt strafbart forhold eller begår en væsentlig overtrædelse af vilkårene, vil der være mulighed for at genoptage sagen, jf. retsplejelovens § 723, stk. 4.

Har den unge i forbindelse med tiltalefrafaldet været anbragt i institution, træffes der i almindelighed ikke bestemmelse om genoptagelse.

Tiltalefrafaldet vil, selv om sagen ikke genoptages, kunne dokumenteres under den senere straffesag til belysning af sigtedes kriminelle aktivitet.

Ved ny kriminalitet i prøvetiden bedømmes sanktionsvalget efter retningslinierne i afsnit 2.1.5.

2.1.5. Sanktionsvalget ved ny kriminalitet begået efter der tidligere er meddelt tiltalefrafald.

2.1.5.1. Seneste afgørelse: Tiltalefrafald med ungdomskontrakt eller andre hjælpeforanstaltninger (jf. pkt. 2.1.2.).

Der bør normalt kun meddeles ét tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt.

Ny kriminalitet, der ikke kan afgøres med bøde eller advarsel, bør medføre, at sagen søges afgjort ved dom. Der vil til en betinget dom kunne knyttes vilkår om hjælpeforanstaltninger.

2.1.5.2. Seneste afgørelse: Tiltalefrafald uden særlige vilkår (jf. pkt. 2.1.3.).

Kan sagen ikke afgøres med bøde eller advarsel, jf. pkt. 2.1.1., må det overvejes, om sagen kan afgøres med tiltalefrafald med ungdomskontrakt eller andre hjælpeforanstaltninger, jf. pkt. 2.1.2.

2.1.6. Sager, hvor tiltalefrafald ikke bør anvendes.

2.1.6.1. Har den unge gjort sig skyldig i vold, eller indgår vold i kriminaliteten, kan tiltalefrafald ikke anvendes. Det samme gælder ved røveri, groft hærværk og narkotikakriminalitet, der ikke isoleret set kunne afgøres med advarsel eller bøde. Sagen bør indbringes for retten med henblik på idømmelse af ubetinget eller betinget straf, eventuelt med vilkår om samfundstjeneste, eller eventuelt kombinationsdom.

2.1.6.2. Medfører den aktuelle kriminalitet eller tidligere tiltalefrafald, at sagen alene kan afgøres ved betinget dom eller delvis betinget dom, bør politiet i samarbejde med de sociale myndigheder og eventuelt kriminalforsorgen overveje, om der kan udarbejdes en konkret handlingsplan og knyttes en kontaktperson til den unge som vilkår for en betinget dom.

2.1.7. Sager vedrørende spiritus- og promillekørsel.

Disse sager behandles som sager mod personer over 18 år.

2.1.8. Udstrækning af foranstaltningen udover det 18. år.

Foranstaltninger efter lov om social service kan iværksættes over for unge under 18 år, der har ophold her i landet. De sociale foranstaltninger i en ungdomskontrakt ophører således normalt ved det fyldte 18. år. Dog kan foranstaltninger i form af en personlig rådgiver, en fast kontaktperson eller døgnophold i institution, plejefamilie eller andet egnet opholdssted opretholdes, indtil den unge fylder 20 år, hvis den unge er indforstået hermed, jf. lov om social service § 46, stk. 2.

2.2. Efterforskningen.

Når sigtede - eller mistænkte, jf. pkt. 1 - er under 18 år, tilkaldes en repræsentant for de sociale myndigheder til at overvære afhø-

ringen, jf. RA bekendtgørelse nr. 786 af 21.9.1992.

Det beror på politiets bestemmelse, om barnets eller den unges forældre kan være til stede under afhøringen. Tilbageholdes eller anholdes et barn eller en ung, der bor hjemme, skal forældrene snarest underrettes om anholdelsen/tilbageholdelsen. Underretning kan udsættes i det omfang efterforskningen nødvendiggør det.

2.3. Oplysninger om personlige forhold, orientering af kriminalforsorgen m.v.

2.3.1. Generelt.

Oplysninger om sigtedes personlige forhold indhentes hos de sociale myndigheder i sigtedes opholdskommune. Oplysningerne bør normalt indhentes på et så tidligt tidspunkt som muligt. De bør dog ikke indhentes før det er muligt i det væsentlige at overskue sagens nærmere karakter og omfang.

2.3.2. Sagstyper og behovet for oplysninger fra de sociale myndigheder.

Oplysninger om personlige forhold bør normalt indhentes i alle sager. Undtaget er dog

- sager, der må forventes at ende med påtaleopgivelse,
- sager, der kan afgøres med bøde eller advarsel,
- sager, der forventes sluttet efter bekendtgørelse nr. 784 af 21.9.1992 om politimestrenes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale,
- sager, der med altovervejende sandsynlighed vil medføre en ubetinget frihedsstraf, og hvor der ikke er noget nærliggende behov for personlige oplysninger.

2.3.3. Fremgangsmåde.

Henvendelser til de sociale myndigheder skal vedlægges kopi af forholdsfortegnelse eller kopi af retsmødebegæring eller anklageskrift, hvis disse foreligger. Sagens akter medsendes

kun, hvor der skønnes at være et særligt behov for, at de sociale myndigheder kender detaljerne i sagen.

2.3.4. Personundersøgelser ved kriminalforsorgen. Retsplejelovens § 808.

Sådanne undersøgelser indhentes normalt ikke i sager mod unge. De oplysninger, der indhentes fra de sociale myndigheder, må antages at være tilstrækkelige i de fleste tilfælde. Hvis det overvejes at knytte tilsyn af kriminalforsorgen som vilkår til en helt eller delvist betinget dom, eller der kan blive tale om samfundstjeneste, skal der dog tilvejebringes en personundersøgelse. Det samme gælder, hvis der i øvrigt er behov for personlige oplysninger, som ikke kan skaffes gennem de sociale myndigheder.

Der henvises i øvrigt til RM nr. 4/1992.

2.3.5. Orientering af kriminalforsorgen om sager, der forventes at medføre ubetinget frihedsstraf.

I sager, der forventes at medføre ubetinget frihedsstraf, underrettes den lokale afdeling

af kriminalforsorgen om sagen, således at den unges afsoning kan planlægges og iværksættes hurtigst muligt.

Underretningen bør ske ved kopi af forholdsfortegnelse, retsmødebegæring eller anklageskrift og så tidligt som muligt, når det står klart, at ubetinget frihedsstraf kan forventes.

2.4. Sagerne behandling i retten.

2.4.1. Generelt.

Skal der ikke ske forelæggelse for statsadvokaten, sender politimesteren umiddelbart efter, at efterforskningen er afsluttet, sagen til retten med de nødvendige dokumenter. Ved tiltalefrafald medsendes det underskrevne tiltalefrafald, en eventuel ungdomskontrakt samt retsmødebegæring.

Søges sagen afgjort med tiltalefrafald, betinges tilkendegivelsen (resolutionen) af, at sigtede erkender sig skyldig i retten, og at retten godkender vilkårene.

2.4.2. Underretning om retsmøder.

Indehaveren af forældremyndigheden, de sociale myndigheder og eventuelt kriminalforsorgen underrettes om retsmøder i sagen.

2.5. Varetægtsfængsling.

2.5.1. Varetægtssurrogater.

Er det påkrævet at frihedsberøve en ung under 18 år, bør denne søges undergivet varetægtsurrogat efter retsplejelovens § 765. Varetægtssurrogatet vil navnlig være anbringelse i sikrede institutioner beregnet til døgnophold for børn og unge.

Justitsministeriet har i cirkulæreskrivelse af 10.4.1984 anmodet om, at der i alle tilfælde, hvor spørgsmålet om varetægtsfængsling eller opretholdt anholdelse af 15-17-årige er aktuelt, forholdes således fra anklagemyndighedens side:

"1. Hvis den sigtede samtykker i anbringelse på sikret døgninstitution, jf. retsplejelovens § 765, nedlægges der fra anklagemyndighedens side påstand om sådan anbringelse. Der

kan eventuelt nedlægges en subsidiær påstand om anbringelse i varetægtsfængsel.

2. Reglen under 1. kan fraviges, hvis sigtelsen angår særlig grov eller farlig kriminalitet.

3. Justitsministeriet skal pege på muligheden for i særlige tilfælde, hvor dette må anses for forsvarligt, at overveje anbringelse på åben institution for børn og unge, eventuelt med skærpet overvågning.

4. Hvis de sociale myndigheder af andre grunde end pladsmangel ikke ønsker at modtage den sigtede på institutionen, bør der i retten nøje redegøres for baggrunden for denne vægning. For anklagemyndigheden bør det være udgangspunktet, at en sådan benægtelse kun rent undtagelsesvis kan tages i betragtning, således at spørgsmålet om betydningen af de sociale myndigheders holdning om fornødent afgøres i retten."

Anklagemyndighedens påstand bør udformes som en påstand om anbringelse på egnet hjem eller institution, jf. retsplejelovens § 765, stk. 2, nr. 3, fremfor som en påstand om anbringelse på en konkret institution. Herved kan man undgå nye forelæggelser for retten i til-

fælde, hvor det viser sig nødvendigt at flytte den unge fra en institution til en anden.

2.5.2. Fremgangsmåde.

Varetægtssurrogater kan kun anvendes med samtykke fra sigtede. Selv om sigtede er under 18 år, må samtykke fra ham anses for tilstrækkeligt. Samtykke fra forældremyndighedens indehaver er således ikke fornødent.

Pladser på sikrede døgninstitutioner er ikke uden videre til rådighed som varetægtssurrogater. Inden grundlovsforhøret bør anbringelsesmulighederne drøftes med vedkommende forvaltning. Indtil placering i døgninstitution kan finde sted, anbringes den unge i varetægt i arresthus.

Socialministeriets bekendtgørelse nr. 308 af 28. maj 1998 om magtanvendelse m.v. i døgninstitutioner for børn og unge m.v. indeholder nærmere regler om bl.a. besøgskontrol, brevkontrol, isolation og udgangstilladelse vedrørende unge, der er anbragt i sikrede afdelinger i stedet for varetægtsfængsling.

2.6. **Underretning om sagens udfald.**

De sociale myndigheder underrettes normalt om udfaldet af sagen. Dette gælder dog ikke i de sager, hvor myndigheden ikke tidligere er underrettet om sagen.

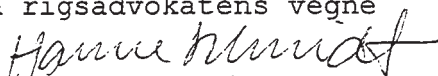
Hvis kriminaliteten eller andre oplysninger i sagen giver formodning om, at den unge har behov for social bistand, skal de sociale myndigheder dog altid underrettes herom.

Hvis kriminalforsorgen har foretaget en personundersøgelse, jf. pkt. 2.3.4., eller i øvrigt er underrettet om sagen, jf. pkt. 2.3.5., sker der ligeledes underretning til den pågældende afdeling om sagens udfald.

Har sagen været forelagt for statsadvokaten, underrettes denne.

3. Cirkulære nr. 174 af 4. august 1966 om behandlingen af sager mod unge lovovertrædere ophæves.

På rigsadvokatens vegne

Hanne Schmidt.

Bekendtgørelse om underretningspligt over for kommunen efter lov om social service

I medfør af § 35, stk. 1 og 2, i lov nr. 454 af 10. juni 1997 om social service fastsættes herved følgende regler om underretning:

§ 1. Personer, der udøver offentlig tjeneste eller hverv, skal underrette kommunen, når de i deres virksomhed bliver bekendt med forhold for børn eller unge under 18 år, der må give formodning om, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte.

§ 2. Pligten foreligger, når barnet eller den unge har vanskeligheder i forhold til sine daglige omgivelser, skolen eller samfundet, eller når barnet eller den unge i øvrigt lever under utilfredsstillende forhold. Tilsvarende gælder, når barnet eller den unge har behov for hjælpeforanstaltninger på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Stk. 2. Hvis det må antages, at de pågældende ikke gennem deres egen virksomhed i tjenesten eller hvervet har rimelig mulighed for i tide at afhjælpe vanskelighederne, skal de unge eller børnenes forældre så vidt muligt orienteres om hjælpemulighederne i lovgivningen, inden kommunen underrettes.

Stk. 3. Ved vurderingen af, om der skal fore-

tages underretning, må det bl.a. tages i betragtning, at kommunerne skal yde forældremyndighedsindehaveren eller andre, der faktisk sørger for et barn eller en ung, rådgivning samt yde støtte, hvis barnet eller den unge har behov herfor, jf. lovens §§ 5 og 40.

§ 3. Enhver læge samt enhver medarbejder ved puljeordninger oprettet efter § 11 og ved private dagpasningsordninger oprettet efter § 63 i lov om social service samt ved de frie grundskoler og frie kostskoler skal rette henvendelse til kommunen, når de i deres virksomhed bliver bekendt med forhold for børn og unge under 18 år, herunder børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der må give formodning om, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte, herunder med henblik på støtte til udvikling eller genoprettelse af arbejdsevnen i tilfælde af lidelser eller forhold, der skønnes at have medført eller at ville medføre en væsentlig og ikke forbigående begrænsning i arbejdsevnen.

§ 4. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. juli 1998.

Socialministeriet, den 27. november 1997

KAREN JESPERSEN

/ Anders Lyng Madsen

Bekendtgørelse om underretning af kommunalbestyrelsen om afhøringer af sigtede under 18 år

I henhold til retsplejelovens § 752, stk. 2, jf. lovbekendtgørelse nr. 748 af 1. december 1989, som ændret senest ved lov nr. 385 af 20. maj 1992 og efter bemyndigelse fra justitsministeren fastsættes:

§ 1. Politiet underretter kommunalbestyrelsen om sagen, når en sigtet under 18 år skal afhøres, og sigtelsen angår

- 1) overtrædelse af borgerlig straffelov, eller
- 2) forhold, der efter loven kan medføre frihedsstraf.

Sik. 2. Underretning kan dog undlades om afhøringer, der foretages i direkte forbindelse med, at sigtede af politiet træffes under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af et straf-

bart forhold, for hvilket der ikke bliver spørgsmål om højere straf end bøde.

§ 2. Underretningen sker til kommunalbestyrelsen på sigtedes hjemsted. Er hjemstedet ikke oplyst, eller kan der på grund af afstanden ikke gives møde herfra, underrettes den stedlige kommunalbestyrelse.

§ 3. En repræsentant for kommunalbestyrelsen skal så vidt muligt have adgang til at overvære afhøringer som nævnt i § 1, der foretages af politiet eller i retten.

§ 4. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. oktober 1992.

Rigsadvokaturen, den 21. september 1992

ASBJØRN JENSEN

Bekendtgørelse om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring

I medfør af § 8 i lov nr. 453 af 10. juni 1997 om retssikkerhed og administration på det sociale område fastsættes herved følgende regler for kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring:

§ 1. Når kommunen underrettes om, at en person under 18 år skal afhøres hos politiet, skal kommunen sende en repræsentant i følgende tilfælde:

- 1) når den pågældende efter det oplyste ikke tidligere har været sigtet
- 2) når der efter det oplyste kan blive tale om fremstilling i retten med varetægtsfængsling af den pågældende
- 3) når den pågældende selv eller dennes forældre efter det oplyste ønsker, at en repræsentant for kommunen er tilstede
- 4) når den pågældende er under 15 år, medmindre der er tale om rene bagatelsager, eller forældrene efter det oplyste vil være tilstede.

Stk. 2. I andre tilfælde end de i stk. 1 nævnte bør kommunen så vidt muligt sende en repræsentant til afhøringen.

§ 2. Når kommunen bliver underrettet om en forestående afhøring af et barn eller en ung under 18 år, skal kommunen underrette barnets eller den unges forældre, medmindre forældrene efter det oplyste i forvejen er bekendt med afhø-

ringen eller ikke kan findes, eller underretningen vil stride imod, hvad der er bedst for barnet eller den unge.

§ 3. Når kommunen bliver underrettet om afholdelse af grundlovsforhør eller afhøring i retten af en sigtet eller tiltalt under 18 år, skal kommunen sende en repræsentant til afhøringen.

§ 4. Når kommunen bliver underrettet om, at en person under 15 år skal afhøres som vidne i en straffesag hos politiet eller i retten, skal kommunen sende en repræsentant til afhøringen.

§ 5. Under afhøringen hos politiet skal repræsentanten støtte barnet eller den unge og påse, at afhøringen foregår med en skånsomhed, der er afpasset sagens karakter og barnets eller den unges alder.

Repræsentanten skal under afhøringen forholde sig neutral og må ikke deltage aktivt i udspørgningen.

Stk. 2. Under afhøringen i retten skal repræsentanten støtte barnet eller den unge samt bidrage til, at retsmødet får et forløb og et resultat, der i så høj grad som muligt tilgodeser, hvad der er bedst for barnet eller den unge.

§ 6. Når kommunen bliver underrettet om, at en person under 18 år ønskes afhørt, skal kom-

munen snarest vurdere, om der er behov for
iværksættelse af hjælpeforanstaltninger for den
pågældende og dennes familie.

§ 7. Denne bekendtgørelse træder i kraft den
1. juli 1998.

Socialministeriet, den 4. februar 1998

KAREN JESPERSEN

/ Birgitte Olesen

KRIMINALITET BEGÅET AF BØRN UNDER 15 ÅR

Politiets statistikker over børn, der pågribes for kriminalitet, har ikke i de seneste år været offentliggjort, da statistikken antages at være noget usikker og mindre systematisk end den øvrige kriminalstatistik. Eftersom sager mod børn ikke prøves ved domstolene, er det desuden usikkert, hvorvidt de statistikførte børn rent faktisk er skyldige i den kriminalitet, de statistikføres for. Oplysningerne i nedenstående tabel skal derfor anvendes med forsigtighed.

Sager med børn, pågrebet for kriminalitet, fordelt efter kriminalitetens art og år.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Vold (§ 244-246)	64	76	54	67	60	63	99	133	163	208	199
Indbrud	526	336	385	256	240	211	182	108	173	165	185
Røveri	25	30	22	22	68	30	39	47	97	75	113
Butikstyveri	1194	1374	1285	1261	1344	1271	1490	1550	1734	1310	1099
Brugstyveri	325	252	261	261	203	254	230	217	290	246	317
Øvrige	1074	1038	924	927	763	644	798	784	992	959	901
I alt	3208	3106	2931	2794	2678	2473	2838	2839	3449	2963	2814
Antal 10-14 årige	298752	290752	280521	273930	272987	276633	280579	289167	298751	308866	318443
<i>Pr. 1000 10-14 årige</i>	11	11	10	10	10	9	10	10	12	10	9

I forhold til antallet af børn i aldersgrupperne 10-14 år har antallet af sager med børn været forholdsvis stabilt i perioden 1992 til 2002.

En væsentlig del af sagerne med børn vedrører butikstyveri. I 1992 angik godt en tredjedel af sagerne butikstyveri, men denne andel er vokset i de følgende år, og i 2000 vedrørte halvdelen af sagerne butikstyveri. Siden da har der været et markant fald i antal registrerede butikstyverier. Antallet af voldssager har ligget nogenlunde stabilt frem til 1998, men i de seneste år har der været betydeligt flere voldssager med børn. Antallet af røverisager har været noget svingende, dog med tydelig stigende tendens de seneste år. For indbrudskriminalitet er der derimod tale om et fald, således at niveauet i 2002 er på ca. en tredjedel af 1992-niveauet. Endelig har antallet af brugstyverier, der her inkluderer alle former for brugstyveri, været faldende frem til slutningen af 1990'erne, men er de seneste år vokset til et niveau, der svarer til det i 1992.

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

2002

1409 Betænkning om politiets struktur	1419 Udvalget om eksklusivbestemmelser
1410 Betænkning om politilovgivning	1420 Gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug
1411 Ny revisorlovgivning	1421 Betænkning fra arbejdsgruppen om pantsætning og udlæg i andele i andelsboligforeninger
1412 Godtgørelse til efterladte ved dødsfald	1422 Gennemførelsen i Dansk ret af direktivet om etnisk ligebehandling
1413 Betænkning fra udvalget vedrørende revision af lov om et videnskabetisk komitesystem	1423 Betænkning om forsikringsaftaleloven
1414 Redegørelse om biobanker	1424 Straffelovrådets betænkning om straffastsættelse og strafferammer
1415 Straffelovens § 296 og § 302	1425 Indsigt i den kommunale administration
1416 Forskning i økonomisk kriminalitet	
1417 IT-kriminalitet	
1418 Betænkning om arbejdsskadesikring	

2003

1426 Frist- og forældelsesregler på skatte- og afgiftsområdet	1428 Retssikkerhedskommissionens betænkning
1427 Reform af den civile retspleje II	1429 Forenklinger i jordlovgivningen
	1430 Betænkning fra Udvalget om Aktieoption

IT- og Telestyrelsen

Holsteinsgade 63, 2100 København Ø
Telefon 35 45 00 00 Fax 33 37 92 91